SFÂNTUL

MAXIM MĂRTURISITORUL

VIAȚA MAICII DOMNULUI

Colecţia *Philosophia Christiana*
Seria *Hagiographica*

Sfântul Maxim Mărturisitorul († 662) este incontestabil cel mai profund gânditor teologic şi duhovnicesc al Tradiţiei patristice a Bisericii răsăritene. În viziunea sa, esenţa Evangheliei Bisericii se concentrează în dublul mister al înomenirii lui Dumnezeu şi al îndumnezeirii omului.
Aceste două adevăruri de căpetenie ale credinţei ortodoxe nu sunt însă teze abstracte. Ele au, fiecare, o întrupare personală concretă. Dacă misterul înomenirii lui Dumnezeu este realizat în Persoana lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, misterul îndumnezeirii omului este realizat pilduitor în Persoana Fecioarei Maria, Născătoare de Dumnezeu şi făptură omenească îndumnezeită prin har.

Păstrată numai într-o traducere georgiană medievală, Viaţa Maicii Domnului *scrisă de Sfântul Maxim a fost doar recent reconstituită şi editată. Ea apare aici pentru prima dată în limba română. Cititorul interesat are privilegiul de a se întâlni cu o operă mariologică unică. Cel mai bine poate fi caracterizată ca o „biografie doxologică", împletind în chip minunat reconstituirea istorică şi contemplaţia mistică, relatarea hagiografică şi celebrarea liturgică. Toate acestea recomandă de la sine* Viaţa Maicii Domnului *ca pe un giuvaer patristic semnat de cel mai mare Părinte al Bisericii răsăritene.*

Editura DEISIS

ISBN 973-9344-12-7

Colecția **Philosophia Christiana**

Seria **Hagiographica**

Mistic și dogmatic, cultic și liturgic, creștinismul ortodox e în același timp și filozofic.

În Hristos și în sfinții Lui, iubirea de înțelepciune (philo-sophia) și adevăr a omului, caracteristică ireductibilă a umanității, întâlnește într-o întrepătrundere negrăită Înțelepciunea și Adevărul lui Dumnezeu revelat în Iubirea Sfintei Treimi.

Sfințenia reprezintă filozofia concretă a Bisericii, sfinții de toate felurile (apostoli și profeți, martiri și monahi, clerici și laici) fiind încă din vechime primii filozofi ai creștinismului. Vieţuirea lor paradoxală, existența lor radical evanghelică, răstignită pe Crucea iubirii jertfelnice de Dumnezeu și aproapele, reprezintă suprema și permanenta provocare a Evangheliei la adresa existenței (culturii, politicii etc.) lumii, cât și a demisiilor morale ale „creștinilor" doar cu numele.

Tuturor ei ne reamintesc un fapt elementar dar mereu uitat: înainte de a fi „vorbire" (cultură), creștinismul trebuie să fie „faptă" (acțiune), iar vorbirea și fapta trebuie să fie înrădăcinate într-o viață sau existență pilduitoare. Pentru a fi autentice (filozofice), teoria și practica creștinismului nu vor putea face niciodată abstracție de filozofia divino-umană întrupată exemplar în viețile sfinților lui.

SFÂNTUL

MAXIM MĂRTURISITORUL

VIAȚA MAICII DOMNULUI

Traducere și postfață:

diac. Ioan I. Ică jr.

Editura DEISIS

Sibiu

1998

Colecția Philosophia Christiana
Seria Hagiographica

Lector și viziune grafică: Maria-Cornelia Oros
Tehnoredactor și corector: Paul Morar

Coperta: *Maica Domnului, „Cuprinderea Celui Necuprins"*
(Metèr Theoû, He chóra toû Achorétou),
mozaic, biserica Chora, Constantinopol (1312)

Traducere și note după:

MAXIME LE CONFESSEUR
Vie de la Vierge
traduite par Michel-Jean van Esbroeck
Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium, Vol. 479
Scriptores iberici, tomus 22
Lovanii, in Aedibus E. Peeters, 1986

© Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium

© DEISIS, pentru prezenta versiune

ISBN 973-9344-12-7

Cânt și preamărire, slavă și laudă a Preasfintei Împărătese, Preacuratei și Preabinecuvântatei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria, și însemnare cu privire la viața sa neprihănită și fericită de la naștere și până la moarte, scrisă de fericitul părintele nostru Maxim filozoful și mărturisitorul.

Kyrie eleison [*Doamne miluiește!*]

Prolog

1. Ascultați aceasta toate neamurile și plecați urechea, locuitori ai pământului[1]. Veniți toți credincioșii și adunați-vă toți prietenii lui Dumnezeu, împărații pământului și toate popoarele, mai marii și toți judecătorii pământului, băieții și fetele, bătrânii și pruncii, toată limba și tot sufletul! Vom prăznui, vom cânta și vom preamări pe Preasfânta, Preacurata, Preabinecuvântata pururea Fecioară Maria, cea de pe scaunul Împăratului mai înalt decât heruvimii și serafimii, Maica lui Hristos, Dumnezeul nostru, în cetatea lui Dumnezeu [Constantinopol] întru care a fost proclamată slăvită[2],

aleasă înainte de toți vecii prin planul cel negrăit
al lui Dumnezeu,
templul Duhului Sfânt,
izvorul Apei celei Vii,
raiul Pomului Vieții,
via înverzită din care s-a ivit Strugurele Nemuririi,

râul Apei celei Vii,
arca în care a fost cuprins pe Cel Necuprins,
vasul de aur care a primit Mana Nemuririi,
toiagul cel neroditor care a odrăslit Spicul Vieţii,
floarea Fecioriei cea plină de mireasma harului,
crinul Frumuseţii dumnezeieşti,
fecioara şi maica din care S-a născut Mielul
lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii,
grânarul mântuirii noastre mai înalt decât toate
puterile cerului.

Toate neamurile care aţi primit propovăduirea Evangheliei, înălţaţi-vă mâinile şi lăudaţi-o cu glas de bucurie şi cuvinte dulci, cu glas auzit, cu glas răsunător, căci e de datoria noastră, a tuturor limbilor şi a întregii firi a oamenilor, să preamărim şi să lăudăm pe cea care s-a făcut mântuirea noastră. Căci a fost lucrul cuvenit ca în clipa în care Ziditorul şi Dumnezeul a toate a vrut să vină printre oameni, această Preafericită şi Prealăudată să se fi aflat vrednică de El, şi sălaş cu adevărat dumnezeiesc şi frumos. *Frumuseţea sa a plăcut Împăratului*[3] şi El a hotărât să Se sălăşluiască întru ea. În acelaşi chip, e acum de datoria noastră să pregătim lauda ei, ca să primim o limbă vrednică şi o înţelegere care să rostească după cum se cuvine slava şi prăznuirea ei. Dar nimeni dintre oameni nu poate cânta şi preamări cu vrednicie şi după cuviinţă pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, chiar dacă s-ar aduna zeci de mii de limbi, chiar dacă ar veni la unison toate neamurile oamenilor, ele n-ar fi în stare să atingă vrednicia laudei şi slavei ei. Or, fiindcă nu e cu putinţă să ne apucăm cu vrednicie de lucrarea preamăririi ei, vom arăta pe măsura puterilor noastre înflăcărarea noastră în a lăuda şi a cânta pe Maica lui Dumnezeu, nădejdea şi mijlocirea noastră. Căci aşa cum nimeni nu are destulă tărie pentru Fiul şi Dumnezeul ei, tot aşa şi Preasfânta Lui Maică se va arăta sfinţind cu milostivire pe măsura neputincioaselor noastre puteri lauda ce se cuvine dulceţii sale.

2. De unde s-a ivit, care au fost părinţii ei, cum a avut loc creşterea şi purtarea ei neprihănită, şi câte preamăriri s-au săvârşit în ea de la naşterea şi până la moartea ei, vom spune cu ajutorul harului şi Preasfintei Fecioare, căci însuşi harul şi ajutorul ei ne vor da tăria şi cuvântul potrivit în clipa deschiderii gurii. Căci dacă vom spune ceva după puterile noastre despre Stăpânul şi Fiul ei, lucrul nu va fi nepotrivit, fiindcă slava şi renumele ei rămân întregi, căci de la El şi prin El este fericirea şi slava neprihănitei Sale Maici. Astfel, tot ceea ce vom scrie şi vom însemna sunt lucruri vrednice de crezare venind de la martori adevăraţi din adunările oamenilor iubiţi de Dumnezeu. Mai întâi de la Sfinţii Evanghelişti şi Apostoli, apoi de la Sfinţii Părinţi cei de-Dumnezeu-purtători, ale căror cuvinte pline de toată înţelepciunea sunt scrise de harul Duhului Sfânt, iar faptele lor sunt frumoase şi plăcute lui Dumnezeu. Aceştia sunt Grigorie al Neocezareii Făcătorul de minuni, Marele Atanasie al Alexandriei, Fericitul Grigorie al Nyssei şi Dionisie Areopagitul, şi alţii asemenea lor. Iar dacă vom spune unele lucruri care provin din cărţi apocrife, chiar şi aceste lucruri vor fi adevărate şi lipsite de greşeală, fiind deja primite şi întărite de Sfinţii Părinţi pomeniţi mai sus. Căci aşa grăieşte Sfântul Grigorie al Nyssei: „După cum am citit într-o carte apocrifă că era cineva care se distingea în purtarea sa potrivit Legii, şi că părintele Preasfintei Fecioare Maria era renumit pentru milostenia sa“[4].

Copilăria

3. El se numea Ioachim şi se trăgea din casa lui David, împăratul şi prorocul, iar numele femeii sale era Ana. Şi a fost lipsit de copii până la adânci bătrâneţi, căci femeia sa era stearpă. Însă, prin Legea lui Moise îi fusese hărăzită acesteia cinstea femeilor care nasc prunci, şi care n-a fost dată femeilor lipsite de prunci. Într-adevăr, Ioachim şi Ana erau respectaţi şi cinstiţi în fapte şi în cuvânt, căci erau cunoscuţi ca

fiind din neamul lui Iuda şi David, şi ca urmaşi ai împăraţilor [lui Israel]. După care, la sfârşit, casele lui Iuda şi Levi s-au unit, cu alte cuvinte spiţa împărătească şi cea preoţească s-au amestecat. Căci aşa stă scris despre Ioachim şi Iosif, logodnicul Sfintei Fecioare[5]. Şi măcar că după rudenia cea mai apropiată, el se numea din casa şi seminţia lui David, ei se vor face şi una şi cealaltă, una prin firea care este a lui David, cealaltă prin Legea ai cărei leviţi erau. Astfel şi fericita Ana era o ramură aleasă a aceleiaşi case, şi acest lucru prevestea că Împăratul care urma să se nască din pruncul lor avea să fie Preot în cel mai înalt înţeles al cuvântului, fiind Dumnezeu şi om. Dar lipsa copiilor întrista tare pe respectaţii şi cinstiţii părinţi ai Fecioarei din pricina Legii lui Moise, şi a flecărelilor din partea oamenilor lipsiţi de minte, pe când ei voiau să se nască din ei ceva nu numai pentru a şterge ocara lor, dar şi cea a lumii întregi, pentru a o duce la o slavă mai înaltă. Atunci, fericita Ana, asemenea întâiei Ane, maica lui Samuel[6], a plecat la Templu şi s-a rugat Ziditorului a toate să-i dea rodul naşterii, pentru ca la rândul său ea să-i închine în schimb darul primit de la El. De asemenea, vrednicul Ioachim n-a rămas mai prejos, şi cerea lui Dumnezeu să fie izbăvit de lipsa pruncilor.

4. Şi Împăratul milostiv şi dăruitor din belşug a privit la rugăciunea dreptului[7] şi a dat de veste fiecăruia dintre ei. Mai întâi i-a dat de veste lui Ioachim pe când acesta se afla la rugăciune în templu. Un glas venit de sus s-a făcut auzit lui spunând: „Vei primi un prunc care va fi o slavă nu numai pentru tine, ci pentru lumea întreagă". Ioachim a făcut cunoscută această veste şi fericitei Ana, dar aceasta n-a încetat rugăciunea sa către Dumnezeu cu lacrimi arzătoare. Şi atunci a primit şi ea din partea lui Dumnezeu vestea cea bună în grădina în care îi aducea jertfă lui Dumnezeu cererile şi rugăciunile ei. Îngerul lui Dumnezeu a venit la ea şi i-a spus: „Dumnezeu a auzit rugăciunea ta şi vei naşte pe vestitoarea bucuriei, şi vei pune numele ei Maria, căci prin ea se va face mântuirea întregii lumi!"[8] Vestirii i-a urmat însărcinarea, şi

Ana cea stearpă a născut pe Maria luminătoarea a toate, căci aşa se tălmăceşte numele Mariam: luminătoarea[9]. Atunci cinstiţii părinţi ai fericitului şi sfântului prunc au avut mare bucurie şi Ioachim a făcut ospăţ[10] şi a chemat pe toţi vecinii, ştiutori de carte sau nu, şi toţi au preamărit pe Dumnezeu Care a făcut pentru ei o asemenea minune, şi astfel chinul Anei s-a prefăcut într-o slavă mai înaltă, adică uşa uşii lui Dumnezeu, uşă a vieţii şi început al petrecerii sale slăvite. Începând de acum se cuvine să înălţăm cuvântul nostru spre slavele şi tainele ei mai înalte, prin harul, mijlocirea şi ajutorul ei, căci ea este pricina şi dăruitoarea a tot binele.

5. Când cea care avea să hrănească pentru noi pe Hristos Dumnezeu ce urma să se nască din ea, a trecut de vârsta prunciei şi a avut trei ani, fericiţii ei părinţi au dus-o la templu, la Templul lui Dumnezeu. Şi acolo au închinat-o lui Dumnezeu, aşa cum îi făgăduiseră înainte de naşterea ei. Au adus-o cu slavă şi cinste, după cum se cuvenea. Multe fecioare mergeau înainte însoţind-o cu făclii strălucitoare[11], după cum a vestit încă de la început împăratul şi prorocul, strămoşul neprihănitei fecioare, spunând: *Aduce-se-vor Împăratului fecioare în urma ei, prietenele ei se vor aduce ţie*[12]; căci Prorocul a spus aceasta de mai înainte cu privire la aducerea ei la Templu şi cu privire la fecioarele care mergeau înainte şi o însoţeau. Dar această prorocie nu se înţelege numai cu privire la acest fapt, ci şi, mai departe, cu privire la sufletele feciorelnice care au călcat pe urmele ei, şi pe care el le-a numit prietenele ei[13]. Măcar că toate sunt mai prejos în ce priveşte prietenia şi asemănarea, totuşi, prin harul şi bunătatea care vin de la Pruncul ei, Domnul, sufletele sfinţilor sunt numite prietenii ei tot aşa cum Însuşi Domnul şi Ziditorul a toate n-a socotit nevrednic să fie numiţi fraţi ai Săi[14] cei care Îi sunt plăcuţi şi Îl imită. Căci, într-adevăr, toate sufletele drepţilor, care prin făptuirea sfinţeniei au reuşit să se facă prietenii ei, vor fi vrednice de ajutorul său şi vor fi unite prin har cu Domnul şi Fiul şi vor fi conduse în Sfânta Sfintelor cerească. Sau, după cuvântul Apostolului Pavel, aşa cum Fiul său a intrat ca îna-

inte-mergător pentru noi[15], tot aşa şi această Preasfântă Maică a Domnului va intra cea dintâi dintre toate în odihna cerului, iar în urma ei, prin mijlocirea ei, vor fi conduse şi celelalte suflete ale sfinţilor.

6. Mă grăbesc să povestesc celelalte lucruri ale Fecioarei celei dumnezeiesc împodobite, dar cugetul meu nu se poate lua la întrecere cu cuvintele fericitului proroc David. Să ne aducem aşadar aminte pornind puţin mai de sus şi să cugetăm ce fel de prorocie ne împărtăşeşte mai dinainte slăvitul rege şi proroc cu privire la fericita împărăteasă şi fiică, Maica lui Dumnezeu. Căci în *Psalmul* 44 el a făcut mai întâi aluzie la Împăratul şi Fiul ei spunând că Duhul Sfânt e Cel care a dat chipurile slavei sale: frumuseţea vederii lui, din amândouă părţile[16], revărsarea harului pe buzele lui[17] şi pogorârea înţelepciunii, ungerea bucuriei[18], vasul puterii, paza arcului, încingerea sabiei peste coapsele sale[19], toiagul purtării de grijă şi toiagul puterii[20] care sunt vestitorii lui, chipul întrupării sale prin aceea că şade cu adevărat pentru pace şi dreptate, şi, mai presus de toate acestea, izbânda sa obştească, biruinţa şi împărăţia sa veşnică. Dar făcând asemenea prorocii strălucite cu privire la Domnul nostru Iisus Hristos, de îndată le-a potrivit în gâteli pentru Preasfânta Sa Maică. Şi dacă unii au tâlcuit aceste cuvinte cu privire la Biserică, nu este nici o piedică în a cugeta la ele ca la unele ce o privesc pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, căci cuvintele Duhului Sfânt nu trebuie înţelese într-un singur chip, ci după feluritele lor înţelesuri, căci sunt comori de lucruri bune, şi chiar şi Părinţii care le-au tâlcuit cu privire la Biserică au spus lucruri bune. Iar a cugeta din nou la prorocia privitoare la Născătoarea de Dumnezeu e lucru adevărat şi lipsit de rătăcire.

7. Vedeţi, aşadar, cât de plină de har e învăţătura acesteia, nu numai cu privire la aducerea la Templu, ci şi la celelalte haruri duhovniceşti, şi la frumuseţea ei: *Stătut-a împărăteasa de-a dreapta Ta*[21]. Acest cuvânt învaţă ducerea la Templu, aşezarea la dreapta altarului în Sfânta Sfintelor, socotită cu adevărat a fi dreapta lui Dumnezeu. După care, aminteşte mănun-

chiul podoabelor ei, cât de plină de graţie a fost, şi cât de mult a fost împodobită cu veşminte cusute de aur şi în multe culori. Veşmântul cade pe ea plin de graţie, fiindcă toate acestea sunt spuse despre găteala ei duhovnicească. Şi dacă pomeneşte de ţesătura de aur, mulţimea podoabelor sale în multe culori învaţă nu mai puţin că fiecare din acestea sunt graţioase şi strălucitoare; dar adunate şi reunite, graţia lor este încă şi mai adâncă şi sporită, fiindcă sunt adunate în sufletul fericit al Preacuratei Fecioare. De aceea s-a spus: *înfrumuseţată de găteală în multe culori*[22], adică o frumuseţe alcătuită din fapte bune şi cuvinte dumnezeieşti cu totul după voia lui Dumnezeu, Mântuitorul ei; aşa cum curcubeul ce se vede în nori e unul prin ipostas şi prin nume, dar se vede în multe culori şi graţios, tot aşa Preacurata Fecioară a fost împodobită încă din pruncie cu găteala de nerostit a podoabelor în culori feluri te, şi pe măsură ce creştea cu vârsta, pe atâta creştea şi găteala podoabei ei. De aceea frumuseţea ei a plăcut Împăratului şi El s-a sălăşluit întru ea.

8. Însă cât de bune şi potrivite sunt şi cuvintele următoare: *Ascultă, fiică, şi pleacă urechea ta*[23]! Ascultă, adică, întâiele vestiri despre tine ale prorocilor din partea Duhului Sfânt, şi istoriile noi cu privire la părinţii tăi, la sterpiciunea şi bătrâneţile lor, la rugăciunile şi cererile lor, şi la vestirile din partea lui Dumnezeu cu privire la naşterea ta, şi la naşterea ta neaşteptată şi minunată prin harul său. Vezi şi aducerea ta de acum la Templu şi sălăşluirea ta cu cinste înăuntrul acestuia, şi creşterea minunată în Sfânta Sfintelor, unde arhiereii intrau doar o dată pe an[24]. Vezi creşterea ta minunată şi pe Cel ce dăruie o creştere încă şi mai minunată, pleacă urechea şi fii gata să primeşti această vestire şi salutarea slăvită şi zămislirea fără de sămânţă a Cuvântului lui Dumnezeu. Şi mintea ta să nu stea la poporul iudeilor şi la casa părintească. *Şi uită poporul tău şi casa părintelui tău*[25], şi tot ceea ce e în lume, şi îmbracă un cuget nou şi o nădejde tare, *şi aşa frumuseţea ta va plăcea Împăratului*[26], şi vei fi vrednică să te numeşti cu adevărat Maica Lui. Dar el şi-a împodobit încă şi mai mult prorocia sa şi a învăţat

trimiterea sa din partea celor bogaţi şi slujirea sa; de aceea a spus: *feţei tale vor sluji bogaţii norodului*[27]. Căci şi atunci mulţi oameni de neam bun şi de vază din popor s-au adunat la venirea ei la Templu, dar şi acum încă bogaţii cei plini de bunăvoinţa dumnezeiască sunt cei ce o slujesc şi o preamăresc în Duhul Sfânt.

9. Dar pentru ca şi lucrurile să se asemene unul altuia, şi ca în respectul din afară să se vadă lăuntrul încă şi mai adânc şi mai slăvit, de aceea spune: *Toată slava dinăuntru a fiicei Împăratului*[28]. Dar nu numai prin gătelile ei ne va învăţa ea bogăţia lăuntrică, ci şi prin harurile Duhului Sfânt mai adânci decât orice cuget, şi a căror prisosire şi frumuseţe sunt negrăite. De aceea, ca un chip al unirii şi al amestecului lor, ea a primit vălul de aur. *E înveşmântată în văl de aur şi gătită în culori felurite*[29] pentru că, aşa cum acestea apar împărţite fiecare după chipul său şi sunt reunite toate în veşmântul a cărui culoare sunt, tot aşa harurile şi podoabele Fericitei Fecioare sunt şi ele felurite şi toate sunt aduse şi gătite de unicul Duh Sfânt. Aşa se săvârşeşte aducerea la Templu a Fecioarei, într-o asemenea bogăţie pe care nu o poate urma un cuget slab, nici nu o poate rosti o limbă gângavă. Dar care a fost şederea ei în Templu şi pe ce scară a minunilor sale? Trebuie să urcăm scara cerului, căci după noua şi minunata ei trimitere şi înfăţişare la Templu, prezenţa sa în Templu va rămâne mai nevăzută, şi creşterea sa mai minunată, şi sporirea cu cugetul mai adâncă, căci hrana sa venea din cer şi ea o primea din mâna arhanghelului. Şi o dată cu creşterea trupului, sporea şi rânduiala şi cunoaşterea minţii, şi ea primea învăţătura desăvârşirii de la îngerul, hrănitorul ei; am spune chiar mai mult că prin harul Sfintei Treimi ea sporea în statură şi în har, aşa cum spune Evanghelistul despre Fiul ei[30]; înainta prin creşterea staturii pe măsura hranei cu care se hrănea, iar în cele duhovniceşti pe măsura călăuzitorului ce îi fusese dat prin harul lui Dumnezeu şi prin ocrotirea arhanghelului, căci lucrurile stăteau astfel încât, pentru cea hărăzită să cuprindă în sânul său firea dumnezeiască cea necuprinsă, lucrarea sa să fie mai adâncă decât firea.

10. De aceea, Scriptura vorbeşte despre înfăţişarea sa trupească şi despre podoabele ei, căci totul la ea a fost minunat, faimos şi vestit. Căci îi plăcea să înveţe şi era o ucenică bună, păstrând orice cuvânt bun, şi plină de cugetare la dumnezeieştile Scripturi şi de toată înţelepciunea, căci urma să se facă Maică a Cuvântului şi Înţelepciunii lui Dumnezeu, potrivită cuvântului şi vestirii prin viu grai, după cum este scris: *deschis-a gura sa cu înţelepciune şi a pus rânduială limbii sale*[31], căci acestea sunt cuvintele lui Solomon spuse despre ea, şi următoarele: *a îmbrăcat tăria şi frumuseţea sa*[32] prin harul şi tăria care s-au născut din ea, şi s-a îmbrăcat în frumuseţe. A îmbrăcat tăria şi s-a încins prin Cel ce S-a întrupat din ea. S-a îmbrăcat în frumuseţe şi s-a încins în tărie, şi de aceea este potrivit să rostim despre ea şi cuvântul următor: *s-a bucurat în zilele de pe urmă*[32] ca Împărăteasă a toate, căci ea ţine toate şi de la o margine la alta a lumii toate îi sunt supuse şi o preamăresc, pentru că ea împărăţeşte împreună cu Fiul şi Domnul ei şi, mai mult încă, va domni în zilele de pe urmă, atunci când va avea loc sfârşitul şi mistuirea acestei lumi trecătoare. Atunci va domni împreună cu Fiul său preadulce în Împărăţia Sa fără de sfârşit şi nepătrunsă.

11. Bine este, cu adevărat, şi un lucru foarte potrivit să pomenim şi aceste cuvinte ce-şi urmează unele altora. Femei fără număr au avut bogăţii spirituale sau materiale. Multe au avut putere, dar tu le-ai întrecut pe toate prin fire şi, prin cunoaştere, ai sporit mai mult decât toate în harul dumnezeiesc printr-o naştere mai presus de fire. Şi dacă mărturiile Scripturii ne fac să zăbovim puţin asupra întâmplărilor vieţii ei, e bine şi potrivit ca acestea să fie scrise întru slava ei şi spre folosul prietenilor lui Dumnezeu. Dar să ne întoarcem la întâiul scop al cuvântului, căci aşa cum din toate părţile ea este mai adâncă şi mai slăvită decât toţi oamenii, tot aşa şi rânduiala şi purtarea de grijă dumnezeiască a vieţii sale e neasemănată. În văzul tuturor, ea s-a făcut toată plină de har, ba chiar, am spune, cinstită mai presus de orice har, înţelegătoare prin privire şi cuvânt, având înăuntrul ei vedenii dumnezeieşti, cu

totul străină de tulburare, mânie şi flecăreală, frumoasă la suflet şi la trup, şi potrivită la înălţimea staturii, plină de toate podoabele şi de toate faptele bune. Or, prin fire era atât de sfântă şi cu adevărat fecioară, încât nu era câtuşi de puţin atinsă atunci când dorinţa vreunei patimi venea să tulbure sfinţenia ei duhovnicească.

12. Mai mult decât toate, sufletul ei sfânt era plin de iubire de oameni şi de compătimire, şi, prin urmare, mai mult decât orice plin de imitarea harului şi iubirii de oameni a Fiului său, paşnic şi smerit cu cugetul, mai presus de orice asemenea bogăţie de podoabe şi de prisosire a harului, încât într-adevăr era Împărătească mai presus de fire, prin faptă, cuvânt şi cuget; căci urma să se facă Maica adevăratului Împărat a toate Care S-a făcut pe sine atât de sărac *şi S-a smerit* pentru noi *până la moarte şi încă moarte pe cruce*[33]. Astfel, această fericită şi slăvită pururea Fecioară era săracă şi smerită cu sufletul, potrivit fericirii rostite de Domnul[34]. Era supusă preoţilor, grijulie la slujire şi respectată de toţi, căci era născută prin harul lui Dumnezeu şi avea să dea naştere Împăratului îngerilor şi oamenilor. Astfel deci, din cea mai fragedă pruncie, puterea lui Dumnezeu a acoperit-o şi a împodobit-o cu toată găteala podoabelor, asemenea unui văl ţesut din aur şi în felurite culori pentru suflet şi pentru trup. Cu astfel de rânduială şi cu un astfel de chip, petrecea ea înăuntrul Templului lui Dumnezeu ca o jertfă dumnezeiască şi icoană duhovnicească şi cu totul înţelegătoare, înfricoşătoare demonilor şi dorită îngerilor, ba chiar încă şi mai mult, minunată şi înfricoşătoare îngerilor, dar plăcută şi supusă Tatălui, Fiului şi Duhului Sfânt.

13. De aceea, încă de la început fericitul David şi ceilalţi profeţi au prorocit despre ea, numind-o *muntele lui Dumnezeu în care a binevoit Dumnezeu să locuiască*[35], cetatea lui Dumnezeu cea numită slăvită, *chivotul sfinţirii pentru odihna Domnului*[36] şi *Sionul care a plăcut lui Dumnezeu şi pe care Şi l-a ales drept sălaş*[37], scaunul lui Dumnezeu şi carul Său pe care îl însoţesc mii de puteri îngereşti[38] într-o slavă negrăită, grădina neatinsă, izvorul viu[39], carte pecetluită pe care o învaţă toţi îngerii, în care

este scris Cuvântul ce nu poate fi scris, fără început şi fără sfârşit, aşternutul Domnului în jurul căruia stau de strajă şaizeci de viteji[40] care sunt cuvintele sfintelor Sale Scripturi, învăţătorii, sfeşnicul de aur, toiagul împărătesc care a înflorit, vasul cu mană dumnezeiască, masa pâinii vieţii, tablele legii celei adevărate, chivotul împodobit cu totul cu aur[41] prin harul Duhului Sfânt şi care cuprinde pe necuprinsul Stăpân al tuturor făpturilor. Aşadar, cu astfel de rânduială şi cu un astfel de chip plăcut lui Dumnezeu petrecea Preafericita Fecioară în Templu şi sporea cu vârsta şi în podoabă, în chip mai adânc decât cunoştinţa. Şi cine ar putea zugrăvi în amănunţime ostenelile ei, rugăciunile sale împodobite cu toate faptele cele bune? Ea le arătase încă din fragedă pruncie, căci toată lucrarea ei era mai adâncă decât cunoştinţa şi, de asemenea, toată viaţa ei era mai presus de fire, căci urma să se facă împărătească a toate şi Maică a Împăratului şi Domnului şi Dumnezeului a toate; pentru că era aleasă de Tatăl şi gătită dinainte de Duhul Sfânt spre a cuprinde în sânul său pe Fiul Cel unul şi nedespărţit de Ei şi Cuvântul lui Dumnezeu şi pentru a se face pricină a Întrupării şi sălăşluirii Sale printre oameni. Deci dacă, precum spun, e cu neputinţă de zugrăvit în amănunţite toate măreţiile petrecerii şi lucrărilor care le-a săvârşit din copilăria sa în Templu, voi rosti cel puţin darul cel mai adânc între toate nenumăratele sale osteneli şi rugăciuni.

14. După puţină petrecere aici a avut loc un semn înainte-vestitor al vestirii sale, pe când avea doisprezece ani. Era cu totul împodobită de înţelepciune şi dreptate, în post, rugăciune, smerenie, pace, în iubirea şi frica de Dumnezeu. Într-o zi, pe la miezul nopţii, se găsea între porţile altarului, aducând lui Dumnezeu rugăciuni şi cereri cu inimă îndurerată şi sfântă. Şi iată că un lucru măreţ şi înfricoşător de înţeles, o mare lumină a strălucit în Templu cu o asemenea strălucire că puţin mai rămânea ca să umbrească strălucirea soarelui. Şi un glas s-a făcut auzit din altar zicând: „Marie, din tine se va naşte Fiul Meu!" Când Fericita Marie a auzit aceasta, nici nu a tremurat, nici nu s-a temut din pricina vârstei sale copilăreşti,

nici nu s-a trufit cu o bucurie prea mare, nici nu a povestit aceasta celorlalţi, nici nu şi-a schimbat purtarea şi cugetarea, dar s-a minunat de felul în care s-a întâmplat acest cuvânt. A ascuns în inima sa această taină cu adevărat mare şi hărăzită înainte de veci, necunoscută chiar şi îngerilor, până când a văzut împlinirea tainelor proniei dumnezeieşti cu privire la ea, când s-a născut din ea Împăratul Hristos împlinind planul de a vieţui în mijlocul oamenilor, a înviat din morţi şi S-a înălţat la cer.

15. După aceasta, Sfânta Fecioară a sporit cu vârsta, împlinind doisprezece ani[42], vârsta căsătoriei după rânduiala Legii. Însă preoţii nu aveau curaj să-şi spună părerea cu privire la ea, se temeau să o scoată din Templu pe cea care fusese închinată lui Dumnezeu şi li s-a părut înfricoşător să o predea jugului căsătoriei pe cea care fusese închinată lui Dumnezeu, şi fusese menită spre a fi în slujire doar sub jugul lui Dumnezeu. Dar rânduiala Legii lui Moise oprea o tânără fată la vârsta împlinită de a sta mereu în Templu. Din pricina acestor constrângeri, s-a făcut între ei mare sfat, pentru a vedea care era lucrul cel mai potrivit. Deci, a trimis Dumnezeu în inima lor un gând aşezat şi rânduit spre a împlini pe de o parte porunca Legii şi de a lăsa în acelaşi timp deoparte căsătoria, şi au hotărât să o predea numai în logodnă, iar nu în căsătorie, unui bărbat care n-ar mai fi potrivit de căsătorie, ci bătrân şi ramolit, dar care a ajuns să dobândească împlinirea virtuţii, pentru ca el să fie mai degrabă păzitorul fecioriei ei. Aceasta a fost şi providenţa divină hotărâtă dinainte de sus, pentru ca, aşa cum Domnul şi Împăratul a toate a ascuns El Însuşi în veşmânt de trup strălucirea orbitoare a Dumnezeirii Sale, pentru ca stăpânul întunericului să nu-L poată recunoaşte, tot aşa, sub chipul logodnei, fecioria Maicii Sale să se facă necunoscută, pentru ca nimeni să nu afle prin cine sau în ce vreme va avea loc Întruparea Sa, pentru ca astfel, prin chipul Său omenesc, să pună mâna pe vrăjmaşul cel răzvrătit, căci acesta ştia din cuvintele lui Isaia şi ale celorlalţi Proroci că urma să vină pe lume dintr-o fecioară.

16. Ţinând acest sfat, preoţii n-au îndrăznit să se facă chezaşii darurilor unui bărbat atât de drept, ci au încredinţat totul pe seama providenţei lui Dumnezeu, aşa cum a făcut odinioară şi Moise, când mulţi cereau pentru ei cinstea arhieriei; el însă, luând drept chezăşie judecata lui Dumnezeu, au adus în lăcaşul cel sfânt toiegele seminţiilor, şi prin acestea s-a făcut cunoscută voia lui Dumnezeu prin înflorirea toiagului[43]. Mai apoi însă, Petru şi ceilalţi Apostoli au găsit şi ei prin rugăciune şi tragere la sorţi pe cel ce avea să ia locul vânzătorului [Iuda][44]. Tot aşa şi acum, arhiereul şi preoţii au început să se roage şi să ceară Domnului sub conducerea marelui Zaharia, tatăl lui Ioan Botezătorul, îmbrăcat atunci cu sarcina arhieriei. El a fost martorul vieţii dumnezeieşti şi al ostenelilor mai adânci decât cunoştinţa săvârşite de Preabinecuvântata Fecioară. În vremea petrecerii sale la Templu, Zaharia a propus-o pe Sfânta Fecioară, nu doar pentru că era din casa sa, din pricina reunirii caselor împărătească şi preoţească, ci şi din pricina femeii sale Elisabeta, şi nu numai pentru că era învăţat din alte Scripturi despre faptul că Maria şi Elisabeta erau copiii a două surori, ci şi pentru că o întăreşte cuvântul arhanghelului, după cum stă scris în Sfânta Evanghelie: *„Şi iată că Elisabeta, vara sa"*[45]. Atunci Dumnezeu a dat un gând lui Zaharia, iar el a împărţit douăsprezece rămurele bătrânilor propuşi pentru Sfânta Fecioară, şi le-a aşezat pe altarul lăcaşului sfânt. Iar el împreună cu ceilalţi preoţi au învăţat rugăciuni şi cereri către Dumnezeu cu lacrimi îndurerate şi au cerut să săvârşească o minune dacă s-ar potrivi ca unul din ei să o primească pe fecioară. Şi Domnul a dat un semn minunat, şi ramura lui Iosif a înflorit şi a rodit ca odinioară toiagul lui Aaron[46]. Astfel, prin providenţa divină şi sfatul preoţilor, Iosif a primit de la Zaharia pe Preacurata Fecioară ca să lucreze pentru ea şi să slujească marii taine şi minunii celei mai adânci decât cunoştinţa.

17. Iosif era pe atunci în vârstă de peste şaptezeci de ani, pentru ca nimeni să nu aibă nici o bănuială asupra căsătoriei. Era văduv şi sărac în avuţii pentru ca în casa sa să crească cu

creştere în cele materiale Cel ce S-a făcut sărac pentru noi, ca să ne îmbogăţească cu Dumnezeirea Sa. Era dulgher de meserie, iscusit în acest lucru mai mult decât toţi dulgherii, căci a trebuit să slujească adevăratului arhitect, ziditor şi dulgher al tuturor făpturilor. Aşa cum era cunoscut prin meseria sa, Iosif era cunoscut şi prin blândeţea, evlavia şi faptele sale cele bune. Dintre toţi preoţii de acolo, el era cel mai profund, afară de părinţii Sfintei Fecioare. Şi de ce mai e nevoie să mai vorbim despre el, când dreptatea sa era mărturisită de Dumnezeu Însuşi? Toţi oamenii seminţiei sale dădeau mărturie despre aceasta. Dă mărturie Matei Evanghelistul: Iosif era drept[47]. Când acest Iosif a primit-o pe Sfânta Fecioară, a dus-o de la Ierusalim şi din Sion în Galileea, în cetatea Nazaret, căci acolo era semnul tainei slăvite ce ne-a venit de la Ierusalimul cel de Sus şi nevăzut, de la măreţiile negrăite şi nerostite şi de la scaunul împărătesc, Cuvântul lui Dumnezeu, Împăratul şi Ziditorul a toate.

18. Însă, atunci când Iosif a dus-o la el pe Preasfânta Fecioară Maria ca împărătească şi stăpână a casei sale, el a pus-o mai-mare peste fiicele sale, cum stă scris despre întâiul Iosif: şi Faraon *l-a aşezat ca stăpân la casei sale şi asupra tuturor bunurilor sale*[48], astfel că Iosif a fost stăpânitor, povăţuitor şi mai-mare peste toţi cei din casa sa. Tot aşa, el a aşezat-o pe Sfânta Maria *spre a le povăţui ca pe sine însăşi*, pentru ca fiicele sale *să ajungă înţelegătoare* cum spune Proorocul[49], şi chiar dacă erau mai în vârstă decât ea, prin harul Duhului Sfânt, Sfânta Maria a fost aşezată peste ele. Or, aşa cum Preafericita şi Preasfânta era o comoară a podoabei, tot aşa avea îndeosebi linişte, pace şi smerenie. În cea mai mare parte a timpului era închisă în casa ei şi învăluită în rugăciune şi cerere către Dumnezeu, în post şi osteneli încordate. Or, atunci când a ieşit din Templu, după puţine zile a venit praznicul corturilor şi odihna chivotului[50]. Era luna a şaptea după întâia, potrivit rânduielii numărării lunilor la evrei. Şi arhiereul Zaharia a intrat după rânduială în Sfânta Sfintelor să tămâieze cu căţuia, şi atunci i-a fost vestită naşterea lui Ioan, ca el să fie un sfeşnic înaintemergător al Luminii, o auroră pentru Soare, un glas pentru Cuvântul, un însoţitor pentru Mire şi un cavaler pentru Rege. A trebuit ca zămislirea celei sterpe, mai puţin minunată decât minunea, să premeargă zămislirii fără de sămânţă a Fecioarei, precum întăreşte cuvântul arhanghelului care spune: *şi iată Elisabeta, vara ta, a zămislit şi ea fiu la bătrâneţea ei*[51].

Buna-vestire

19. La şase luni de la zămislirea Elisabetei, arhanghelul Gavriil a fost trimis de Dumnezeu în cetate Nazaretului în casa lui Iosif şi el a vestit Fecioarei Maria această vestire slăvită şi minunată, de nerostit, de necugetat, cap şi temelie a tuturor celor bune. În care ceas, după ce rânduială şi în ce loc a avut loc vestirea? Fecioara era deja în post şi în picioare la rugăciune lângă izvor, fiindcă a zămislit Izvorul Vieţii. Era luna întâi, când Dumnezeu a zidit lumea întreagă, ca să ne înveţe că acum înnoieşte din nou lumea învechită. Era a treia zi a săptămânii, care este duminica, în care a nimicit întunericul dintâi şi a zidit lumina întâi-născută, în care a avut loc slăvita înviere din mormânt a Împăratului şi Fiului Său şi, în acelaşi timp, învierea firii noastre; şi nu era doar ziua întâia, dar şi ceasul întâi, după cuvântul Proorocului: *o va ajuta Dumnezeu dis-de-dimineaţă*[1].

20. Care au fost cuvintele arhanghelului şi cât de pline au fost ele de taină? *Bucură-te, ceea ce plină de har!*[2] A spus „bucură-te" spre a nimici întristarea dintâi şi ursita vrăjmăşiei şi din pricina harului celui nou făcut acum cunoscut oamenilor, iar „plină de har" din pricina bogăţiei podoabelor Fecioarei şi a harurilor care au venit peste ea. Era doar o singură zestre, chezăşia Mirelui nemuritor şi desfacerea blestemului dintâi venit asupra noastră prin neascultarea şi rătăcirea maicii noastre dintâi, iar în locul întristării şi spaimei, darul bucuriei veşnice, şi această a doua descoperire a bogăţiei Mirelui nenuntit.

Şi arhanghelul a vesti cele două lucruri. După care a adăugat: *Domnul este cu tine!*[2] Aceasta este deci bogăţia desăvârşită a Împăratului. Aceasta este împlinirea făgăduinţei: Însuşi Cuvântul lui Dumnezeu, Cuvânt mai înalt decât cuvântul a intrat în pântecele Fecioarei Maria. S-a unit cu firea omenească nu printr-o sămânţă, ci prin puterea Celui Preaînalt şi prin venirea Duhului Sfânt. El Însuşi era Cel care unea şi Cel unit, unificatorul celor două firi într-un singur ipostas, şi unitul prin har în firea omenească. El Însuşi şi-a zidit templul trupului Său aşa cum i s-a părut potrivit. Şi totuşi e acelaşi cuvânt: *Domnul este cu tine!* El era dezlegătorul şi nimicitorul blestemului dintâi ce apăsa asupra femeilor, căci bărbatul fusese ales să fie domn al femeii, iar femeia primise porunca să se întoarcă după bărbatul său. Iar aducerea pe lume a copiilor fusese rânduită să fie în întristare şi durere din pricina neascultării dintâi[3], după cum dă mărturie Prorocul: când vin durerile naşterii în ceasul venirii pe lume, ea strigă de durere. Astfel deci nu era capăt robiei, întristării şi durerii femeilor. Dar când arhanghelul a spus Preasfintei Fecioare: *Domnul este cu tine!*, duse au fost toate datoriile întristării. *Domnul este cu tine* şi nu mai e asupra ta puterea bărbatului, nici durerea aducerii pe lume, fiindcă într-adevăr ea singură a fost fecioară mai presus de toate fecioarele, înainte de naştere şi în naştere şi după naştere, Fecioară Preacurată. Şi El i-a dat nu numai harul pururea fecioriei ci, plecând de aici, ea s-a făcut începătoarea fecioriei celorlalte femei, şi prin ea a dat putere femeilor ce vor să fie fecioare. Or, înainte de aceasta, femeile n-aveau puterea de a fi fecioare, dar această preafericită, preasfântă şi pururea Fecioară Născătoare de Dumnezeu Maria s-a făcut începătoarea şi pricina fecioriei femeilor care ar dori-o, căci într-adevăr ea s-a făcut pricina tuturor bunătăţilor, şi această măreaţă şi preasfântă Maică a Domnului şi Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos s-a făcut schimbătoare a bărbaţilor şi femeilor, podoabă, laudă pentru firea omenească şi salutare pentru îngeri, ajutor al oamenilor şi putere pentru toţi credincioşii.

21. Iar încheierea cuvântului arhanghelului e desăvârşită şi concisă: *Binecuvântată eşti tu între femei*[4], adică mai mult decât toate femeile, căci prin tine femeile însele au fost făcute vrednice de binecuvântare, aşa cum bărbatul a fost făcut vrednic de binecuvântare de către Fiul tău şi, mai mult încă, firile bărbaţilor şi ale femeilor sunt binecuvântate de către amândoi, de către tine şi de către Fiul tău. Şi aşa cum au fost hotărâte blestemul, suferinţa şi întristarea lui Adam singur, şi începând de la Eva a bărbaţilor şi femeilor, aşa începând cu tine şi cu Fiul tău s-au revărsat peste toţi bucuria şi binecuvântarea. Dar să vedem firea şi cuvântul înţelegător şi plin de înţelepciune al Sfintei Fecioare. Ea nu s-a împotrivit pe faţă, nici nu s-a arătat necredincioasă, nici n-a primit cu uşurinţă într-o clipă cuvântul, ci s-a arătat în aceeaşi măsură întrecând pe Isaia[5] în ascultarea care nu ştie ce anume se petrece. Şi în necredinţa fără măsură a lui Zaharia, ea a stat la mijloc şi s-a tulburat după cum se şi cuvenea. Ea nu s-a tulburat la vederea arhanghelului, căci era obişnuită de nenumărate ori cu vederea sa atunci când acesta îi aducea hrana în Templu, ci s-a tulburat din pricina cuvintelor ce răsunau în urechile ei. De aceea, vestitorul i le-a tâlcuit şi i-a vorbit. *Iar ea s-a tulburat de cuvântul lui şi cugeta în sine ce fel de salutare poate să fie aceasta*[6], căci nu cunoştea adâncimea tainei şi tresărea în această unire a firii dumnezeieşti cu cea a oamenilor, şi cugeta cum anume s-ar putea întâmpla aceasta. Dar minunatul vestitor Gavriil, deşi Fecioara nu-i vorbise, însă prin mintea sa ce străbate minţile a simţit cugetarea înţelegerii ei, şi nu numai că a nimicit această temere, dar a şi revărsat bucurie şi, tâlcuind naşterea negrăită, a spus: *Nu te teme Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu!*[7] Harul pe care îl găsise era cinstea şi numele de Născătoare de Dumnezeu, căci ea a fost chemată Născătoare de Dumnezeu şi s-a făcut Născătoare de Dumnezeu cu adevărat. Cu adevărat a aflat mare har la Dumnezeu, harul de a se fi făcut Maică a Fiului Unul-născut al lui Dumnezeu. Har mai înalt decât toate harurile, pe care mintea nu-l poate pătrunde şi limba nu-l poate rosti.

22. Să plecăm acum urechea şi noi şi să vedem slava Mirelui Celui nenuntit şi zestrea fecioriei sale. Să pătrundem ceea ce arhanghelul descoperă cu scurtime şi limpezime: *Iată vei lua în pântece şi vei naşte fiu şi vei chema numele lui Iisus!*[8] Iată că vei zămisli, pentru ca într-o clipă, o dată cu cuvântul, ea să cunoască zămislirea minunată. *Şi vei aduce pe lume un fiu şi îl vei numi Iisus*, căci El nu are tată pe pământ, El este fără tată după naşterea omenească, cum este fără mamă după naşterea veşnică. De aceea Îl vei aduce pe lume fără tată, şi-i vei da numele Iisus, care se tâlcuieşte Mântuitor, pentru că nu vei avea nimic din rânduielile şi durerile femeilor, ci aşa cum zămislirea ţi-a fost dată fără sămânţă, aşa şi naşterea va fi fără stricăciune şi fără durere pentru mântuirea lumii întregi, şi lucrul însuşi va fi cunoscut plecând de la numele său. *Acesta va fi mare şi Fiul Cel Preaînalt se va chema*[9]. El a spus aceasta din pricina firii omeneşti, căci prin firea Sa dumnezeiască e mai înalt decât orice slavă, dar, din pricina firii Sale omeneşti, a spus: *Acesta va fi mare şi Fiul Celui Preaînalt se va chema.* Nu numai din pricina unirii Sale ipostatice, dar şi din pricina numirii de Sus deopotrivă, şi din pricina întăririi faptelor Sale minunate, căci vei pune numele lui Iisus. Însă, după aceasta, Tatăl cerului Îl va chema Fiu preaiubit şi, atunci când va începe să săvârşească minuni fără număr, se va face cunoscut tuturor celor cu înţelegere că acesta este Fiul Celui Preaînalt, *şi Domnul Dumnezeu Îi va da tronul lui David, părintele Său*[10]. Şi aceasta s-a spus din pricina firii Sale omeneşti, căci începând de atunci El a început propovăduirea Evangheliei şi primirea celor ce cred în numele Său, a celor care Îl cheamă şi Scaun al lui David şi Casă a lui Iacob, şi *va domni peste casa lui Iacob în veac, şi Împărăţia Sa nu va avea sfârşit*[11]. Vorbeşte despre o Împărăţie fără de sfârşit nu numai cu privire la Dumnezeirea Sa, ci şi despre firea Sa omenească, căci prin cele două firi ale Sale nu va fi sfârşit al Împărăţiei Sale. Va domni peste cei ce au primit Împărăţia Sa cu credinţă. Acum, aşadar, va domni peste cei ce vor crede în cuvântul Său, iar la sfârşit peste toţi, *când îşi va supune Lui toate*, cum spune Sfântul Apostol Pavel,

căci Împărăţia Sa e de trebuinţă *până ce va pune pe toţi vrăjmaşii Săi sub picioarele Sale*, căci atunci când toate I se vor supune, îşi va fi supus toate sub picioarele Sale. *Atunci şi Fiul Însuşi Se va supune Celui ce I-a supus Lui toate*[12], lui Dumnezeu şi Tatăl; căci e cuvenit lucru supunerii de acum a firii noastre să I se supună, fiindcă El Îşi face ale Sale lucrările izbândirilor noastre.

23. Vedeţi însă înţelepciunea Preafericitei şi Preasfintei Fecioare, şi înalta treaptă a iubirii sale de feciorie. Ea a primit cuvântul arhanghelului, dar a fost uimită de cuvintele sale. De aceea, răspunde şi spune: *Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?*[13] Iar aceasta nu se poate, fiindcă am fost închinată fără de prihană lui Dumnezeu, iar, pe de altă parte, fără bărbat zămislirea nu este cu putinţă. Căci aşa de mare a fost frica şi grija sa de a nu fi lipsită de fecioria ce domnea în inima sa, şi de a rămâne în feciorie până la sfârşit, cum ni s-a împărtăşit din cuvintele de-Dumnezeu-purtătorilor noştri părinţi. Căci ea era cu desăvârşire neştiutoare nu numai de cele ale căsătoriei, dar şi de gândul dorinţei, întrucât de la bun început fusese crescută în suflet şi în trup cu desăvârşire sfântă şi fără prihană. Iar în inima şi mintea sa nu intrase nici un gând al vreunei patimi. Şi în acest chip, ea a fost mai adâncă şi mai înaltă decât toată firea omenească. De aceea, frumuseţea sufletului său a plăcut Împăratului şi Ziditorului a toate, Care vede gândurile şi cercetează inimile şi rărunchii[14]. El a făcut sfânt lăcaşul său, şi a socotit potrivit să se sălăşluiască în el, şi să îmbrace din el firea noastră. De aceea şi vestitorul şi înştiinţătorul tainei negrăite o izbăveşte de această uimire şi îi tâlcuieşte naşterea negrăită, după cum spune fericitul Apostol Luca. Căci îngerul răspunde şi îi spune: *Duhul Sfânt va veni peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri.* Tu spui: *Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?* Dar nu e nevoie de bărbat pentru acest lucru, faptele tale nu sunt ca ale celorlalte femei, aşa cum faptele Fiului tău care se va naşte din tine nu vor trebui să fie ca ale celorlalţi copii ai pământului, care în neascultare însărcinează pântecele femeii şi ei se nasc în păcat. Zămislirea ta nu va trebui să dezlege fecioria ta, ci va fi

mai degrabă o pecete şi o chezăşie a lipsei oricărei prihane şi un răsad al sfinţeniei. Căci Duhul Sfânt va veni peste tine dinainte spre a te găti ca logodnică vrednică a Domnului, pentru a sfinţi încă de la început şi acest suflet sfânt gătit cu podoabe dumnezeieşti, şi trupul tău. Şi de îndată Mirele nemuritor şi Fiul tău care este puterea Celui Preaînalt te va adumbri, căci Hristos este puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu, El Însuşi te va adumbri şi îşi va zidi înăuntrul tău templul trupului Său cu totul sfânt. Şi Cel Nematerial şi Netrupesc va îmbrăca un trup văzut şi material din tine, puterea şi strălucirea Tatălui te va adumbri fiinţial, şi Cuvântul Tatălui se va întrupa din tine, Dumnezeul nevăzut se va arăta văzut ca om, şi Fiul lui Dumnezeu se va face şi va fi chemat pentru tine Fiul Tatălui, iar fiul tău se va numi Fiul Celui Preaînalt, căci fecioria ta va rămâne fără prihană şi neatinsă.

24. O minunate şi măreţe lucruri! O taine negrăite şi de nepătruns! Dacă însă chipul şi arătarea zămislirii tale minunate şi a naşterii tale, mai adânci decât cunoştinţa, nu se găseşte în această lume decât în cea mai umilă dintre minuni, crede acesteia ca şi celei preaînalte şi cugetă că Cel ce se va naşte din tine se va chema sfânt şi Fiul Celui Preaînalt gata să facă tot ce vrea. *Şi iată că Elisabeta, vara ta, a zămislit şi ea fiu la bătrâneţea ei şi aceasta este a şasea lună pentru ea, cea numită stearpă. Că la Dumnezeu nimic nu este cu neputinţă*[15], şi tot ceea ce El vrea săvârşeşte într-o clipă. Dar el încerca din nou treapta înţelepciunii şi tăria sfinţeniei preafericitei Fecioare. Până ce a fost o îndoială cu privire la bărbatul după legea firii, ea n-a acceptat zămislirea, ci a spus: *cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat.* Deşi eşti arhanghel şi vesteşti taine mai adânci decât firea, pentru mine unirea cu un bărbat nu e cu putinţă. Însă atunci când arhanghelul a înştiinţat-o că Duhul Sfânt va veni şi că o va adumbri puterea Celui Preaînalt, el a bucurat-o şi a convins-o că nimic nu e cu neputinţă la Dumnezeu. Ea nu s-a trufit, nici nu s-a înălţat în mintea ei, ci s-a îmbrăcat într-o smerenie şi zdrobire de inimă încă şi mai mare, şi plină de respect Maria a spus: *Iată roaba Domnului! Fie mie după cuvântul*

tău[16]. Şi îngerul a lăsat-o, căci şi-a împlinit slujirea ce-i fusese poruncită şi s-a minunat de frumuseţea fecioriei sale. Însă Fecioara sfântă trebuia să ţină această mare taină ascunsă în inima ei, căci era plină de înţelepciune ca o Maică a Înţelepciunii. Ea n-a împărtăşit nici măcar lui Iosif vestirea îngerului, nici nimănui altcuiva în zilele acelea. De aceea, unii părinţi tâlcuiesc astfel cuvântul Evanghelistului care spune despre Iosif că nu a cunoscut-o până ce a născut pe fiul său cel întâi-născut, cum că el nu ştia această taină, nici vestirea îngerului, nici zămislirea mai presus de fire. Dacă ar fi ştiut, cum i s-ar mai fi strecurat atunci în suflet îndoiala nepotrivită că sarcina ei ar fi o ruşine pentru el? Cum ar mai fi cugetat să o părăsească în ascuns până ce a văzut arătarea îngerului? Şi din nou la naşterea Domnului, s-au arătat minuni, vestirea făcută păstorilor şi sosirea magilor călăuziţi de stea. După care şi Fecioara binecuvântată i-a făcut cunoscută vestirea arhanghelului. Or, în clipa în care vestirea a fost făcută de înger, nimeni nu a ştiut-o, şi ea a plecat la Elisabeta, vara sa, care o imita prin podoaba purtării sale, pentru ca să cunoască adevărul cuvintelor îngerului ce fuseseră spuse cu privire la Elisabeta, cum că şi aceasta era însărcinată.

25. Când s-a dus în casa Elisabetei şi i-a auzit salutarea, de îndată glasul cuvântului, lumina din lumină, prorocul harului a văzut-o mai adânc din sânul maicii sale, şi au auzit glasul salutării ei, şi prin tresăltarea sa la sânul său a vestit chipul salutării şi închinării Împăratului ce urma să se nască din ea, şi de care înţelegea să fie botezat, pentru a arăta el însuşi Prorocul, Înainte-mergătorul şi Botezătorul, ce urma să vină. De aceea şi maica sa a vestit-o pe Maica Domnului, *şi cu glas mare a strigat şi a zis: Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul pântecelui tău! Şi de unde mie aceasta, ca să vină la mine maica Domnului meu? Că iată, de cum a venit la urechile mele glasul salutării tale, pruncul a săltat de bucurie în pântecele meu. Şi fericită este aceea care a crezut că se vor împlini ce spuse ei de la Domnul!*[17] După aceasta, ea a povestit toate despre sine Maicii Domnului, necinstea sterpiciunii sale, arhieria şi tămâierea bărbatului ei

Zaharia, vestirea îngerului şi muţenia care nu i-a îngăduit lui Zaharia să vorbească, ci doar să dea în scris Elisabetei, femeia lui. Or, cuvintele Elisabetei i s-au părut Fecioarei cu adevărat de la Duhul Sfânt, cum spune şi Sfântul Evanghelist: Elisabeta s-a umplut de duhul sfânt şi a strigat cu glas mare şi a zis: *Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul pântecelui tău!*[18], căci îi fusese împărtăşit de către Duhul Sfânt că El era sămânţa şi zămislirea fără de bărbat. De aceea l-a şi numit rodul pântecelui său, căci fiinţa trupului sfânt era numai din pântecele său iar nu dintr-o sămânţă străină. Binecuvântat este rodul pântecelui tău, căci acesta e adevăratul rod, hrană a lumii, după cum dă mărturie David: *Ochii tuturor spre Tine nădăjduiesc şi Tu le dai lor hrană la bună vreme. Deschizi Tu mâna Ta şi de bunăvoinţă saturi pe toţi cei vii*[19]. După care El Însuşi ne-a dat deopotrivă hrana duhovnicească, cinstit Trupul Său şi preasfânt Sângele Său. Cu adevărat binecuvântat este Rodul pântecelui tău, Fecioară fără prihană, care a nimicit blestemul venit peste noi începând cu rodul neascultării. Acest rod ne-a izgonit din rai, dar Rodul binecuvântat ivit din pântecele tău ne-a deschis uşa raiului, şi ne-a hărăzit drept moştenire raiul.

26. *Binecuvântată eşti tu între femei şi binecuvântat este rodul pântecelui tău!*[20] Căci roadele celorlalte femei au fost sub blestemul ivit din păcatul întâiului Adam şi al Evei, şi au venit pe lume prin căsătoria trupească şi stricăciunea păcatului, dar numai acest rod, rodul pântecelui tău, e binecuvântat, căci a crescut nu din sămânţă de bărbat, nici prin stricăciunea păcatului, ci fără sămânţă şi fără stricăciune a îmbrăcat din tine trup şi n-a săvârşit nici un păcat, şi n-a fost viclenie în gura sa. Şi nu numai că e binecuvântat şi fără de păcat, dar prin harul său dumnezeiesc unit cu firea omenească osândită la blestem a dat binecuvântarea, iar Mielul lui Dumnezeu cel binecuvântat a purtat păcatele lumii. Atunci Preafericita Maria împodobită cu tot harul, aşa cum a fost Maică şi Fecioară într-un chip mai adânc decât firea, aşa şi aici s-a făcut pricină de prorocie pentru ceilalţi. Astfel, ea însăşi a rostit cuvinte pline de prorocii, pline de har, de rugăciune şi de pro-

rocie, căci s-a umplut de Duhul Sfânt, cum ne învaţă Evanghelistul. Şi Maria a zis: *Măreşte suflete a meu pe Domnul şi s-a bucurat Duhul meu de Dumnezeu Mântuitorul meu, că a căutat spre smerenia roabei sale, că iată de acum mă vor ferici toate neamurile!*[21] Sufletul său era plin de toată smerenia, liniştea şi evlavia, şi pentru aceasta Dumnezeu, Mântuitorul său, a privit-o cum este spus prin Prorocul: *Peste cine îmi voi arunca ochii mei decât peste cel smerit, paşnic, şi care tremură în faţa cuvintelor Mele?*[22] Astfel a aflat-o pe Maria binecuvântată şi a privit-o şi a văzut că nu are asemănare în neamul oamenilor. De aceea a socotit potrivit să se sălăşluiască întru ea şi a primit de la ea trup omenesc şi s-a dus în căutarea celor pierduţi. Şi pricina Întrupării Lui e sălăşluirea Dumnezeirii Sale. Cel Preaînalt a făcut-o sfântă şi fericită pentru toate neamurile. Prin aceste cuvinte Preafericita Maică a lui Dumnezeu a întărit cuvintele Elisabetei despre ea, cuvintele şi vestirea arhanghelului ce fuseseră spuse de la Domnul după cum a şi zis: *Fericită este aceea care a crezut că se vor împlini cele spuse ei de la Domnul!*[23], căci cele câteva cuvinte spuse ei de arhanghel au fost spuse de la Domnul, de care a şi fost trimis.

27. De aceea, cea care a primit harul a mulţumit lui Dumnezeu şi a slăvit sfânt numele Său şi s-a numit pe ea însăşi smerită şi roabă, şi a rostit întru prorocie: *Că iată de acum mă vor ferici toate neamurile!*[24] Oştirile îngerilor au numit-o cu adevărat fericită, ca şi neamurile oamenilor, iar cei ce nu o numesc fericită şi nu o preamăresc nu sunt număraţi împreună cu oamenii, ci sunt fiii pierzaniei şi partea diavolului. Însă toate neamurile adevăraţilor oameni o numesc fericită şi o preamăresc, şi o au drept ajutor şi mijlocire la Domnul. Şi cât de plină de har şi înţelepciune sunt cuvintele următoare: *Că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic şi sfânt este numele Lui, şi mila Lui din neam în neam spre cei ce se tem de El!*[25] Numele său şi mila sa sunt Fiul său Cel Unul care din milă faţă de cei ce se tem de El a făcut să vină întruparea începând de la Sfânta Fecioară pentru a se milostivi de cei căzuţi şi a-i căuta pe cei pierduţi. Dar cum vorbeşte Fiul în numele Tatălui? Pentru că

Tatăl e cunoscut din Fiul, aşa cum Domnul a spus despre Sine Însuşi: *Am descoperit numele Tău oamenilor*[26]. *Făcut-am tărie cu braţul său*[27], adică cu Fiul său, căci El se numeşte braţul lui Dumnezeu[28], cum se numeşte puterea lui Dumnezeu[29], şi înţelepciunea şi chipul puterii[30], pecete neschimbată[31] şi dreaptă a Celui Preaînalt[32]. Astfel e numit şi braţ al lui Dumnezeu şi prin el Dumnezeu şi Tatăl i-a înfrânt pe cei nelegiuiţi în cugetele inimilor lor. *Coborât-a pe cei puternici de pe scaunele lor*[33], pe cei ce erau mai-marii ţărilor, pe demonii cei răi care, începând de la întâia neascultare şi călcare a păcatelor, tiranizau neamul oamenilor şi-l sileau spre păcate şi neascultări.

28. Însă, atunci când Fiul lui Dumnezeu a îmbrăcat prin voia Tatălui trup de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria, El a zdrobit înfumurarea şi cerbicia demonilor celor fără de lege şi le-a răsturnat scaunele puterii lor, şi i-a închis cu lanţurile întunericului dându-i chinurilor, după cum spune Apostolul Petru[34]. Astfel i-a zdrobit pe cei nevăzuţi, pe demonii vrăjmaşi şi ticăloşi, precum şi pe mai-marii şi împăraţii necredincioşi care-i prigoneau pe cei credincioşi. Şi a răsturnat şi doborât puterea lor, şi a făcut deşarte cugetele lor. *Şi a înălţat pe cei smeriţi, pe cei flămânzi i-a umplut de bunătăţi şi pe cei bogaţi i-a scos afară deşerţi*[35] şi fără nume. Şi pe sărmanii pescari, fără carte şi neştiutori, umili şi dispreţuiţi de oameni, i-a înălţat în fapte şi în cuvânt, şi i-a făcut povăţuitorii şi apostolii lumii întregi, astfel că glasul lor a ieşit în lumea întreagă până la marginile pământului şi cuvintele lor i-au făcut respectaţi de către împăraţi şi regi, şi cinstiţi în popor. Şi le-a dat lor Împărăţia cerurilor şi i-a făcut fericiţi în această lume şi în cea veşnică. Cu adevărat, El a înălţat prin înălţimea sa nesfârşită pe smeriţii şi fericiţii Apostoli. A umplut de bunătăţi, prin propovăduirea Apostolilor, popoarele flămânde ale păgânilor, flămânde de cuvântul lui Dumnezeu, lipsite de învăţătură şi înţelegere. Le-a umplut de buna învăţătură a Duhului Sfânt şi de înţelegerea tainelor dumnezeieşti.

29. Dar pe cei bogaţi şi nelegiuiţi prin deşertăciunea ticăloasă a înţelepciunii lumii şi pe cei mândrii, pe cei nelegiuiţi

din pricina nebuniei lor îi alungă după cum este scris: *Pierde-voi înţelepciunea înţelepţilor şi ştiinţa cunoscătorilor o voi nimici*[36]. *Roagă pe Israel sluga Sa ca să-şi aducă aminte de mila sa, precum a grăit către părinţii noşti, lui Avram şi seminţiei lui până în veac*[37]. Au primit pe Israel sluga Sa cei care au crezut în Cuvântul Său şi prin Fiul său Cel Unul au fost făcuţi vrednici de a intra în înfierea dumnezeiască şi s-au făcut minte care vede pe Dumnezeu, căci aşa se tâlcuieşte Israel: minte care vede pe Dumnezeu[38]. Şi aceştia sunt urmaşii lui Avraam, şi cu ei se împlineşte jurământul pe care Tatăl nostru l-a făcut lui Avraam. Cu Hristos Cel întrupat pentru noi ca întâi-născut şi, pentru El, cu toţi cei ce cred în sfânt numele Său şi s-au făcut prin El copii ai lui Dumnezeu, cum spune Ioan Teologul şi Evanghelistul: *iar tuturor celor ce L-au primit, le-a dat puterea de a se face copii ai lui Dumnezeu*[39]. Cum spune Apostolul Pavel: *căci nu toţi din Israel sunt şi israeliţi; nici pentru că sunt urmaşi ai lui Avram, sunt toţi fii, ci întru Isaac a zis, se vor chema ţie urmaşi, adică: nu copiii trupului sunt copii ai lui Dumnezeu, ci fiii făgăduinţei se socotesc urmaşi care au crezut cuvântului Domnului*[40], şi au fost botezaţi în numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt, fie ei iudei sau păgâni, şi s-au făcut creştini şi au învăţat împlinirea poruncilor Domnului. Ei se numesc Israel şi slujitori ai lui Dumnezeu, şi cu ei se împlineşte cuvântul Sfintei Născătoare de Dumnezeu: El a primit pe Israel sluga Sa, ca să-şi aducă aminte de mila Sa. *Şi a rămas Maria împreună cu ea ca la trei luni; şi s-a înapoiat apoi la casa sa*[41] pentru că, după moartea fericiţilor părinţi ai Sfintei Fecioare, ea vedea în Elisabeta pe mama sa. De aceea, când a primit vestirea lui Gavriil, de îndată s-a grăbit să meargă să o salute şi să-i dezvăluie cuvintele ce i-au fost spuse din partea lui Dumnezeu. Şi cu dragoste dumnezeiască şi cu firea proprie, a rămas împreună cu ea trei luni, cum spune sfântul Evanghelist. Dar când s-a apropiat vremea naşterii Elisabetei, iar ea şi-a cunoscut propria sarcină, s-a întors la casa lui Iosif, dar Sfânta Fecioară nu i-a făcut cunoscută vestirea îngerului.

30. Or, atunci când Iosif şi-a dat seama de sarcina ei, s-a întristat, căci nu fusese înştiinţat de marea taină. De aceea s-a umplut de mâhnire, pentru că era un bărbat drept[1] şi socotea un chin a vedea legea răsturnată în casa sa şi să atragă asupra sa îndoiala, dar, pe de altă parte, îi era greu să o vădească şi să o dea spre pedeapsă arhiereilor. Din pricina marii podoabe a vieţii sale dumnezeieşti, se simţea tulburat şi îi era milă. De aceea, s-a gândit să o trimită în ascuns din casa sa, *şi cugetând el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis grăind: Iosife, fiul lui David, nu te teme*[2] pentru aceasta nici de Dumnezeu, nici de pedepsele Legii, şi nu te îndoi de Maria care a fost logodită cu tine după legea oamenilor. El o numea pe logodnica sa femeie, dar ea nu îi fusese dată ca femeie în chipul celorlalte femei, să nu fie! Ci ea fusese logodită cu el spre paza ei ca o comoară dumnezeiască şi închinată Domnului. Nu te teme să o ţii în casa ta, *căci Cel ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt. Ea va naşte fiu şi vei chema numele lui: Iisus, căci El va mântui poporul Său de toate păcatele lor*[3]. Prin aceste cuvinte îngerul a nimicit teama de care suferea Iosif, dar în schimb a strecurat în sufletul său altă teamă, aceea de a se teme încă şi mai mult şi de a cinsti pe Sfânta Fecioară cea plină de Duhul Sfânt şi născătoare după trup a unui fiu de nerostit şi de nepătruns, născut mai înainte de toţi vecii, care urma să mântuiască pe poporul Său de păcatele sale, căci pentru aceasta S-a pogorât din cer pe pământ Împăratul milostiv, ca să ne mântuiască pe noi credincioşii şi închinătorii Săi, din robia păcatului şi din puterea demonilor celor răi.

31. Astfel s-a împlinit prorocia patriarhului Iacob care spune: atunci când vor lipsi mai-marii căpeteniilor lui Iuda, va veni nădejdea tuturor păgânilor[4], Împăratul şi Hristosul care e cu adevărat nădejdea păgânilor şi a israeliţilor care cred în numele Său cel sfânt. Căci nu toţi cei ce se trag din Israel se numesc Israel[5], ci cei care au primit propovăduirea Evangheliei precum stă scris mai sus. Şi aşa ne înştiinţează deopotrivă Simeon, căci el i-a dat drept nume *lumină spre descoperirea neamurilor* [păgâne] *şi slava poporului său Israel*[6], cei care au crezut în El. Şi i-a chemat împreună spre mântuirea poporului său. *Căci văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea întregului popor*[7]. Sau, cum spune: când vor lipsii mai-marii lui Iuda? De ce a venit Domnul Însuşi? Pentru aceea că era El Însuşi căpetenia tuturor şi Împăratul Cel adevărat şi s-a arătat în casa lui Iuda. S-a recunoscut, aşadar, că prorocia patriarhului nu vestea o împărăţie duhovnicească, ci vorbea despre regi trupeşti şi lumeşti. De aceea, Domnul a spus: *Împărăţia Mea nu e din lumea aceasta*[8], pentru faptul că vorbea la sfârşit, când împăraţii Romei stăpâneau întreaga Iudee. Totuşi, Mântuitorul a primit domnia şi asupra romanilor şi asupra tuturor păgânilor care au crezut în numele Său cel sfânt. Şi nu spun împărăţia Dumnezeirii Sale numai după fire, El care este Împărat şi Domn din veac şi până în veac[9], ci această supunere de bunăvoie faţă de El a tuturor celor credincioşi. El a chemat cu nume nou şi unic pe toţi cei ce ascultă de Împărăţia Sa; adevăratul creştin, acesta este numele cinstit care ni se cuvine prin tine. Aşadar, atunci când puterea şi stăpânirea evreilor au dispărut, şi lumea întreagă era sub stăpânirea romanilor, cum spune Sfânta Evanghelie: *În zilele acelea a ieşit poruncă de la cezarul August să se înscrie toată lumea*[10], atunci S-a născut adevăratul Împărat şi Mântuitor al lumii întregi. Astfel a rânduit lucrurile providenţa Sa, ca lipsa căpeteniilor lui Iuda să fie desăvârşită, şi toată puterea împărăţiei să revină romanilor. Ei domneau peste evrei cu toiag de fier[11], care este puterea romanilor, căci s-a numit toiag de fier cel prin care evreii au fost cu desăvârşire zdrobiţi, după Patima şi Învierea lui Hristos, fiind surghiuniţi cu un surghiun veşnic. Astfel deci, pronia lui Hristos i-a făcut pe romani să domnească asupra evreilor, iar El Însuşi a domnit asupra romanilor şi a păgânilor ca şi asupra evreilor care au crezut, şi domneşte în veci peste toate făpturile.

32. Însă lucrurile văzute ale tainelor nevăzute sunt învăţătură; înscrierea e chipul unei alte înscrieri, căci stăpânirea împăratului peste toţi vestea singura stăpânire a singurului adevăratului Dumnezeu şi Împărat a toate. Or, această înscriere preînchipuia supunerea de bună voie a tuturor şi înscrierea în ceruri a tuturor celor ce o doresc. Şi aşa cum atunci porunca a ieşit în toată ţara, aşa şi propovăduirea lui Hristos a ieşit în tot pământul, şi oricine urca spre cetatea sa învăţa tuturor întoarcerea la întâia patrie şi cetate, de unde am fost izgoniţi şi împrăştiaţi în felurite lucrări şi pământuri, şi această dare pe care toţi o dădeau împăratului ne învăţa că toţi trebuie să-i închinăm lui Dumnezeu datoria roadelor duhovniceşti prin milostenie, bună purtare şi cugetare dumnezeiască. Prin pronia de Sus, această poruncă l-a obligat atunci pe Iosif să meargă în patria sa, în Iudeea, ieşind din Nazaret spre Betleem, ca să se împlinească proorociile: adică una că *Nazarinean se va chema*[12], şi cea de a doua, că din Betleem vine Hristos[13], căci Nazaret a fost locul vestirii şi al zămislirii, iar în Betleem s-a săvârşit naşterea minunată. Vedeţi aşadar îndoita smerenie a Împăratului bogat făcut sărac pentru noi, căci Nazaretul era un orăşel dispreţuit, de unde nu se ivise nici măcar un proroc, cum spune Natanael: *Poate să iasă din Nazaret ceva bun?*[14] Iar Betleemul, deşi fusese cinstit de proroc, era în toate celelalte lucruri cu desăvârşire sărac şi umil, de aceea Prorocul îl mângâie şi spune: *Şi tu, Betleeme, pământul Iudeii, nu eşti nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, fiindcă din tine va ieşi Conducătorul care va paşte pe poporul meu Israel!*[15] Iosif era cetăţean al acestui Betleem şi, cum se întâmplă multor oameni să-şi lase ţara lor mergând să trăiască într-alt pământ sau într-altă cetate, aşa şi Iosif s-a dus să trăiască în Nazaret. Şi pe când stătea el acolo, pentru dreptatea sa şi respectul de care se bucura, a fost logodit cu Fecioara Maria de către preoţi, şi acolo a vestit arhanghelul vestea cea mai presus de minte şi preaslăvită.

33. Însă, atunci când a ieşit porunca cezarului August ca toţi oamenii să se înscrie şi ca fiecare să se înscrie în patria sa,

s-a suit şi Iosif din Galileea, din cetatea Nazaret, în Iudeea, în cetatea lui David, care se numeşte Betleem, pentru că el era din casa şi din neamul lui David, ca să se înscrie împreună cu Maria cea logodită cu el, care era însă însărcinată[16] de la Duhul Sfânt, şi timpul naşterii ei era aproape; dar porunca împăratului o silea şi pe Maria să urce la Betleem, căci şi ea era din casa şi seminţia lui David. Dar providenţa divină i-a condus astfel la Beteelm, căci porunca pe care o primise de la înger îl obliga pe Iosif să o slujească cu respect pe Maria. De aceea, ceilalţi fii şi rude ale sale au fost trimise înainte, iar el însuşi împreună cu Maria şi fiicele sale mergeau mai încet. Iar când au ajuns la Ierusalim şi Betleem, a sosit vremea naşterii minunate şi mai adânci decât cunoştinţa. Însă, dat fiind că pentru înscriere se adunase o mulţime numeroasă, locurile de găzduire fuseseră ocupate încă de la început în toate casele Betleemului, aşa că au trebuit să se adăpostească într-o peşteră de lângă Betleem. O, ce strâmtorare şi surghiun pentru noi a Stăpânului tuturor făpturilor! Nu s-a găsit nici loc, nici găzduire pentru El. De aceea Cel Neapropiat şi Necuprins a fost cuprins într-o mică peşteră, într-o iesle nepotrivită. Cuvântul lui Dumnezeu Cel fără de început şi necuprins, Ziditorul lumii întregi, a fost călăuza Maicii Sale într-o peşteră de lângă Betleem, cum spune Sfântul Evanghelist: *dar pe când erau ei acolo, s-au împlinit zilele ca ea să nască, şi a născut pe Fiul său, Cel Unul-născut, şi L-a înfăşat şi L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei*[17]. Atunci stăpânul cerului şi al pământului a fost înfăşat în scutece. O mare minune! Cel ce hrăneşte toate era hrănit cu lapte, Cel ce le înscrie pe toate era înscris. Atunci s-a împlinit prorocia lui David cu privire la Betleem şi la naşterea Domnului, care spune: *Nu voi da somn ochilor mei, nici genelor mele dormitare, nici odihnă trupului meu, până ce nu voi afla loc Domnului, locaş Dumnezeului lui Iacob. Iată, am auzi de el în Efrata: Găsitu-l-am pe el în câmpia dumbrăvii*[18]. Acesta le-a spus despre Betleem unde a fost locul naşterii Domnului. De aceea a adăugat: *Intra-vom în lăcaşurile Lui, închina-ne-vom în locul unde au stat picioarele Liu!*[19].

Cine va spune deci nemăsurata smerenie a puterilor Domnului şi va face auzite toate lucrurile Sale?

34. Dar în ceasul naşterii Domnului, vrednica maică a lui Ioan Înainte-mergătorul şi Botezătorul, Elisabeta, nu lipsea nici ea, căci în fuga sa cu copilul nu sosise încă în munte. Dar cum fusese proorociţa şi martora zămislirii Sfintei Fecioare, tot astfel a fost şi păzitoare slăvită a casei şi martora oculară, iar mai apoi martora şi vestitoarea naşterii Fecioarei. Şi ea era plină de bucurie şi privea naşterea negrăită ca pe un praznic minunat. Atunci peretele cel din mijloc al despărţiturii s-a surpat[20] şi vrăjmăşia neînduplecată s-a destrămat, iar pacea şi iubirea făpturilor s-au revărsat: Dumnezeu S-a făcut om şi cerul şi pământul s-au unit, îngerii se ţineau deasupra păstorilor şi păstorii au fost luminaţi de către îngeri şi s-au bucurat de vestea cea mare, şi l-au văzut pe Bunul Păstor ca pe un miel fără prihană nou-născut în peşteră. Pământul învăţa lauda cerului, iar cei din cer se bucurau de pacea de pe pământ şi de bunăvoirea dintre oameni. Iar atunci când păstorii s-au temut şi au tremurat la vederea minunilor, un înger de lumină le-a risipit teama şi le-a vestit bucuria: *Nu vă temeţi, căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David. Şi acesta vă va fi semnul: veţi găsi un prunc înfăşat, culcat în iesle. Şi deodată s-a văzut, împreună cu îngerul, mulţime de oaste cerească, lăudând pe Dumnezeu şi zicând: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire!*[21] După această vedenie şi auzire înfricoşătoare, păstorii uimiţi s-au dus de cu noapte la Betleem să caute pe mântuitorul şi lumina tuturor. Mulţi alţii dintre ei şi din cunoştinţele lor s-au adunat atunci minunându-se de cuvintele păstorilor.

35. *Iar Maria păstra toate aceste cuvinte, punându-le în inima ei*[22], nu numai pe cele ale păstorilor, dar şi tot ceea ce văzuse şi auzise de la început în Templu, şi după Templu: vestirea îngerului şi zămislirea fără sământă, naşterea fără durere şi fecioria după naştere şi faptul că nu numai că a ocolit durerile femeii şi s-a arătat maică fiind păstrată fecioară, dar şi faptul

că n-a cunoscut naşterea însăşi. Iată rânduielile lucrurilor dumnezeieşti şi mutarea firii lor, căci Fiul Cel minunat n-a făcut cunoscută maicii cunoştinţa naşterii, şi într-o clipă fără să o ştie, El s-a aflat în afara pântecelui ei, şi a şezut pe tronul braţelor sale, pentru ca aşa cum zămislirea fusese făcută fără sământă şi fără ştiinţă, tot aşa şi naşterea să fie fără stricăciune şi fără cunoştinţă. Chipul acestei naşteri slăvite şi minunate a fost roua cea de pe lână[23], dar adevărul ei a fost mai înalt decât chipul, căci atunci când roua vine dintr-o dată şi în tăcere pe lână, ea nu se simte în lână fără mână. Dar această rouă dumnezeiască, care dă viaţă tuturor, a intrat pe tăcute şi fără suferinţă în pântecele Fecioarei, şi tot aşa şi ieşirea sa negrăită n-a fost cunoscută de maica cea fără prihană, ci El a îmbrăcat din ea trupul omenesc; şi astfel a ieşit din ea cu uşurinţă şi mai presus de fire Cel ce n-a făcut cunoscută naşterea Sa nu numai celorlalţi, dar nici chiar propriei Sale mame. Astfel erau minunile negrăite şi de nepătruns pe care Preasfânta Maria le păstra şi le aşeza în inima sa, şi întru toate acestea era copleşită de faptul că din ea se născuse Dumnezeul Cel adevărat, Care a fericit-o pe maica Sa neprihănită şi preabinecuvântată între toate neamurile, şi pe care o va face slăvită în cer şi pe pământ şi lauda tuturor.

36. Aşadar, atunci când la naşterea Domnului slavei, bucuria cea mare a fost vestită păstorilor, ei s-au dus la Betleem şi au povestit tuturor ceea ce văzuseră şi auziseră despre pruncul slavei, *şi toţi câţi auzeau se mirau de cele spuse lor de către păstori*[24]. De îndată iată că şi magi au venit de la Răsărit sub călăuzirea stelei, ca să arate că noul născut e Domnul cerului şi al pământului. Şi această stea nu era una dintre cele de pe bolta cerească, ci era o putere trimisă de Sus, care destrăma urzelile astrologiei şi nimicea întunericul calculelor, căci mersul ei nu era asemănător celorlalte stele, ci ea mergea încet potrivindu-şi mersul cu puterile celor pe care-i călăuzea. Uneori mergea, alteori se oprea, uneori li se arăta, alteori se ascundea de ei, şi mersul ei era de la miazănoapte spre miazăzi, căci aşa este drumul care duce din Persia în Iudeea, şi ea

nu se arăta în înălţimi, ci mergea aproape de pământ până la un mic sătuc, şi s-a arătat într-o mică peşteră. Dar ceea ce este încă şi mai important, nu se arăta numai noaptea, ci şi ziua. Astfel strălucea încât acoperea cu lumina ei până şi discul soarelui, şi nu numai o zi sau două, ci până i-a condus pe magii din Persia la Ierusalim şi Betleem. Ea însă nu li s-a arătat la naşterea lui Hristos, ci cu mult timp înainte, pentru ca ei să închidă gura celor care cercetau timpul naşterii. De aceea le-a apărut cu mult înainte şi le-a făcut credincioase inimile cu privire la naşterea Împăratului, trimiţându-i la un drum lung. Şi, astfel, ea a rânduit timpul venirii şi al taberei lor pentru ca ei să-L găsească pe Împăratul slavei odihnind într-o iesle. Toate acestea nu ţin nici de fire, nici de rânduiala celei mai mici stele, ci este vădit că ea a fost o putere înţelegătoare, care cunoştea toate şi le rânduia cum se cuvine sub puterea şi la porunca Ziditorului şi Rânduitorului a toate.

37. Şi nu în zadar i-a condus steaua la Ierusalim. Iar când aceştia au venit la Ierusalim, ea s-a ascuns de ei, dar lucrul acesta s-a rânduit din două pricini: mai întâi pentru ca ea să se arate tuturor locuitorilor Ierusalimului şi să le dea de ştire despre această taină prin căutarea şi întrebarea magilor *care spuneau: Unde s-a născut Împăratul iudeilor? Căci am văzut steaua Sa şi am venit din Răsărit să ne închinăm Lui*[25]. Din pricina acestor cuvinte tot oraşul s-a tulburat şi Irod tremura. Iar în al doilea rând, pentru ca vrăjmaşii înşişi, cărturarii şi fariseii, să dea mărturie şi să descopere locul şi timpul naşterii Domnului, şi să ia drept mărturie pe Profetul care spune: *Şi tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu eşti nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieşi Conducătorul ce va paşte pe poporul meu Israel!*[26] Căci ceilalţi regi au fost călăuzitori după cinstirea trupească, dar nu au fost păstori, căci nu şi-au pus sufletele pentru turma lor[27]. Însă Acesta e păstorul cel adevărat, pentru că El conduce turma care îi urmează pe calea vieţii spre păşunile raiului şi îşi dă sufletul Său pentru oile Sale. Vedeţi deci cum s-au strâns întruna cuvintele patriarhului Iacob şi ale Proorocului Miheia, căci acela a vorbit despre venirea Dom-

nului ivit din Betleem, în timp ce acesta a învăţat că atunci când vor lipsi căpeteniile din Iuda se va arăta nădejdea neamurilor[28]. Când magii au auzit aceste cuvinte, ei le-au întărit prin arătarea stelei şi au propovăduit că Hristos e adevăratul Împărat.

38. De aceea Irod a tremurat, căci era aprig îndrăgostit de putere şi tremura de frică să nu-şi piardă împărăţia şi puterea sa, căci era plin de neruşinare. Astfel, *el a strâns căpeteniile preoţilor şi cărturarii şi a întrebat ca să afle unde urma să se nască Hristos*[29]. Însă ei au răspuns cu viclenie spunând ceva şi trecând sub tăcere altceva. I-au dat de ştire că din Betleem urma să vină Hristos, după cum spune Prorocul: *Şi tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu eşti nicidecum cel mai mic dintre căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieşi Conducătorul, care va paşte pe poporul meu Israel!*[30] Dar au trecut sub tăcere cuvântul care urmează la Prorocul: *Venirea Sa este dintru început, din zile veşnice*[31], pentru că încă de pe atunci Îl pizmuiau pe Hristos şi nu voiau să-L recunoască Dumnezeu, şi au trecut sub tăcere cuvintele care învăţau slava Sa, căci de bună voie ochii lor se întristau şi urechile lor se închideau, ca să nu vadă şi să nu audă adevărul[32]. Irod însă, plin de viclenie, i-a chemat pe magi în taină şi i-a întrebat despre Pruncul Împărat, iar prin viclenie i-a minţit spunând că vrea să meargă şi el să i se închine, atunci când îl vor fi găsit şi îi vor fi dat de ştire unde anume se găseşte acest rege al regilor[33]. Astfel, au aflat unii de la alţii despre naşterea Domnului iudeilor. Irod a aflat astfel mulţumită magilor şi arătării stelei atât de la iudei, cât şi de la magi, iar magii au fost încă şi mai mulţumiţi atunci când au auzit vestirea Proorocului şi când au văzut pizma şi frica lui Irod. Însă când au ieşit din Ierusalim, de îndată li s-a arătat din nou călăuza lor, steaua, foarte aproape şi mai strălucitoare decât lumina zilei. Ea strălucea mai mult decât strălucirea soarelui şi îi conducea spre Soarele dreptăţii, Ziditorul soarelui, al lunii şi al tuturor făpturilor. Ca spre cer îi conducea spre Betleem, spre peştera cea micuţă şi spre adăpostul cel umil.

39. Iar când au sosit în acel loc, cu o strălucire mai mare ca şi cu un deget le-a arătat lucrul doririi lor, iar când şi-a isprăvit slujirea, a pierit din ochii lor. Ei însă, *când au văzut* călăuza lor, *steaua*, sau mai curând îngerul arătat în acest chip, *s-au umplut cu bucurie mare*[34] pentru că au întâlnit ceea ce căutau. Şi au văzut lumina cea mare, căci atunci când s-au înfăţişat înaintea noului-născut, Cel întâi-născut mai înainte de veci, de îndată s-au umplut de har, de duioşie şi de lumină, şi o negrăită bucurie s-a scurs în inimile lor. Vederea şi cuvântul Maicii celei nenuntite şi cu totul nestricate erau mai presus de orice har şi slavă, iar rânduiala chipului ei era mai adâncă decât orice cunoştinţă omenească. Nimic din rânduiala durerilor şi din neputinţele naşterii nu se vedea în ea, ci după naştere era şi mai strălucitoare şi mai frumoasă, căci era plină de harul şi lumina naşterii ei, şi era lucru minunat pentru toţi cei ce o priveau. Plini până la săturare de toate minunile şi măreţiile, magii se bucurau şi lăudau pe Domnul. De aceea, *s-au închinat căzând în genunchi*, ca unui Împărat şi Dumnezeu, şi *i-au adus daruri preţioase, aur, tămâie şi smirnă*[35] ca unui Împărat şi Dumnezeu şi ca Celui ce S-a întrupat pentru noi şi avea să moară ca noi să dobândim de la El nemurirea. Dar şi aici, harul Duhului Sfânt i-a învăţat să aducă aceste daruri, ca să fie pentru noi chipul aducerii darurilor duhovniceşti, ca şi noi să aducem o purtare bună şi sfântă drept aur, înţelegerea şi vederea duhovnicească drept tămâie, şi omorârea patimilor şi mădularelor trupeşti drept smirnă, din care se va face nepătimirea şi de unde ni se va da Împărăţia cerurilor. Atunci s-au împlinit cuvintele preasfintei şi preabinecuvântatei Fecioare pe care le rostise mai înainte: *că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic şi sfânt numele Lui* şi *iată de acum mă vor ferici toate neamurile!*[36]. Căci, într-adevăr, atunci au început să se arate slavele ei, iar la sfârşit slava, lauda şi credincioşia ei au sporit încă şi mai mult.

40. Altfel, deci, magii au întâlnit lucrul dorirorilor lor. Au văzut pe Împăratul slavei şi s-au închinat Lui, I-au adus daruri văzute şi împreună cu acestea s-au adus deopotrivă pe ei înşişi ofrandă Domnului. Astfel, ei s-au făcut temelia şi înaintemergătorii întoarcerii la credinţă a păgânilor şi a primirii acestora în slujirea lui Hristos, şi cei dintâi credincioşi şi închinători ai lui Hristos, vestitorii Săi şi martorii Împărăţiei Sale prin darurile lor scumpe şi prin dispreţul lor pentru nebunia evreilor şi sminteala puternicului Irod. Pentru că fiind înştiinţaţi printr-o arătare să nu se întoarcă la Irod, ei s-au dus pe un alt drum în ţara lor. Şi aşa Hristos, Împăratul Cel bogat, când a venit în lume a ales sărăcia şi a făcut-o cinstită prin alegerea sa. Tot aşa, credinciosule, când auzi despre această smerenie şi această sărăcie, dacă eşti în sărăcie, nu uita aceasta în cugetul tău, ci schimbă peştera cea mică şi cortul cel umil în cerurile cerurilor, iar ieslea cea micuţă în stea strălucitoare, în preamărire a îngerilor, scutecele cele sărăcăcioase şi pe strângătorii de biruri în daruri şi în închinare de magi şi în primire a tuturor păgânilor, şi astfel nu coborî smerenia Domnului până la înălţimile teologiei, ci ai mai degrabă nădejdea înălţimilor şi bunătăţilor celor slăvite.

41. Însă, când fericita Maică vedea toate acestea, inima ei se umplea încă şi mai mult de credinţă, nădejde şi iubire faţă de Fiul şi Împăratul ei, şi aştepta bunătăţi încă şi mai adânci şi mai slăvite, cum le şi vedea cu adevărat. Şi a rămas copleşită atunci când s-au împlinit şi alte semne ale smereniei Lui. Căci după naşterea Domnului într-o peşteră umilă şi venirea Sa într-o iesle micuţă, *când s-au împlinit opt zile, L-au tăiat împrejur şi I-au pus numele Iisus, cum a fost numit de înger mai înainte de a se zămisli în pântece*[37]. Acesta a fost numele fericirii sale de mai apoi, în care s-a făcut schimbul dezbrăcării patimii în trup cu darul nepătimirii. Iar în ziua a patruzecea au dus pe pruncul Iisus la Ierusalim *ca să-L pună înaintea Domnului, precum este scris în Legea Domnului*[38]. Şi nu este lipsit de folos ca ajunşi în acest loc să tâlcuim deosebirile cuvintelor Sfinţilor Evanghelişti, felul cum Matei, după naştere, vorbeşte de îndată de fuga în Egipt, de mânia lui Irod şi de omorârea nou-născuţilor. Luca însă după naştere vorbeşte de urcuşul de patruzeci de zile la Ierusalim şi de aducerea lui Iisus la Templu. Trebuie ştiut, aşadar, că Matei a lăsat deoparte pomenirea tăierii-împrejur, a

urcuşului la Ierusalim şi a aducerii la Templu, a lui Simeon primindu-L în braţele sale şi a celorlalte lucruri care au fost săvârşite atunci. Ceea ce el a scris a avut loc după multe zile, la doi ani sau poate mai puţin[39], vedenia îngerului de către Iosif, fuga în Egipt şi apoi întoarcerea din Egipt, căci aşa sunt rânduite Scripturile, la mult timp după ce au avut loc întâmplările, şi în acelaşi timp cu lucruri petrecute mai înainte, cum spune mai jos acelaşi Evanghelist Matei, în acest chip: Iosif a primit *poruncă în vis şi a plecat şi s-a aşezat în cetatea numită Nazaret, ca să se împlinească cuvintele Proorocului că Nazarinean se va numi*[40]. După care adaugă de îndată şi spune: *În zilele acelea a venit Ioan Botezătorul şi propovăduia în pustia Iudeii*[41]. Or, propovăduirea lui Ioan Botezătorul a avut loc după treizeci de ani, iar el leagă istoria aceasta cu vremea naşterii lui Iisus. Aşa a făcut când a zugrăvit naşterea Domnului şi sosirea magilor, închinarea şi întoarcerea în ţara lor. Numaidecât a adăugat fuga lui Iosif în Egipt împreună cu Domnul şi Sfânta Fecioară Născătoare de Dumnezeu. După care a vorbit de uciderea nou-născuţilor şi celelalte, cum îi dădea să scrie Duhul Sfânt. Însă prin harul Duhului Sfânt Luca a scris ceea ce a avut loc după naştere, şi ceea ce Matei a lăsat deoparte, despre tăierea-împrejur, urcarea la Ierusalim şi aducerea la Templu, odihnirea în braţele lui Simeon şi celelalte, căci n-a fost dat unui singur Evanghelist să descrie întreaga iconomie, ci unul a descris unele evenimente şi minuni ale Domnului, al doilea sau al treilea sau al patrulea, altele. Deci tâlcuirea pasajului este după cum am spus.

42. Dar trebuie cercetat cum anume Irod a fost numaidecât nesocotit de magi, cum furia şi mânia sa nu s-au arătat atunci, ci după un timp atât de îndelungat, şi cum el a fost un om atât de necredincios şi aprig la mânie. Şi cum anume [Matei] n-a spus că în acest timp copilul se ascundea, nici că magii n-au răpit copilul împreună cu mama sa, pentru că îşi dădeau seama de furia sa, sau că treceau dintr-un loc în altul cum se întâmplă multora. În realitate, avem la îndemână o tâlcuire cu privire la acest personaj, căci ni s-a spus că în

aceste zile, când magii au sosit la Ierusalim şi au întrebat despre naşterea pruncului, iar Irod a mințit cu înşelăciune şi sub pretextul închinăciunii, căutând un mijloc ca să-L omoare, el a avut mare tulburare[42] şi luptă în propria sa casă. Acest lucru s-a întâmplat prin rânduială de Sus, care nu i-a lăsat prilejul de a căuta odrasla împărătească şi pe Domnul a toate. Această luptă şi această tulburare a fost iscată de femeia şi copiii săi. El a biruit după multe înfrângeri, şi numaidecât şi-a omorât pe femeia sa[43], dar n-a avut puterea de a-i ucide şi pe fiii săi fără porunca împăratului. De aceea, înnebunit de furie împotriva lor şi pregătindu-se a plecat la Roma la împărat ca să primească de la el puterea asupra lor, care i-a şi fost dată. Fiindu-i dată îngăduinţa, a venit şi şi-a sugrumat[44] copiii, îndopându-şi sufletul cu sângele lor, sufletul său nebun, îndrăcit şi ucigaş. Şi când cruzimea i-a uns inima, a dat din nou peste o luptă iscată împotriva lui într-un al doilea loc[45]. A căzut într-o nebunie şi într-o furie încă şi mai aspră şi mai îngrozitoare, şi şi-a adus aminte de întrebarea magilor şi de naşterea pruncului împărat. S-a temut ca acesta să nu-i ia puterea, fiindcă era robul patimilor averii şi al puterii. S-a umplut de pizmă şi de furie şi, din pricina căutării unui singur Prunc şi Împărat a toate, şi-a îndreptat furia împotriva tuturor nou-născuţilor nevinovaţi, şi *a ucis* cu sabia fără milă *pe toţi nou-născuţii ce se găseau în Betleem şi în toate hotarele lui, de doi ani şi mai în jos, după timpul pe care îl aflase de la magi*[46].

43. O, putere nemiloasă şi vrăjmaşă lui Dumnezeu! Cum a putut să nu roşească omorând atâţia nevinovaţi, când fie şi numai pentru micile dobitoace inima omului nu s-ar pleca la un asemenea omor, nici măcar pentru a dezrădăcina atât de multe tinere vlăstare de răsaduri neînsufleţite, necum să execute atâţia nou-născuţi înzestraţi cu raţiune! Dar nelegiuitul n-a şovăit nici măcar înaintea sugrumării propriilor săi copii adulţi. Cât de ticăloase sunt iubirea şi pizma puterii, începuturile tuturor relelor! Unul din arhangheli, din pricina cinstirii şi slujirii lui Dumnezeu, s-a coborât până la această cădere şi a fost prefăcut în demon, vrăjmaşul lui Dumnezeu, vrăjmaşul

cel lacom de putere. Pizma l-a făcut pe acelaşi Beliar, şi prin el pe unul din iudei, omorâtor pe Dumnezeu, şi a făcut să uite nenumăratele bunătăţi ale Domnului. Tot astfel, aceste două patimi îl stăpâneau cu cruzime pe Irod necredinciosul şi l-au făcut ucigaş al copiilor săi, mai întâi al propriilor săi copii, apoi al nenumăraţilor nou-născuţi nevinovaţi, şi mai mult încă, a uneltit uciderea Împăratului şi Domnului a toate, ucigând pe cel de pe urma căruia trăgea folos. Dar, o Iroade, vrăjmaş al lui Dumnezeu şi tovarăş al diavolului, dacă au fost deşarte şi mincinoase cuvintele magilor, pentru ce te-ai temut şi ai tremurat? Şi dacă, dimpotrivă, ele sunt adevărate şi a sosit Cel ce a fost propovăduit de Proroci, de ce nu cugeţi că nu-ţi este îngăduit să-L ucizi? Orbule şi neştiutorule, care pentru multa pizmă ai atras asupra ta mânia lui Dumnezeu şi ai căzut din putere şi din viaţă şi ai ajuns hrană pentru viermi înainte de moarte, aşa cum ai şi fost vrednic după cuviinţă şi dreptate! Dar chiar şi în această lume pedeapsa ta a fost înfricoşătoare şi grozavă pentru toţi cei ce au văzut furia venind asupra ta şi pentru Cel Veşnic ai fost predat unui chin şi mai aspru şi mai ticălos în focul gheenei după faptele tale cele rele. Dar să ne întoarcem la cuvântul nostru dintâi.

44. Când a căzut ca din senin hotărârea crudă a lui Irod cel ticălos şi mulţimea celor nevinovaţi a fost trecută cu sălbăticie prin ascuţitul sabiei fără nici o milă, ca un foc ea nu a ars şi nu a pustiit doar Betleemul şi împrejurimile lui, ci a întristat întreaga Iudee. Cu mult înainte Prorocul şi-a rostit jalea sa cu privire la acest eveniment: *glas în Rama s-a auzit, plângere şi tânguire multă; Rahela îşi plânge copiii şi nu voieşte să fie mângâiată pentru că nu mai sunt*[47]. Să vedem cum se înţelege acest cuvânt. Rahela era mama lui Beniamin şi, când a murit, el a fost numaidecât îngropat în calea Efratei, adică în Betleem, pentru că Rama e o parte a casei lui Beniamin. Or, Beniamin era fiul Rahelei, şi mormântul Rahelei era aproape de acel loc. De aceea, pentru Beniamin şi mormântul său, copii ucişi sunt numiţi fiii Rahelei. *Şi nu vrea să se mângâie pentru că nu mai sunt.* N-a fost o nenorocire mică. Nu putea fi mângâiere nici pentru surghiun, nici pentru strămutare. Pierzania şi omorârea fiilor Rahelei şi ai lui Beniamin era desăvârşită, dar astfel a fost înălţat şi ales Betleemul, nu numai pentru alte fapte înalte, dar chiar şi pentru aceasta. Ea a săvârşit de mai înainte Paştile şi le-a suferit, şi n-a jertfit numai un miel necuvântător, ci mai mulţi, şi cuvântători şi fără prihană, de abia izbăviţi de chinurile naşterii, şi de îndată strămutaţi prin sabie de la chinurile acestei vieţi trecătoare spre cealaltă lume veşnică, ei care de-abia văzuseră lumina zilei şi pentru lumina cea înţelegătoare au fost numaidecât lipsiţi de această lumină trecătoare. Ei s-au mutat în lumina cea neînserată, eroi şi mucenici înainte de vreme, contemporani ai lui Hristos fără a fi învăţat adevărul şi ucişi pentru El înaintea altor mucenici, jertfe ale lui Hristos, jertfite pentru El şi din pricina Lui înainte chiar de patima Sa pentru noi, căci se cuvenea ca o dată cu arătarea lui Hristos între oameni, o mare bunăvoire să se înrădăcineze în lume.

45. De aceea, fecioria care strălucea din Maica Sa fără de prihană era nu doar mai adâncă decât cunoştinţa şi mai înaltă decât firile, dar s-a arătat şi podoaba curajului ei şi a încercării pentru Hristos a pruncilor nou-născuţi, şi pământul a fost curăţit de sângele necurat al jertfelor aduse idolilor, prin sângele vărsat de pruncii sfinţi şi nevinovaţi[48], ajunşi ca nişte înainte-mergători şi vestitori ai sângelui împărătesc şi slăvit care a stropit crucea. Până aici cuvântul acesta. Ne vom aduce acum din nou aminte de aducerea la Templu a dulcelui Iisus şi de ceea ce a urmat, căci toate acestea sunt laudă şi preamărire a Maicii celei nestricate şi preabinecuvântate, şi atunci când vorbim de Domnul şi ea are părtăşie cu El şi e unită cu El în povestire, căci întâmplările care sunt unite cu El prin fire se despart în cuvânt. Atunci a avut loc, aşadar, tăierea-împrejur în ziua a opta de la naştere şi numele Său s-a chemat Iisus, aşa cum a spus îngerul înaintea zămislirii. Însă această zi nu era numai a opta, ci şi cea dintâi, ziua Domnului. În această zi de duminică a fost făcută vestirea Fecioarei de către înger. Tot în această zi a avut loc naşterea din Fe-

cioară, tot în această zi a înviat din morţi, înviind împreună cu El firea noastră cea muritoare şi pedepsită. În această zi de duminică va avea loc şi învierea tuturor, şi cea de-a Doua Venire cu slavă cerească să judece vii şi morţii[49]. De aceea, singură această zi a săptămânii e cinstită şi slăvită, e duminica sfântă fiindcă asemenea taine s-au săvârşit în ea.

Aducerea la Templu a Pruncului Iisus

46. Iar a patruzecea zi după naştere, *L-au adus pe Prunc la Ierusalim ca să-L pună înaintea Domnului, precum este scris în Legea Domnului, că orice întâi-născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului*[1]. Acum se cunoaşte de către toţi că El este Cel ce curăţă şi deopotrivă Cel curăţit. Dar nu este cunoscut de toţi ceea ce s-a scris şi s-a făcut pentru orice întâi-născut adus înaintea Domnului după cuvântul Legii, şi anume faptul că pentru ei *se aduceau două turturele sau doi pui de porumbel*[2], căci prin turturele învăţăm sfinţenia de sus şi iubirea pustiei, iar prin porumbei pacea şi nevinovăţia. Astfel, porunca Legii se împlinea pentru toţi, dar nu era cu adevărat înţeleasă de către toţi. Aşa cum celelalte cuvinte şi lucrări ale Prorocilor au rămas ascunse şi necunoscute celor mai mulţi dintre oameni, tot aşa şi acest fapt că nu orice odraslă întâi-născută este sfântă pentru Dumnezeu: martori pentru aceasta sunt Cain şi Ruben şi Esau şi mulţi alţi întâi-născuţi de mai apoi. Şi nu pentru că orice copil întâi-născut deschide pântecele, căci pântecele femeii e deschis de împreunarea cu bărbatul şi fecioria ei e stricată, şi apoi fiul e adus pe lume şi iese dintr-un pântece deschis deja mai înainte. Or, dacă orice întâi-născut e sfânt de la naştere, cum se va mai potrivi atunci cuvântul Proroculuí: *căci iată întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea*[3]. Căci nu numai naşterea, ci şi zămislirea se împlineşte după rânduiala şi chipul păcatului, pentru că porunca Legii îndrepta acest lucru de la căderea din rai. Dacă, dimpotrivă, porunca Ziditorului ne-a ţinut în viaţă şi ne-a dat

sub un alt chip înmulţirea neamului nostru, iar nu prin zămislire şi durere, e recunoscut aşadar că nu orice odraslă întâi-născută se cheamă Sfântul Domnului.

47. Ci una este Odrasla şi Întâiul-născut şi Sfântul lui Dumnezeu, Cel a Cărui zămislire n-a fost prin pofta şi sămânţa bărbătească – să nu fie! –, ci prin harul şi venirea Duhului Sfânt, iar naşterea n-a fost prin stricăciunea şi durerea femeii, ci prin puterea şi înţelepciunea Dumnezeului Celui Preaînalt. De aceea odrasla sfântă e născută sfântă, şi sfânt al sfinţilor[4], după cuvântul lui Isaia. Iar dacă în naştere pântecele sfinţit a fost deschis, totuşi el a rămas şi închis, cum spune Iezechiel văzătorul celor nevăzute: *Uşa aceasta încuiată va fi şi nu se va deschide, şi nimeni nu va ieşi prin ea decât Domnul Dumnezeului Israel, El singur va intra şi va ieşi şi poarta va rămâne închisă*[5]. Prin urmare, această uşă a fost închisă cu adevărat în amândouă cazurile şi pecetluită înainte de zămislire, în zămislire şi după zămislire şi după naştere. Dar cum a fost închisă şi deschisă, după cum o spune, ca toată odrasla ce deschide pântecele să fie numită Sfânt al Domnului? Prin firea fecioriei, pântecele a fost închis şi nu deschis, dar prin chipul celui născut, orice închidere a firii înaintea Lui e deschisă şi supusă. Cine altcineva ar fi deschis pentru sine pântecele maicii sale şi i-ar fi păstrat închiderea decât numai Acela a Cărui zămislire şi naştere sunt negrăite şi mai înalte decât firile şi mai adânci decât cunoştinţa. Vedeţi, aşadar, adevărul prorociei, că nu s-a spus doar că se va chema sfânt, ci Sfânt al Domnului. Despre cine altcineva s-a spus, aşadar, că se va chema Sfânt al Domnului încă de la naştere dacă nu despre Cel a Cărui naştere dintâi a fost vestită de înger de la Domnul: *şi Cel care se va naşte se va numi Sfânt şi Fiu al Celui Preaînalt*[6]. Cât despre ceea ce s-a spus că orice odraslă ce deschide pântecele se va numi Sfânt al Domnului, aceasta e pentru a ascunde în acelaşi timp în cuvântul rostit puterea cuvântului, căci într-adevăr această taină e cea mai ascunsă dintre taine[7].

48. Să ascultăm însă cu băgare de seamă cuvintele lui Simeon, ce anume învăţa cu privire la blândul şi doritul Iisus.

Căci ce e mai dulce şi mai plin de folos decât cugetarea la aceste cuvinte? Iar despre Maica Sa sfântă şi preacurată, ce prorocii şi binecuvântări a rostit bătrânul care era un bărbat drept şi sfânt şi foarte bătrân? Căci ajunsese la marginile vieţii omeneşti celei trecătoare şi aştepta mângâierea lui Israel, iar Duhul Sfânt era peste el, *şi i se vestise de către Duhul Sfânt că nu va vedea moartea până ce nu va vedea pe Hristosul, Unsul lui Israel. Şi din îndemnul Duhului a venit atunci la Templu*[8], adică întărit de Duhul Sfânt ca să ţină în braţe pe Cel Iubit şi să primească de la El cinstea acestei vieţi trecătoare plină de silă şi apăsătoare. Fericitul bătrân era slăbit şi întristat de adâncile sale bătrâneţi, dar în acea clipă s-a întărit, şi cu mers uşor L-a primit pe Domnul în braţele sale, desprins de această viaţă trecătoare şi chinuită, chip al îmbătrânirii şi slăbiciunii firii noastre care a primit pe Mântuitorul şi Slobozitorul nostru venit din milostivire să caute pe cei rătăciţi. Şi s-a slobozit de vechea robie a durerilor şi de stăpânirea demonilor, a zecilor de mii de amăgiri, şi s-a făcut vrednic de harul Duhului Sfânt.

49. Ce spune deci Evanghelistul despre dreptul bătrân? *Şi iată era un om în Ierusalim cu numele Simeon; şi omul acesta era drept şi temător de Dumnezeu, aşteptând mângâierea lui Israel, şi Duhul Sfânt era asupra lui. Lui i de vestise de către Duhul Sfânt că nu va vedea moartea până ce nu va vedea pe Unsul Domnului. Şi din îndemnul Duhului a venit la Templu; şi când părinţii au adus înăuntru pe pruncul lui Iisus, ca să facă cu El după obiceiul Legii, el l-a primit în braţele sale şi l-a binecuvântat pe Dumnezeu şi a zis: Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău în pace, că văzură ochii mei mântuirea Ta pe care ai gătit-o înaintea feţei tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor şi slavă poporului Său Israel!*[9] Era cu adevărat plin de harul Duhului Sfânt, şi inima sa strălucea de harul pe care îl primea în braţe. Mai întâi a mulţumit pentru bunătatea pe care a întâlnit-o, după care a rostit o prorocie potrivită ieşirii sale din această lume, pentru că ochii săi îl vedeau aievea pe Mântuitorul lui, Iisus, pe care Îl văzuse mai înainte cu mintea şi cu numele care-i fusese gătit înainte de veci. Însă fusese ascuns ca o taină mare, iar acum s-a gătit

înaintea întregului popor, nu numai al iudeilor, dar şi a tuturor popoarelor, *o lumină spre descoperirea neamurilor* [păgâne] *şi slava poporului tău Israel.* Căci El Însuşi era Cel care a făcut să strălucească lumină pentru cei ce şedeau în întuneric[10]. Şi El Însuşi era lumina[11], Dumnezeu şi Împărat şi Ziditor a toate şi Slavă a poporului tău Israel, cei care te-au primit şi au fost făcut vrednici să fie numiţi Israel. De la ei toţi lumină şi slavă, Hristos a venit din cer pe pământ prin milostivire şi a îmbrăcat un trup de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria. Toate acestea erau cunoscute fericitului bătrân de la Duhul Sfânt, *şi Iosif şi Mama Sa se mirau de ceea se vorbea despre Prunc*[12].

50. Tu însă, prietene al lui Dumnezeu, vezi cum Evanghelistul l-a despărţit pe Iosif de Fecioara după naştere, şi risipirea îndoielilor lui, fiindcă naşterea era dumnezeiască şi Cel ce S-a născut era slăvit cu slavă multă. De aceea spune: iar *Iosif şi Maria se mirau de ceea ce se vorbea despre Prunc*[13]. L-a numit pe Iosif cu numele său, pentru că nu el era tatăl Pruncului, nici soţul mamei Pruncului. De aceea el se numeşte Iosif şi nimic mai mult[14]. Dar pe Fecioara binecuvântată a numit-o Maica Sa, şi Simeon era conştient de aceasta, căci cunoştinţa tainelor îi fusese împărtăşită de către Duhul Sfânt. El i-a binecuvântat pe amândoi, căci ştia despre Iosif că era un bărbat drept şi că slujea bine taina Domnului, şi *i-a binecuvântat.* După care a adresat tot cuvântul său slăvitei Maria, *şi i-a spus Mariei, Mama Sa* că ştia că era o vistierie de bunătăţi, care a primit asemenea minuni şi a săvârşit o naştere atât de uimitoare. *Iată, Acesta este pus spre căderea şi spre ridicarea multora din Israel*[15].

51. Vezi acum adevărul cuvântului că mântuirea a fost gătită înaintea tuturor oamenilor, căci voinţa dumnezeiască era pentru viaţa şi îndumnezeirea tuturor, dar căderea şi ridicarea atârnă de voinţa multora, a celor care au crezut şi a celor care n-au crezut, mai cu seamă din Israel. Însă trebuie înţeles deopotrivă că ridicarea celor căzuţi, care e întoarcerea celor necredincioşi, este după rânduială şi recunoscută. Iar căderea celor căzuţi învaţă adâncul acelei căderi. Căci osândi-

rea dinainte de venirea Domnului şi înainte de vestirea către toţi cei ce erau necredincioşi nu e deopotrivă cu cea a celor care au rămas necredincioşi după întruparea Domnului şi arătarea învăţăturilor Sale. Astfel învaţă cuvântul Domnului care spune: *şi se va propovădui această Evanghelie a Împărăţiei în toată lumea, spre mărturie tuturor neamurilor păgâne*[16], adică pentru a mustra şi osândi pe cei necredincioşi căci, după învăţătură şi mărturie, ei au fost vrednici de o osândă încă şi mai mare, şi mai cu seamă căderea poporului lui Israel a fost încă şi mai mare. De aceea, nu le-a fost dat să rămână şi să lucreze în aceleaşi lucruri, ci li s-a întâmplat căderea din toată cinstea şi osândă mai grea decât cea a păgânilor dacă rămân în necredinţă. Căci Cel pe care prorocii L-au vestit, ei nu L-au primit, şi pe Cel drept şi bun, nesăbuiţii L-au socotit drept un făcător de rele, şi în necredinţa lor s-au făcut omorâtori ai lui Hristos. De aceea, asupra lor a venit căderea necredinţei şi ruina cetăţii, şi nimicirea şi surghiunul poporului şi pierzania întregii mândrii. Însă cei credincioşi au fost primiţi de El în învierea cea adevărată, căci au fost sloboziţi de jugul şi robia legii celei vechi, şi împreună cu Hristos *au fost îngropaţi prin botez*[17], şi au înviat împreună cu El[17] şi vieţuiesc viaţa veşnică. Împreună cu El au pătimit prigoana şi chinurile, şi împreună cu El au fost preamăriţi în Împărăţia cerurilor.

52. Iar unii părinţi vor spune şi aceasta, că Domnul n-a venit pentru căderea unora şi ridicarea altora, căci n-a fost El Însuşi pricină căderii, ci ei înşişi au căzut şi ei înşişi se ridică. Cad din pricina răului şi se ridică din pricina binelui. Dacă ticăloşii care ne asupresc nu cad, ci îi strivesc pe cei buni, ei nu se înalţă dintre noi; dacă necredinţa nu cade, credinţa nu se înalţă, dacă păcatul nu cade şi nu-i zdrobeşte pe cei drepţi, aceştia nu se ridică printre noi, după cum spune Apostolul Pavel: *când sunt slab atunci sunt tare*[18]. El însuşi este slab şi puternic, slab prin trup şi tare prin Duhul. Astfel, puterea lui Hristos mă trage din cădere spre ridicarea credincioşilor săi, ca ei să lase asprimea şi uscăciunea păcatelor şi să se ridice cu ridicarea dreptăţii. *Iată că acesta va fi spre căderea şi ridicarea mul-*

tora din Israel, şi este numit pe cruce *semn care va stârni împotrivire*[19], căci este pricina laudei sau ocării. Aceasta este lauda noastră, a credincioşilor lui Hristos, semn al mântuirii noastre şi pecete a Împăratului nostru, dar este împotrivire pentru că unii cugetă bine şi alţii rău despre ea, unii îşi bat joc şi o urăsc. Dar credincioşii doresc acest semn, îl cinstesc şi i se închină cu credinţă. Hristos Însuşi e declarat *semn care va stârni împotrivire*, pentru că a fost un făcător de minuni mai presus de fire, iar unii L-au primit şi au crezut că făcea minunile prin Duhul Sfânt. Alţii însă, vicleni şi necuraţi, Îl huleau şi spuneau că face minunile prin cel potrivnic[20], după care spuneau multe din lucrurile lui Hristos. Unii spun că venirea Sa în lume s-a făcut fără trup, alţii spun că întruparea Sa a fost făcută fără ştirea Lui, iar alţii au spus că a îmbrăcat un trup, dar n-a primit minte omenească. Nechibzuiţii şi neştiutorii gândesc aşa, şi rău grăitorii care răspund de adevăr au semănat multe alte lucruri.

53. Primele lucruri spuse despre toate acestea, şi cele ce se povestesc acum, el le-a numit *semn care va stârni împotrivire.* Toată această prorocie cu privire la El şi cu privire la Împărat, bătrânul le-a înştiinţat Maicii celei fără de prihană căci ştia că tot ceea ce atinge pe Fiul său, Fericita le socotea pentru ea însăşi. De aceea, n-a înştiinţat numai cele fericite, ci şi cele nefericite, pentru ca, atunci când acestea vor veni, Fericita Maică să-şi aducă aminte de această prorocie şi să se mângâie. De aceea spune: *Şi prin sufletul tău va trece sabie*[21], căci în momentul patimii o sabie de întristare a străbătut sufletul Maicii celei fără de prihană. Căci întristare a fost în inima ei când a văzut patima Fiului şi Împăratului ei! Şi din nou Sfinţii Părinţi au spus care e puterea acestui cuvânt: ei au numit *sabie cu două tăişuri cuvântul care pătrunde până la despărţitura sufletului şi a duhului, dintre încheieturi şi măduvă, şi care e destoinic să judece simţirile şi cugetările ascunse ale inimii*[22]. Pentru că în vremea patimii lui Hristos tot sufletul a intrat într-o oarecare cercetare după cuvântul Domnului care a spus: *voi toţi vă veţi sminti din pricina Mea*[23]. Cu privire la acestea, Simeon vorbeşte astfel despre

Sfânta Fecioară Maria: când vei sta în picioare înaintea crucii şi vei vedea patima Fiului tău şi vei auzi glasul Fiului tău spunând: *Eli, eli lima sabakhtani*[24] [Dumnezeule, Dumnezeul meu de ce m-ai părăsit?], şi *Părinte, în mâinile Tale îmi dau duhul Meu!*[25]. Şi din nou atunci când spune: *Mi-e sete*, şi *I s-a dat oţet şi după ce a luat oţetul, Iisus a zis: Săvârşitu-s-a. Şi plecându-şi capul şi-a dat duhul*[26], şi tu auzi şi vezi şi alte fapte şi cuvinte îngrozitoare de acest fel. După vestirea lui Gavriil, după naşterea negrăită de care tu însuşi eşti conştientă, după vederea minunilor slăvite, va fi în sufletul tău o spaimă mare căci s-a cuvenit ca Domnul milostiv a toate să guste moartea şi acest lucru va fi de folos lumii întregi şi va îndrepta lumea întreagă prin sângele Său[27]. De aceea, vorbesc sufletului tău care e mai conştient decât toate, când te va atinge încercarea Domnului, care e sabia de cercetare a gândurilor multora. El învaţă prin aceasta spaima şi îndoiala care îi vor copleşi pe Apostoli în clipa răstignirii Domnului, şi care a atins ca un fulger şi inima neprihănitei Marii. De îndată însă, într-o clipă, urmează tămăduirea şi mângâierea din partea Domnului, care va întări inima lor prin mângâierea Sa ca să se arate tăria Sa. Acest lucru îl învaţă cuvântul *ca să se arate gândurile multora*[28]. Căci atunci când s-a împlinit patima Sa pe cruce, a avut loc taina mântuirii noastre. Din această pricină s-au descoperit gândurile multora, cele pe care fiecare dintre oameni le-a avut cu privire la Hristos, fie iubire şi credinţă, fie rătăcire şi ură. Căci unii îşi băteau joc pe faţă şi se bucurau de răstignirea Sa, dar nu erau încă de la început vrăjmaşi în chip vădit; alţii s-au prefăcut cu făţărnicie a fi prieteni, timpul însă descoperindule cugetele şi gândurile lor. Alţii au suferit, au plâns şi L-au mărturisit pe Dumnezeu pe cruce, cum a făcut-o tâlharul, *ca să se descopere gândurile multora*, iar mulţi dintre cei ce s-au smintit au fost întăriţi prin învierea Mântuitorului, şi au crezut şi au strălucit prin harul lui Hristos.

54. Cât despre noi, să ne întoarcem la primul nostru cuvânt, după aducerea şi primirea de către Simeon şi cuvintele prorocirilor şi preamărirea Anei, *şi după ce au săvârşit toate s-au*

întors în Galileea, în cetatea lor Nazaret[29], după cum spune Evanghelistul Luca. Atunci, după Evanghelistul Matei, *îngerul Domnului s-a arătat lui Iosif şi a poruncit fuga în Egipt*[30]. Atunci copilul nou-născut însuşi, Dumnezeu Cel mai înainte de toţi vecii, a rânduit toate. Şi S-a supus El Însuşi împreună cu mama Sa şi cu Iosif pentru a fugi în Egipt. După aceasta, cum s-a scris mai sus[31], a avut loc omorârea nou-născuţilor de către nelegiuitul Irod. Or, după aceea, marele Ioan, Înainte-mergătorul Mântuitorului, care, înainte de a ieşi la lumina zilei, fiind încă în sânul maicii sale, a văzut Lumina cea adevărată şi a săltat de bucurie, făcându-se astfel vestitor înainte de a avea glas, şi martor al Cuvântului înainte de a ajunge la cuvânt, acesta a avut atunci o dorinţă. A dorit să guste moartea şi să dobândească împreună cu ceilalţi nou-născuţi cununa muceniciei, căci prin familia şi naşterea sa şi el era din Betleem şi din împrejurimi şi, deşi naşterea sa avusese loc cu şase luni înainte, porunca nelegiuită a tiranului poruncea uciderea tuturor nounăscuţilor de doi ani şi mai în jos, care se găseau în Betleem şi în împrejurimile lui, pentru ca cel căutat să nu poată scăpa nicăieri. Însă Dumnezeu a fost ocrotitorul marelui Înaintemergător şi Botezător, Dumnezeul şi Domnul pe care Îl căutau să-L omoare; şi a fugit sub călăuzirea providenţei în Egipt. El este Cel care l-a păzit şi pe Înainte-mergătorul Său, ca să nu fie ucis împreună cu nou-născuţii, ci, la vremea vârstei împlinite, să fie martorul Său, Înainte-mergătorul Său la cei ce locuiau în iad spre a le vesti izbăvirea. El, Care a venit din milostivire pentru noi în lume, a scăpat-o pe Elisabeta şi pe fiul său din mâinile ucigaşilor lor, căci ea a scăpat cu fiul ei în pustie şi *i-a spus muntelui: Munte al lui Dumnezeu, primeşte mama împreună cu copilul! şi muntele i-a primit şi i-a ascuns la porunca Domnului*[32]. Acolo l-a lăsat Elisabeta pe fiul său, Ioan, şi a murit. Şi începând de aici, aşa cum zămislirea şi naşterea Soarelui dreptăţii şi a Mirelui Bisericii e negrăită şi de nerostit, tot aşa şi cele ale însoţitorului soarelui numit sfeşnicul luminii şi glasul celui ce strigă şi prietenul Mirelui şi cavalerul Regelui. Negrăită e şi creşterea şi sălaşul său, şi cum şi-a primit hrana

şi toată viaţa sa în pustie până în ziua arătării sale lui Israel. Însă ucigaşii nelegiuiţi ai celor nou-născuţi, cum n-au ajuns să pună mâna pe Elisabeta şi pe Ioan fiul ei, s-au întors şi şi-au revărsat furia împotriva lui Zaharia, tatăl lui Ioan, şi, la porunca ticălosului Irod, în timp ce acesta slujea în Templu în faţa altarului aducând lui Dumnezeu cele rânduite, l-au ucis pe fericitul chiar în acest loc[33], şi astfel acesta şi-a sfârşit viaţa şi soarta sa.

55. Însă, când tânărul Prunc şi Împărat a toate a fugit în Egipt, El a alungat demonii Egiptului[34] şi a nimicit pe toţi înşelătorii, căci şi unii şi alţii erau păgâni, robi ai demonilor mai mult decât toţi păgânii: magii născocitori ai tuturor relelor şi egiptenii, căci egiptenii erau mai mult decât toţi ceilalţi slujitori sârguitori ai idolilor şi ai târâtoarelor urâte şi ai ierburilor pământului. Ei aduceau jertfe vacii şi o cinsteau drept Dumnezeu, numind-o Apis, şi făceau din ţap Dumnezeu, şi aduceau jertfe pisicilor şi şobolanilor, şi luau drept Dumnezeu crocodilul, fiara râului Nil, dar se închinau până şi usturoiului şi cepei şi altor târâtoare şi pomilor sau ierburilor rele şi înfricoşătoare. Magii însă slujeau demonilor ocrotitori ai văzduhului şi îi chemau, şi observau stelele şi le aduceau jertfe, şi născoceau preziceri şi farmece. Pe aceste două neamuri rătăcite amarnic, El le-a izbăvit de îndată din marea lor rătăcire prin venirea Sa în lume, pentru ca vrăjmaşul să vadă şi inima să nu mai fie în robia celorlalţi, căci în vremea naşterii Sale i-a chemat pe magii Persiei şi orice amăgire a demonilor păzitori ai văzduhului şi orice rătăcire a astrologiei şi farmecelor a fost nimicită. Apoi a coborât în Egipt El Însuşi, ca om, la puţină vreme împreună cu Maica Sa cea fără de prihană, şi a nimicit toată necurăţia egiptenilor, şi a alungat şerpii şi scorpionii Egiptului, şi a risipit ceaţa pierzaniei. Însă Maica Domnului, Izvorul Vieţii, şi-a văzut compatrioţii, locuitori ai Iudeii, drept duşmani şi prigonitori, iar pe duşmanii şi străinii egipteni i-a găsit prieteni. Ea s-a depărtat de Iudeea şi a locuit în Egipt. Atunci egiptenii au văzut ceea ce le fusese spus dinainte de Prorocul Ieremia[35], un Dumnezeu întrupat[36] şi pe

Maica Sa, Fecioară fără de prihană. Şi Domnul Iisus Hristos şi Maica Sa preasfântă au locuit în Egipt, după cum ştim de la Părinţi, vreme de doi ani. După care, ticălosul Irod a murit de o boală înfricoşătoare, şi din nou *îngerul Domnului i s-a arătat lui Iosif în Egipt şi i-a spus: Scoală-te, ia copilul şi pe mama lui şi mergi în pământul lui Israel, căci au murit cei ce căutau să ia sufletul pruncului! Şi el, sculându-se, a luat pruncul şi pe mama Lui şi au venit în pământul lui Israel*[37], şi a primit poruncă printr-o altă vedenie, şi, *venind, a locuit în oraşul numit Nazaret, ca să se împlinească ceea ce s-a spus prin Prorocul că Nazarinean se va chema*[38], şi o altă prorocie, că *din Egipt am chemat pe Fiul Meu*[39]. Astfel, pogorârea în Egipt şi întoarcerea din Egipt şi aşezarea în Nazaret s-au făcut prin arătarea şi cuvântul îngerului, după cum ne învaţă Evanghelistul Matei.

56. Şi dacă zice cineva că Evanghelistul Luca nu vorbeşte despre vederea îngerului şi aşezarea la Nazaret, ci spune că, după aducerea la Templu, totul s-a săvârşit după Lege, şi că s-au întors în Galileea în pământul Nazaretului, nu este totuşi în aceste cuvinte nici o nepotrivire între fericiţii Evanghelişti. Luca povesteşte faptele dinaintea pogorârii în Egipt, fiindcă pentru istoria sa s-a ocupat mai cu seamă de urcarea spre Betleemul Iudeii. Când s-a împlinit aceasta, a avut loc naşterea Domnului cea mai adâncă decât firile. Şi ei au rămas la Betleem până când s-au împlinit patruzeci de zile, după care L-au dus pe pruncul Iisus la Ierusalim pentru curăţirea Domnului, după rânduiala Legii, iar bătrânul Simeon L-a primit în braţele sale. Când toate s-au desfăşurat în acest chip după providenţa şi rânduiala Domnului Cel adus pe lume de Fecioara pentru milostivirea oamenilor, ei s-au întors acasă în oraşul Nazaret, unde se găseau de la început. Aici s-a împlinit sorocul celor doi ani, cum ştim de la Părinţi, după care îngerul Domnului i s-a arătat lui Iosif îndemnându-l să fugă în Egipt, atunci când Irod, sfârşind cu tulburările iscate împotriva sa, a vrut să caute să omoare pe Pruncul Împărat. După care au rămas în Egipt vreme de doi ani şi, murind ticălosul Irod, îngerul Domnului i s-a arătat lui Iosif, poruncindu-i să

se întoarcă în pământul lui Israel. *Şi, sculându-se, a luat pruncul şi pe mama lui şi a venit în pământul lui Israel. Şi auzind că domneşte Arhelau în Iudeea în locul lui Irod, tatăl său, s-a temut să meargă acolo, şi luând poruncă în vis, s-a dus în părţile Galileii. Şi venind a locuit în oraşul numit Nazaret*[40].

57. O, măreaţă minune a Maicii neprihănite şi fericite! Câte osteneli şi greutăţi a întâlnit de la început şi până la sfârşit, chiar dacă în toate aceste cazuri se amestecau şi mângâierile din partea Domnului. Căci după vestirea lui Gavriil şi negrăita Sa zămislire, au venit îndoielile lui Iosif, după cum spune Evanghelistul: *se gândea să o lase în ascuns*. Cât de ascuţită şi de plină de mâhnire a fost îndoiala care a întristat sfânt sufletul ei, dar îndoielile au fost risipite de arătarea îngerului, care l-a făcut să înţeleagă că zămislirea era de la Duhul Sfânt şi că naşterea sa era mântuirea lumii întregi. Timpul fericitei sale naşteri a sosit şi de îndată porunca împăratului i-a silit să urce în Betleemul Iudeii. Au plecat din Nazaret în Galileea şi au urcat în Iudeea cu multă osteneală şi strâmtorare. Şi când au sosit la Betleem, s-au împlinit zilele naşterii ei, şi L-a adus pe lume pe Fiul său, Domnul a toate, şi L-a înfăşat în scutece şi L-a culcat în iesle, căci nu era pentru ei loc de găzduire, ci şederea lor a fost în sărăcie şi strâmtorare. Dar din nou necazurile lor s-au amestecat cu mângâieri: vestirile îngerilor şi preamăririle, alergarea păstorilor şi căutarea naşterii Pruncului; şi vestirea către toţi de îndată ce au auzit despre Prunc de la îngeri, şi au auzit şi s-au minunat, şi închinarea lor pe care au dus-o lui Dumnezeu. De îndată a avut loc şi sosirea magilor călăuziţi de stea şi închinarea lor Pruncului, Împăratului a toate, împreună cu Maica Sa preasfântă şi aducerea darurilor preţioase. După aceasta a avut loc urcarea la Ierusalim şi aducerea la Templu a Copilului celui mai adânc decât orice cunoştinţă, şi primirea de către Simeon şi binecuvântarea şi prorocia acestuia.

58. Având loc aceste mângâieri, timpul a trecut iar Irod cel smintit şi ticălos s-a sculat, şi de aici fuga în Egipt a Maicii sfinte cu Fiul său dorit, Împăratul a toate, şi din nou necazuri,

sărăcie, strâmtorare şi frică, căci Irod căuta sufletul Copilului prin care viază tot ce-i viu, Care venise să caute oaia cea pierdută[41] şi drahma purtând chipul împăratului[42]. Atunci a fugit în Egipt Cel ce odinioară a izbăvit pe poporul lui Israel ce fugea din Egipt şi l-a călăuzit prin mare trecând cu piciorul ca pe uscat. Pe acest popor al lui Israel l-a izbăvit şi mai apoi de multe rele, iar acum el Îl urmărea şi căuta sufletul Său. Domnul şi Împăratul tuturor celor văzute şi nevăzute a plecat şi S-a surghiunit în pământ străin, rătăcind din loc în loc împreună cu Maica Sa binecuvântată. Toate aceste osteneli şi necazuri ce ţin de firea femeiască au fost ale celei ce a purtat în braţele sale ca Nou-născut al ei pe Dumnezeul Cel mai înainte de veci. Şi toate acestea erau vestirea şi semnul izbăvirii şi răbdării Sfintei Fecioare, vestind viaţa sa dintâi şi creşterea ei în înţelepciune şi în sfinţenia neprihănită a fecioriei sale.

59. Însă, atunci când Maica lui Dumnezeu s-a întors din Egipt împreună cu Iosif şi cu Fiul său preaiubit, au ajuns din nou cu osteneală în pământul făgăduinţei. Binecuvântata Maică a găsit pe tiranul ce voia să piardă pe Pruncul ei sfânt răsturnat după cuviinţă şi dreptate în cele mai rele dintre rele. Mai întâi el ucisese cu moarte grozavă pe femeia sa şi copiii săi şi toată casa sa, după care a fost el însuşi omorât cu o moarte cumplită, în care şi-a dat astfel sufletul său ticălos. Iar împărăţia sa a fost împărţită în patru. Şi cum Arhelau, unul dintre fiii săi, i-a luat locul, pentru că Irod nu reuşise să omoare pe toată lumea, Iosif a primit atunci porunca îngerului, a venit şi s-a aşezat în cetatea Nazaretului, şi nu s-a mai dus în Iudeea, pentru că îngerul îl înştiinţase. Tot din această pricină au fugit şi în Egipt. El nu-i spune lui Iosif să urce în Iudeea, ci îi spune: *Scoală-te, ia pruncul şi pe mama sa şi mergi în pământul lui Israel, căci au murit cei ce căutau sufletul pruncului!* Dar şi acest lucru este cercetat de cei care cercetează cum anume domnea Arhelau şi Pilat era guvernator în Iudeea. Dar trebuie observat faptul că în vremea Întrupării lui Hristos şi puţin timp înainte, împărăţia iudeilor şi arhieria fuseseră desfiinţate de către romani, după cuvântul Proorocului care spune:

Când au lipsit căpeteniile lui Iuda atunci a venit nădejdea neamurilor [păgâne][43]. De aceea Aristobul era arhiereu şi rege, şi el avea un frate mai tânăr numit Hircan[44], care a fost duşmanul fratelui său Aristobul şi s-a războit împotriva lui, iscând mari tulburări. El a fost trimis la Roma ca prizonier de către Pompei, general roman, şi a primit porunca ca arhiereii din Ierusalim să ducă dările la Roma[45]. După puţin timp, Irod, printr-un serviciu dublu făcut împăratului, pentru colaborarea sa militară şi pentru marile daruri făcute, a fost aşezat de împăratul August ca rege al Iudeii: el avea numele de rege, dar în realitate era rob, căci nu-şi putea exercita voia sa liberă nici asupra propriilor săi copii fără porunca împăratului, şi nu avea putere asupra lor. Or, după moartea lui Irod, robia iudeilor sub romani a sporit şi mai mult, şi încă pe când trăia Irod a venit porunca lui August de a se face un recensământ al întregii împărăţii. Întreaga Iudee a fost înregistrată ca un rob, numindu-i-se apoi un guvernator roman, după cum spune Evanghelistul: *această înscriere a fost cea dintâi pe când Quirinius ocârmuia Siria*[46], şi începând de atunci căpeteniile şi judecătorii, soldaţii şi păzitorii ţării au fost toţi romani, ca să nu li se mai îngăduie iudeilor să facă răzmeriţe, căci toată puterea şi stăpânirea aparţineau acum romanilor. Şi titlul de rege al Iudeii era dat de către împărat cui îi plăcea lui, dar cel care era aşezat rege nu avea putere proprie, fiind întru toate supus împăratului. De aceea, este limpede că sub domnia lui Arhelau, conducătorul era Pilat[47], şi din nou, atunci când fiul celuilalt Irod[48] l-a predat iudeilor pe Domnul nostru Iisus Hristos să fie răstignit, Pilat era conducătorul, iar Irod tetrarhul se găsea la Ierusalim ca oaspete în treacăt, şi acest lucru este cunoscut de toţi, cum că puterea şi autoritatea împăratului era cea a căpeteniilor romane. Dar să ne întoarcem la mersul istoriei noastre.

60. Sfânta Evanghelie spune deci: *Iar copilul creştea şi se întărea cu duhul, şi era plin de înţelepciune, şi harul lui Dumnezeu era asupra Lui*[49]. Aceste cuvinte nu vorbesc despre Dumnezeire, căci cum ar putea fi nedesăvârşit şi neîntărit încă de la început

Cel ce e desăvârşit şi mai desăvârşit decât orice desăvârşire şi mai întărit decât cei întăriţi şi plin de toate bunătăţile, dar Evanghelistul vorbeşte despre statura firii sale omeneşti, de creşterea şi de întărirea ei. Şi celelalte cuvinte ce urmează spun acelaşi lucru: *creştea în înţelepciune şi în har*, deoarece creşterea în înţelepciune şi în har nu este a Dumnezeirii pentru că aceasta era de la început deplină şi nelipsită de nimic, ci trebuie luată omeneşte, în înţelesul că firea sa omenească era întărită tot mai mult şi copleşită de Duhul Sfânt care locuia în ea, căci încă de la bun început harul se sălăşluise în ea în cel mai înalt grad, căci în unirea celor două firi *s-a sălăşluit în El trupeşte plinătatea Dumnezeirii*[50], după cum spune Sfântul Apostol Pavel. Dar chiar şi acest cuvânt: *creştea şi se întărea în înţelepciune şi în har* învaţă că încă de la început sălăşluirea unită în El a Dumnezeirii şi umanităţii, deplinătatea harului şi înţelepciunii se arăta şi strălucea tot mai mult o dată cu creşterea staturii şi a trupului; El nu primea în chip nou un har şi o înţelepciune prisositoare, ci plinătatea harului şi a înţelepciunii se arăta în El prin faptele Sale slăvite, şi acest lucru se arăta limpede, după spune Apostolul: *El Însuşi este înainte de toate, şi toate prin El sunt aşezate, căci în El a binevoit Dumnezeu să sălăşluiască toată plinirea, şi toate s-au făcut prin El şi pentru El*[51]. Însă nu se cuvenea ca arătarea înţelepciunii Sale să se facă fără vârstă, ci, după cum rânduiala firii noastre este să aştepte plinătatea minţii până la doisprezece ani, aşa a socotit să aştepte şi El până în cel de al doisprezecelea an al vârstei Sale trupeşti.

61. Şi la această sărbătoare în care, după mai multă vreme, din pizmă iudeii au vrut să-L prindă şi să-L dea patimii, la acest praznic, când *a fost de doisprezece ani ai vârstei Sale* omeneşti, *părinţii Săi s-au suit la Ierusalim după obiceiul sărbătorii. Şi sfârşindu-se zilele, pe când se întorceau ei, copilul Iisus a rămas în Ierusalim şi părinţii Săi nu ştiau*[52]. Nici Maica Sa, care era cu adevărat părintele Său, nici Iosif numit părinte numai cu numele, nu ştiau nimic. Iată de ce El a rămas în urma lor ca să nu fie împiedecat de ei să rămână acolo, şi pentru ca să nu fie neascultător. Or, rămânând El în Ierusalim, S-a dus la Templu şi

S-a aşezat printre învăţători, şi i-a călăuzit şi i-a învăţat pe învăţători şi pe preoţi, nu cu putere, nici cu înfumurare, El fiind singurul izvor al întregii înţelepciuni şi ştiinţe, şi Cel ce dă tuturor cuvântul şi înţelepciunea. Dar făcând astfel, ştia El Însuşi mărimea vârstei şi cinstirii Sale, şi de aceea a lăsat altuia rangul. De aceea a lăsat locul preoţilor şi învăţătorilor pentru a călăuzi şi învăţa, iar El Însuşi îi întreba cu înţelegere şi asculta cu ştiinţă şi răspundea cu discernământ. De aceea, toţi erau uimiţi de cugetarea şi înţelepciunea Sa, căci era cu adevărat minunat. Însă Preasfânta Maică împreună cu Iosif, *căutându-L printre rude şi printre cunoscuţi, şi negăsindu-L, s-au întors la Ierusalim. Iar după trei zile L-au aflat în Templu şezând în mijlocul învăţătorilor, ascultându-i şi întrebându-i. Şi toţi care-L auzeau se minunau de priceperea şi de răspunsurile Lui. Şi văzându-L rămaseră uimiţi*[53], *iar Mama Lui a zis către El: Fiule, de ce ne-ai făcut nouă aşa? Iată, tatăl tău şi eu te-am căutat îngrijoraţi*[54]. Însă Domnul Cel milostiv şi blând a făcut-o pe fericita Sa Maică să înţeleagă adevărul, şi a făcut cunoscut cine este adevăratul Său Tată, şi le-a spus aceasta ca ei să nu-L vadă doar ca un om, ci ca un Dumnezeu întrupat, iar casa Tatălui, care este Templul, este şi a Lui[55], după cum tot ceea ce este a Tatălui este şi a Fiului, de aceea a trebuit să-i supere pe cei ce nu ştiau toate acestea şi nu puteau aştepta înţelegerea desăvârşită a adevărului. De aceea *le-a spus: De ce Mă căutaţi? Oare nu ştiaţi că în cele ale Tatălui Meu trebuie să fiu?*[56] Acum pentru întâia dată a vorbit în chip limpede cu o dumnezeiască eleganţă de Tatăl Său adevărat, ca ei să înţeleagă Dumnezeirea Sa şi să ştie că dacă Dumnezeu este Tatăl Său, trebuie ca Fiul să fie de aceeaşi fire cu Tatăl, căci una este firea Tatălui şi a Fiului, după cum se spune într-un alt loc: *cel ce Mă vede pe Mine vede pe Tatăl Meu*[57]. Şi mai spune ucenicilor Săi: *Dacă M-aţi fi cunoscut pe Mine, şi pe Tatăl Meu L-aţi fi cunoscut; dar de acum Îl cunoaşteţi pe El şi L-aţi şi văzut*[58], ca şi cum le-ar fi spus: *Dacă Mă vedeţi pe Mine, vedeţi şi pe Tatăl*[59].

62. Aceasta a fost cea dintâi învăţătură şi întâia învăţătură dumnezeiesc de frumoasă a înţelepciunii şi puterii din partea

copilului Iisus, Care i-a uimit pe Mama Sa, pe Iosif şi pe toţi cei ce erau de faţă, deşi aceştia nu puteau înţelege în adânc puterea cuvintelor Lui[60]. *Şi a coborât cu ei şi a venit în Nazaret şi le era supus. Şi iar Mama Lui păstra în inima ei toate aceste cuvinte*[61], după cum spune Sfântul Evanghelist. *Şi Iisus sporea cu înţelepciunea şi cu vârsta şi cu harul în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor*[62]. Şi tot acest răstimp, de acum şi până la botez, El l-a petrecut astfel fără a lăsa să se vadă nimic din puterea Sa minunată; întrucât cartea ce se numeşte „Copilăria lui Hristos"[63] nu trebuie primită, fiindcă este în afara canonului Bisericii şi potrivnică spuselor Sfinţilor Evanghelişti, şi combate adevărul, fiind scrisă de un oarecare povestitor închipuit. Or, adevărul propovăduirii Evangheliei l-a rezumat pe scurt Evanghelistul Luca spunând că *Iisus sporea cu înţelepciunea şi cu vârsta în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor*, după cum aţi aflat din tâlcuirea acestui cuvânt. Şi era cu adevărat plin de toată înţelepciunea şi harul, izvorul înţelepciunii şi al harului, dorit de toţi oamenii înţelepţi şi chibzuiţi, fiindcă era şi frumos la chipul trupului, *împodobit cu frumuseţe mai mult decât fiii oamenilor*[64], cum spune Proorocul, minunat în proporţii şi elegant prin măsura staturii, înalt şi zvelt după cum se cuvine, blând şi senin în cuvânt. Şi întreaga Sa viaţă era plină de har şi de Duhul Sfânt, şi, ca să fiu scurt, ca şi în toate celelalte virtuţi, tot astfel şi prin cuvânt şi prin statură omenească era modelul şi definiţia oricărei bune podoabe, iar pacea şi bunătatea Sa erau nepătrunse şi nerostite între toate.

63. *Briciul nu s-a atins de capul Său*[65], nu s-a folosit de nici o slujire omenească în afară de sfânta şi preabinecuvântata Sa Maică, şi n-a dat altă învăţătură până la botezul Său. Dar, în fapt, prin purtarea Sa, prin întreaga Sa viaţă şi prin chipul Său, era o pildă şi o învăţătură a virtuţii, căci ceea ce mai apoi, la sfârşit, învăţa în cuvinte şi prin botez ucenicilor Săi şi poporului, pe toate acestea El le săvârşise întru totul din copilărie şi până la moarte, şi mai apoi i-a învăţat şi pe alţii. Şi când spun: le-a săvârşit, spun după rânduiala, firea şi statura omenească, căci ca Dumnezeu nu i se poate atribui o astfel de

săvârşire, ci e mai degrabă înălţat din veac şi până în veac, după cum spune Prorocul David: *din veac şi până în veac eşti Tu*[66]. Dar, după firea omenească şi ipostasul îmbrăcat cu trup din Fecioara Maria, El a săvârşit toate faptele plăcute şi toate poruncile Legii date prin gura lui Moise, pe care nimeni altul nu le-a putut săvârşi întru totul şi neabătut, decât numai Iisus Cel Unul întrupat pentru mântuirea noastră, adică iubirea de Dumnezeu şi de oameni, mila, bunătatea şi blândeţea, pacea, smerenia şi răbdarea, respectul şi ascultarea de părinţi, postul, rugăciunea şi toată fapta bună. Toate acestea Cel Milostiv le învaţă mai întâi oamenilor în fapte şi apoi în cuvânt. Începând de atunci, Sfânta Maică s-a făcut ucenica blândului său Fiu, adevărată Mamă a Înţelepciunii şi fiică a Înţelepciunii, căci nu-L mai vedea în chip omenesc sau doar ca un om, ci Îi slujea cu evlavie ca unui Dumnezeu şi primea cuvintele Sale ca pe cuvintele lui Dumnezeu. De aceea, ea nu uita nimic din cuvintele şi faptele Sale, după cum spune Evanghelistul că *mama Sa păstra aceste cuvinte în inima sa*[67], şi aştepta sorocul arătării lor vădite. Pe de o parte, ea avea cuvintele şi faptele sale în rânduiala şi legea mântuirii ei, iar, pe de altă parte, ca pildă şi vestire a tainelor şi minunilor negrăite ce aveau să vină. Dar tot ceea ce urmează şi cele pe care Evanghelistul le-a trecut sub tăcere le vom trece sub tăcere şi noi, şi aşa cum Însuşi Cuvântul lui Dumnezeu întrupat pentru mântuirea noastră n-a descoperit nici un semn şi nici o putere a Dumnezeirii Sale până ce n-a ajuns cu totul la statura omenească, şi a venit ceasul providenţei şi descoperirii Sale, acela de a arăta minunile şi Patima făcătoare de viaţă, pe care El Însuşi, Cel cu totul unic, le-a primit de la o singură pricină. Căci minunile ce chezăşuiesc învăţătura Sa, şi învăţătura Sa ce vesteşte minunile, adunau amândouă mulţimi nenumărate ce se strângeau să vadă minunile şi să audă învăţătura Sa. Din această pricină, s-a iscat pizma arhiereilor şi fariseilor, şi de aceea I s-au făcut duşmani, şi L-au predat Patimii, şi aşa s-au săvârşit toate tainele.

Botezul şi arătarea lui Iisus

64. Să ascultăm acum cuvântul descoperii şi botezului Domnului. Iisus avea treizeci de ani şi Ioan ceva mai mult. *Atunci, în al cincisprezecelea an al domniei cezarului Tiberiu*[1], *fost-a cuvântul lui Dumnezeu către Ioan, fiul lui Zaharia, în pustie. Şi a venit el în împrejurimile Iordanului, propovăduind botezul pocăinţei spre iertarea păcatelor*[2]. *Atunci a ieşit la el Ierusalimul şi toată Iudeea şi toată împrejurimea Iordanului, şi erau botezaţi de către el în râul Iordanului, mărturisindu-şi păcatele*[3], căci purtarea sa era mai adâncă decât cea omenească şi viaţa sa pustnicească era admirată de toţi, şi ei se adunau la el şi-i ascultau învăţătura şi erau botezaţi de el. Însă toate acestea s-au întâmplat prin hotărârea Providenţei. Numele său va fi rostit şi învăţătura sa şi mărturia sa despre Iisus Domnul nostru vrednice de crezare, căci el propovăduia şi spunea: *Eu unul vă botez cu apă spre pocăinţă, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine, Lui nu-i sunt vrednic să-I duc încălţămintea; eu vă botez cu apă, dar Acela vă va boteza cu Duhul Sfânt!*[4] *Atunci a venit Iisus din Nazaretul Galileii la Iordan să se boteze de către Ioan*[5]. *Şi botezându-se Iisus, când ieşea din apă, îndată cerurile s-au deschis şi Duhul lui Dumnezeu S-a văzut pogorându-se ca un porumbel şi venind peste El. Şi iată glas din ceruri zicând: Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru Care bine am voit!*[6] Acestea sunt marile taine pe care le striga vestitul martor. De aceea, Domnul l-a înălţat pe Ioan şi a răspândit faima sa în tot poporul, ca mărturia sa să fie vrednică de crezare. Astfel, mulţi au crezut în cuvântul său şi s-au făcut ucenici ai Domnului, aşa cum au făcut Andrei, Petru şi Ioan care scrie: *Ioan era acolo cu doi dintre ucenicii săi*[7]; aceştia erau Andrei, fratele lui Petru[8] şi Ioan Evanghelistul.

65. *Şi privind pe Iisus, Care trecea, a zis: Iată Mielul lui Dumnezeu! Şi cei doi ucenici l-au auzit când a spus aceasta şi au mers după Iisus*[9]. Şi mulţi alţii au crezut din pricina mărturiei lui Ioan, pentru că din pricina felului său de viaţă, a hrănirii sale minunate, a veşmântului său şi a propovăduirii sale îndrăzneţe, era

o minune pentru toţi, astfel că ei se întrebau în inima lor: oare nu acesta este Hristosul? *Şi iudeii au trimis în Ierusalim preoţi şi leviţi ca să-l întrebe: Cine eşti tu? Şi el a mărturisit şi n-a tăgăduit; şi a mărturisit: Nu sunt eu Hristosul*[10]. *Dar în mijlocul vostru se află Acela pe Care voi nu-L ştiţi, Cel care vine după mine, care mai înainte de mine a fost şi Căruia eu nu-i sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălţămintei!*[11] Dar ce este acest cuvânt: după mine trebuie să vină, şi e în mijlocul vostru? Trebuie să vină după, prin propovăduire, căci mai întâi a început să propovăduiască Ioan, şi apoi Domnului Iisus. Mai întâi Ioan s-a arătat cinstit de toţi, şi apoi Domnul Iisus care era mai înainte de el în cinste şi în slavă, deoarece cavalerul vine şi deschide calea regelui care urmează. Or, în mijlocul vostru stă cu trupul căci a venit să se boteze asemenea tuturor celorlalţi. Dar Botezătorul a dat mărturie nu numai prin cuvânt, ci L-a arătat şi cu degetul, căci atunci când L-a văzut pe Iisus venind la el, a spus despre El: *Iată Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii!*[12], pentru că El nu numai vesteşte curăţia, dar e curăţitorul lumii întregi. Apoi Ioan a continuat şi a spus: *Acesta este despre care am zis: După mine vine un Bărbat Care a fost înainte de mine, fiindcă mai înainte de mine era, şi eu nu-L ştiam; dar ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu, botezând cu apă. Şi a mărturisit Ioan zicând: Am văzut Duhul coborându-se din cer ca un porumbel şi a rămas peste El. Şi eu nu-L cunoşteam pe El, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: Peste cine vei vedea Duhul coborându-se şi rămânând, Acela este Cel care botează cu Duh Sfânt. Şi eu am văzut şi am mărturisit că acesta este Fiul lui Dumnezeu!*[13]

66. Dar nu numai atunci s-a oprit asupra lui Duhul Sfânt, sau nu a venit doar în acea clipă căci oare cum ar fi fost aceasta pentru Cel *în care locuia* de la început *toată plinătatea Dumnezeirii*[14]? Ci pentru ca să fie văzut de toţi Cel ce este adevăratul Fiu al lui Dumnezeu şi Dumnezeu adevărat. Şi cred că aşa cum a făcut alte numeroase minuni ca semne pentru noi, tot aşa pogorârea Duhului Sfânt la botez a fost un semn pentru noi. Aşa s-a făcut această venire a Duhului Sfânt şi o dată cu această venire s-a auzit şi glasul Tatălui care

mărturisea despre domnul Iisus: *Acesta este Fiul Meu Cel iubit întru Care bine am voit!*[15] Şi astfel, la Iordan s-a arătat Sfânta Treime Cea Una, unită prin fiinţă şi împărţită în trei ipostasuri. Ipostas întreit, căci fiecare are numele său propriu. Fiul se vedea cu trupul în Iordan, Duhul cobora peste El ca un porumbel, iar Tatăl mărturisea de sus pe Fiul Cel Iubit. Însă toţi sunt o singură fire, căci sunt într-una şi s-au arătat a fi una. Şi nu numai pentru aceasta, dar ca să înţelegem că unul este ipostasul lui Hristos Dumnezeu şi om, căci Dumnezeu S-a înomenit şi a îndumnezeit omenitatea Sa pentru totdeauna. De aceea, pe Cel ce S-a unit într-un ipostas şi în două firi prin dumnezeire şi umanitate, Tatăl L-a numit Fiu Iubit. Atunci numai Ioan s-a învrednicit de vederea Duhului Sfânt. Dar glasul şi mărturia Tatălui au fost auzite de tot poporul, ca odinioară pe muntele Sinai, când Dumnezeu a dat Legea lui Moise. Numai Moise a văzut vedenia, în timp ce poporul a auzit doar glasul, nu numai cei ce se găseau acolo, ci între cei ce se găseau acolo, după vrednicia fiecăruia, afară de cei ce erau nevrednici să asculte şi neascultători faţă de Lege. Şi una şi alta erau deci de trebuinţă şi drepte pentru botezul lui Hristos, căci dacă poporul şi Ioan ar fi fost socotiţi împreună vrednici de vederea Duhului Sfânt şi de auzirea glasului de Sus, nu i-ar fi revenit o cinste mai mare Înainte-mergătorului Ioan Botezătorul, iar vederea venirii înfricoşătoare şi măreţe a Duhului Sfânt ar fi părut ca fiind comună tuturor; dar, pe de altă parte, dacă nici o voce n-ar fi fost auzită de către popor, mărturia dată lui Hristos ar fi rămas necunoscută şi atunci mărturia lui Ioan ar fi fost îndoielnică, şi s-ar fi spus că el dădea mărturie ochiului sau prin har. Dar acum, când acest glas a fost auzit de către toată lumea, el a făcut vrednică de crezare mărturia lui Ioan, şi i-a făcut pe toţi să înţeleagă slava Domnului Iisus.

67. După botez însă, Iisus a ieşit în pustie sub călăuzirea Duhului Sfânt în locuri îndepărtate, pentru a provoca la luptă cu sila pe luptător, pentru a ne pregăti ritul credincioşilor după botez: postul şi lupta. A postit patruzeci de zile şi a flă-

mânzit prin firea trupului Său. Ispititorul a venit şi L-a ispitit în multe chipuri, dar Domnul Iisus Hristos a fost cu totul biruitor într-o luptă neînduplecată, şi ispititorul a fost alungat. Iar după biruinţă, *îngerii veneau şi Îi slujeau*[16]. Este un semn pentru noi faptul că, după credinţă şi botez, trebuie să îndurăm încercări, dar după încercări, răsplătirile şi harurile sunt date celor ce au luptat. După care S-a întors din nou acolo unde era Ioan. Acesta L-a văzut din nou şi a dat mărturie ca şi mai înainte despre El şi nu numai o dată, ci de două ori. Atunci ucenicii lui Ioan au mers după El[17], Andrei şi Ioan cei dintâi, căci Andrei era semnul curajului, iar Ioan semnul fecioriei. Andrei l-a adus pe fratele său Petru ca ucenic al Domnului; fratele mai mic s-a făcut călăuza naşterii duhovniceşti pentru fratele mai mare şi întâiul-născut, ca Petru să nu fie întru toate cel mai bătrân. Începând de atunci, Ioan i-a încredinţat Împăratului Hristos pe ucenicii săi şi propovăduirea sa. El însuşi a fost aruncat de Irod în închisoare la puţină vreme, căci s-a grăbit să fie înainte-mergătorul patimii Lui, aşa cum a fost înainte-mergătorul propovăduirii şi botezului Său. Ce ne învaţă, aşadar, Sfânta Evanghelie? *Când Iisus a auzit că Ioan a fost aruncat în închisoare, a plecat de acolo şi s-a dus în Galileea*[18]. *De atunci Iisus a început să propovăduiască şi să spună: Pocăiţi-vă, că s-a apropiat Împărăţia cerurilor!*[19] Începutul propovăduirii şi al învăţăturii Sale a fost Galileea. Aici i-a primit ca ucenici pe Filip şi pe Natanail[20], căci mai înainte îi primise pe Petru, Andrei, Iacob şi Ioan.

68. După aceea, *s-a făcut nuntă în Cana Galileii*[21], şi începutul minunilor, prefacerea apei în vin. Preacurata şi Preasfânta Sa Maică a fost şi ea acolo, martor al minunilor şi ascultătoare a învăţăturilor Domnului. Mijlocitoarea tuturor celor bune s-a făcut mijlocitoare şi a acestei minuni, căci ea dorea ca o Maică fără prihană să vadă semnele Fiului şi Domnului ei. De aceea, cu evlavie şi chibzuinţă, ea I-a atras luarea-aminte, şi fără să-L silească prin nici o poruncă să facă o minune, I-a făcut doar cunoscută cu chibzuinţă nevoia împrejurării, şi I-a spus: *Nu mai au vin*[22]. Şi dorinţa inimii sale

descoperea că dorea să vadă săvârşirea minunilor, căci ştia că El era Ziditorul a toate şi înnoitorul şi strămutătorul firilor după cum voia El, care se sălăşluise în pântecele său mai înalt decât firile şi păstrase fecioria ei nestricată, şi ieşise din pântecele său după cum voise, şi păstrase pântecele ei pecetluit şi nedeschis. Ea învăţase că El putea să facă tot ceea ce voia, şi de aceea I-a atras cu chibzuinţă luarea-aminte asupra împrejurărilor. Însă milostivul Domn şi Fiul ei, pentru a o învăţa o smerenie încă şi mai mare şi chibzuinţa Sa, pentru că ar fi început să-şi descopere prea mult puterea Dumnezeirii Sale, a mustrat-o numai prin cuvânt: *Ce-ţi este ţie şi mie, femeie? Ceasul meu n-a sosit încă!*[23] Dar, de fapt, a consimţit şi a împlinit cererea ei. A cinstit-o ca pe o maică şi a împlinit dorinţa inimii ei. Însă Fericita şi Preasfânta era conştientă de bunătatea şi puterea Sa. *Şi a spus slujitorilor: Faceţi tot ce vă va spune El!*[24] Şi astfel, puterea negrăită a Domnului a preschimbat apa în vin ales. Dar schimbarea apei în vin a pricinuit deopotrivă schimbarea celui care îl chemase. Mirele a părăsit nunta şi casa şi a urmat şi a slujit Oaspetelui său, milostivului Împărat Domnul, Mirele sufletelor sfinte şi neprihănite. Aşijderea, mireasa slujea Preasfintei Maici a Domnului, pentru ca minunea săvârşită de Domnul să nu preschimbe doar apa în vin, ci şi căsătoria în feciorie. Astfel, pe cât i-a fost cu putinţă, Preasfânta Fecioară şi Maica Domnului a rămas nedespărţită de Domnul ei milostiv şi de Fiul ei dorit. Oriunde mergea Acesta, ea Îl însoţea şi socotea ca pe mântuirea şi lumina ochilor şi sufletului ei a-I urma şi a-I asculta cuvintele.

69. Iar când Domnul a intrat în casa lui Petru şi a vindecat-o pe soacra acestuia ce pătimea de friguri[25], Preasfânta şi Binecuvântata Sa Mamă, Fecioara Maria, era împreună cu El, şi cu femeile ce se făcuseră ucenicele Domnului. Acum, soacra lui Petru împreună cu fiica ei, femeia lui Petru, ascultau învăţăturile Domnului şi Îi urmau împreună cu Născătoarea de Dumnezeu, făcându-se slujnicele şi tovarăşele ei. De aici, Domnul Iisus a plecat din nou spre Nazaret împreună cu Sfânta Sa Mamă, pentru că Iosif, logodnicul Sfintei Fecioare,

copleşit de zile, atinsese deja vârsta de o sută zece ani. El, care fusese învrednicit să se facă hrănitorul şi slujitorul Domnul şi Împăratului a toate şi Dumnezeu, Iisus Hristos, el se făcuse martorul minunilor negrăite ale naşterii şi creşterii Sale, iar după botez al minunilor Sale, şi aşa s-a dus spre viaţa veşnică, şi a primit de la Domnul Iisus Hristos o binecuvântare vrednică de bunăvoirea şi de slujirea sa credincioasă. Însă fiii săi Iacob şi Iuda au urmat lui Hristos ca ucenici, iar fiicele sale s-au făcut ucenicele Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Şi atunci când Domnul, în călătoriile Sale, propovăduia mântuirea şi vindeca toată boala şi toată neputinţa, ele Îl însoţeau adeseori, Îi slujeau şi vedeau minunile făptuite de El, după cum stă scris în Sfânta Evanghelie: *şi erau multe femei care urmau lui Iisus din Galileea şi Îi slujeau*[26]. Însă Sfânta şi slăvita Maică a Domnului era călăuza lor, a tuturor, şi mijlocitoarea lor pe lângă Domnul şi Fiul ei. De aici Căutătorul mântuirii tuturor s-a dus la lacul Ghenizaret, care era mare şi renumit, plin înăuntru de peşti şi înconjurat de felurite ierburi roditoare. Acolo, după învăţătura pe care o dăduse poporului din barcă, i-a poruncit lui Petru să pescuiască. Au întins mrejele şi au prins un mare număr de peşti, şi *spaima i-a cuprins pe Petru şi pe toţi cei ce erau cu el pentru pescuitul peştilor pe care îi prinseseră. Tot aşa şi pe Iacob şi pe Ioan, fiii lui Zevedei, care erau împreună cu Simon. Şi a zis Iisus lui Simon: Nu te teme! de acum înainte vei fi pescar de oameni. Şi trăgând corăbiile la ţărm au lăsat totul şi au mers după El*[28] ca şi cum ar fi fost întâia oară.

70. De la Ghenizaret, Domnul a intrat în Capernaum, unde a vindecat pe paraliticul, care era chipul firii noastre îmbătrânite şi paralizate, căci aşa cum l-a pus pe picioare şi i-a poruncit să-şi ducă patul şi să umble[29], tot aşa Milostivul a înnoit firea noastră căzută şi paralizată, şi a strâns în credinţă mădularele desfăcute, care erau păgânii împrăştiaţi, făcând din ele un singur trup, ascultător faţă de capul a toate, Hristos Dumnezeul nostru. El a poruncit ca ei să poarte jugul poruncilor Lui şi să se întoarcă în patria lor dintâi, care este raiul de unde am căzut. Începând de atunci, s-a făcut adunarea popo-

rului şi nenumăratele minuni ale Domnului, pe care Evangheliştii nu le-au putut scrie în întregime, căci, dacă toate cele făcute de Iisus ar fi fost scrise de cineva, *lumea întreagă n-ar fi putut cuprinde cărţile ce s-ar fi scris*[30]. Căci cugetul oamenilor lumii nu poate cuprinde belşugul şi puterea minunată. Atunci Iisus învăţa poporul şi vindeca nu numai neputinţele şi bolile trupului, ci şi ale sufletului. Iar ucenicii învăţau pe cei ce fuseseră tămăduiţi şi aduşi la credinţă, şi îi botezau după porunca Domnului, căci, ca în toate celelalte lucruri, Domnul a săvârşit vechile rânduieli ale Legii şi a fost temelia Legii celei noi; astfel, şi la botezul lui Ioan, El a primit botezul în apa Iordanului. Iar, începând de atunci, a botezat El Însuşi prin darul Duhului Sfânt şi a poruncit ucenicilor Săi să facă asemenea. Atunci Zevedei, tatăl lui Iacob şi Ioan, a murit, iar ei i-au cerut voie Domnului să meargă să-şi îngroape tatăl[31], dar Milostivul nu le-a îngăduit, pentru ca ei să nu socotească nimic mai de dorit decât să rămână împreună cu El. Iar după porunca Sa, ei şi-au tăiat voia proprie. După aceasta le-a dat poruncă să meargă să poartă de grijă de casa lor şi de mama lor. Iar ei s-au dus şi au făcut tot felul de lucruri bune, şi au atras-o pe mama lor adăugând-o slujitoarelor Sfintei Născătoare de Dumnezeu, ca să slujească Domnului împreună cu ea pentru totdeauna. Or, prin porunca Domnului, din averile însemnate ale tatălui şi ale mamei, ei au împărţit o parte săracilor, o parte au dat-o spre folosul ucenicilor, iar restul l-au vândut şi au cumpărat casa din Sion ce avea să devină casa Maicii Domnului după răstignirea şi înălţarea lui Hristos, acolo unde ucenicul cel iubit, când a primit-o de la Domnul în clipa patimii, a dus-o şi i-a slujit după porunca blândului Împărat. După Galileea, şi Iudeea a fost umplută de minunile şi semnele minunate ale lui Hristos, iar Maica sa era pretutindeni împreună cu El, privind şi ascultând minunile şi învăţăturile marii Sale bunătăţi. Într-o zi a fost de faţă şi Ioana, o femeie bogată şi cinstită[32]. Şi când a auzit învăţătura Domnului, că cel ce vrea să fie desăvârşit să-şi vândă averile şi să le dea săracilor, să-şi ia crucea sa şi să-i urmeze[33], s-a lepădat de toate,

şi-a lăsat soţul şi copii, casa, câmpurile şi toate averile, şi a urmat Domnului, rămânând tot timpul de atunci încolo împreună cu Sfânta Sa Maică.

71. Apoi a avut loc sărbătoarea corturilor când, printre alte minuni şi vindecări, Domnul Iisus a făcut şi aceasta: a intrat în Templu cu un bici şi a găsit aici pe vânzătorii de vaci, de oi şi de turturele şi pe schimbătorii de bani aşezaţi acolo, şi i-a alungat pe toţi afară din Templu[34], ceea ce era un semn al Legii vechi şi al celei noi, căci a făcut să înceteze Legea veche şi a înălţat în locul ei pe cea nouă. După care, umplând şi Iudeea de minuni, s-a întors în Galileea umblând prin oraşele şi satele ei. S-a dus în oraşul Magdala, de unde I-a urmat Maria Magdalena, din care Domnul scosese şapte demoni[35]. Ea era deosebită prin bogăţia şi prin neamul bun al naşterii ei, iar la vederea Domnului a arătat râvnă şi I-a slujit lui Hristos cu credinţă ca şi Maica Sa cea fără prihană. Şi ea era semnul firii omeneşti, căci fusese lovită de şapte duhuri rele, care se împotrivesc celor şapte daruri dumnezeieşti, şi astfel firea omenească era chinuită de şapte neputinţe. Magdalena L-a găsit pe Doctorul şi Curăţitorul firii noastre, pe Cel ce risipeşte toată boala şi toată neputinţa. Şi nu numai că a fost izbăvită de toţi demonii prin harul lui Hristos, dar a fost umplută de tot harul, şi s-a arătat deosebit de zeloasă în credinţă, milostenie şi gândurile bune. A urmat Domnului în toate zilele ce i-au rămas şederii ei pe pământ. Ucenită şi slujitoare, ea a fost însoţitoare supusă a Împărătesei, a Sfintei Născătoare de Dumnezeu, şi a rămas împreună cu ea. A fost făcută vrednică de harul ultim al apostoliei, mergând din ţară în ţară pentru Hristos, şi s-a dus până la Roma[36] primind cununa muceniciei, îndurând încercarea cea bună până la vărsarea sângelui. Pe scurt, aşa cum fericitul Apostol Petru era zelos printre ucenici şi era întâi-stătătorul lor, tot aşa Maria Magdalena printre mironosiţe şi femei, dar faptele sale bune urmează să fie pomenite după cum se cuvine, atunci când vom sosi la momentul răstignirii lui Hristos.

72. Să revenim însă la cursul dintâi al cuvântului şi să spunem care e continuarea vieţii Maicii Domnului şi Împărătesei noastre, tot ceea ce a săvârşit alături de Fiul şi Domnul ei, şi încă mai multe ea însăşi după înălţarea Sa. Cititorii şi ascultătorii să-mi ierte lungimea acestui cuvânt, căci cuvântul nostru este despre asemenea taine şi lucruri măreţe, încât pentru ele au fost folosite şi se folosesc toată limba, toată iscusinţa, toată tăria şi harul, tot timpul din veşnicie şi până astăzi, prezent şi viitor, şi tot aşa vor fi folosite şi pe mai departe, dar ele sunt şi vor fi întotdeauna mai prejos decât această sarcină şi insuficiente, şi nimeni, nici chiar puterile cereşti cele fără de trupuri nu vor putea vreodată rosti aceste taine după vrednicie şi cuviinţă, doar că şi astfel aceste dumnezeieşti şi slăvite taine sunt rostite şi preamărite pe măsura puterii şi mărimii fiecăruia. Or, ni se spune şi vom spune că după naşterea negrăită şi mai adâncă decât cunoştinţa din Maica fără prihană şi preafericită, Maica nestricată nu s-a mai despărţit vreodată de milostivul său Fiu şi Împărat; încă din cea mai fragedă copilărie El era Domnul, ea Îl hrănea cum se cuvine şi Îi slujea ca o roabă, şi nu se despărţea niciodată de El. De aceea, când a avut doisprezece ani după vârsta trupească şi s-a urcat la Ierusalim la praznicul Paştelui iar l-a întoarcere copilul Iisus a rămas în Ierusalim, Maica preacurată umbla întristată şi suspinând căutându-L. Şi când L-a găsit, L-a întrebat cu tristeţe: „Fiule, ce ne-ai făcut?" şi cele următoare. Apoi s-a întors împreună cu ei şi a venit la Nazaret, şi Împăratul şi Domnul a toate le era supus. Dar când şi-a început păstorirea şi a împlinit treizeci de ani, şi a fost botezat în Iordan de Ioan, Duhul Sfânt a venit peste El în chip de porumbel şi Tatăl a mărturisit din cer pe Fiul iubit, şi a început să propovăduiască şi să facă minuni, Sfânta Maică Îl însoţea întotdeauna pe cât era cu putinţă, vedea minunile Sale şi auzea învăţăturile Lui.

Patima

73. Şi când a venit vremea Patimii făcătoare-de-viaţă, când Domnul milostiv şi blând era întrebat de căpeteniile preoţilor şi de dregători, bătut şi răstignit, Preacurata Maică nu numai că nu s-a despărţit de El, dar şi pătimea împreună cu El, şi voi spune, chiar dacă cuvântul este îndrăzneţ, că suferea mai mult decât El, şi lua asupra ei durerile inimii, căci El era Dumnezeu şi Domn a toate, şi se preda pe El Însuşi de bună voie în trup. Ea însă era în neputinţă omenească şi femeiască, şi plină de o asemenea iubire faţă de Fiul ei iubit şi dorit; şi cum va putea cineva rosti belşugul întristărilor şi lacrimilor ei când a văzut pătimirea Celui Nepătimitor şi o pătimire omenească de acest fel? Căci, întrucât se săvârşiseră lucrările dumnezeieşti frumoase ale lui Hristos, nenumăratele Sale minuni şi dumnezeieştile Sale învăţături şi povăţuiri în viaţa Sa pământească, şi nu mai lipsea nimic decât numai desăvârşirea providenţei: răstignirea, îngroparea şi Învierea, aici se văd suferinţele şi durerile Sfintei Fecioare, mai înalte decât cuvântul şi decât cugetul, şi în ce măsură se deosebea de toţi ceilalţi. Căci sorocul Patimii a sosit atunci ca o flacără ce mistuie materia, şi i-a ars pe toţi ceilalţi, pentru că ei L-au părăsit şi au fugit, dar a cruţat-o ca pe aur pe Maica Preacurată şi Preafericită, şi a descoperit-o încă şi mai sfântă şi încercată; căci aşa cum Fiul ei milostiv şi Dumnezeu a arătat-o în clipa naşterii Maică şi Fecioară, tot aşa şi în vremea Patimii Sale a păstrat-o nepătimitoare, şi a arătat-o în compătimire ca având compătimirea prin fire şi, încă şi mai mult, prin firea iubirii pe care o avea pentru El fericita Maică, dar fiind şi nepătimitoare din pricina harului dumnezeiesc de care era plin sufletul Său şi a stăpânirii Sale pe care a descoperit-o Maicii Sale.

74. Dar să începem cuvântul, căci am spus că ea era nedespărţită mereu de Domnul şi Împăratul Fiul ei, şi aşa cum Domnul avea sub cârmuirea Sa pe cei doisprezece Apostoli, şi mai apoi pe cei şaptezeci, tot aşa sfânta Maică avea sub ea

pe celelalte femei care o însoţeau, după cum spune Sfânta Evanghelie. *Şi erau acolo multe femei, care urmaseră din Galileea pe Iisus, slujindu-I*[1]. Sfânta Născătoare de Dumnezeu era călăuzitoarea şi povăţuitoarea lor. Şi atunci când se desfăşura ospăţul, taina cea mare, ea s-a jertfit pe sine însăşi ca arhiereul şi a fost jertfită, a adus şi a fost adusă. Atunci Domnul Iisus, stând în fruntea celor doisprezece Apostoli şi a celor pe care i-a vrut, le-a predat tainele înalte şi semnele Paştilor dumnezeieşti, le-a dat în dar Trupul Său şi Sângele Său scump prin Pâine şi Băutură, şi le-a descoperit într-o smerenie ultimă slava mai presus de cunoştinţă, şi i-a învăţat Patima şi Învierea Sa, i-a mângâiat şi i-a întărit pe ucenicii Săi şi ne-a descoperit tuturor Paştele cel adevărat, îndemnându-ne să-l primim cu mărturisire şi smerenie. Astfel, fiind El la masă în mijlocul ucenicilor, hrănind cu hrana cea nestricăcioasă sufletele şi trupurile lor, şi spălând cu mâna Sa picioarele lor, pentru a-i învăţa smerenia şi a-i întări să alerge în calea vieţii, şi făcându-i frumoşi cu adevărat după cum este scris: *Cât de frumoase sunt picioarele celor ce vestesc pacea!*[2], Domnul a încredinţat Maicii Sale neliniştile şi descurajarea femeilor care-L însoţeau, ca ele să o cinstească şi să o preamărească, şi ea să le mângâie şi să fie pentru ele înlocuitorul ostenelilor şi slujirii lor.

75. Atunci însă, răul comesean s-a făcut vânzător, iar ucenicul viclean s-a făcut hoţul Învăţătorului milostiv, şi picioarele spălate de mâna cea nestricăcioasă au alergat la iudei pentru a-L vinde pe Cel fără de preţ. Cine a rostit cugetul de fiară al lăcomiei? *Ce-mi veţi da mie şi eu vi-L voi da vouă?*, a spus Iscarioteanul căpeteniilor nelegiute ale preoţilor, *iar ei i-au numărat treizeci de arginţi, şi de atunci căuta vreme potrivită ca să-L dea în mâinile lor*[3]. Astfel a făcut ucenicul mincinos şi viclean, dar Învăţătorul milostiv şi Împăratul a toate, după cuvântul lui David, S-a predat şi nu a plecat, adică n-a fugit, nici nu S-a ascuns undeva, ci S-a lăsat dus *ca o oaie spre junghiere*[4]. Nu S-a împotrivit, nici nu a strigat, ci a mers dorind patima. S-a dus spre căpetenia preoţilor nevrednici iar de acolo a fost predat lui Pilat. L-au făcut să îndure tot felul de chinuri, dar El *ca o*

oaie fără glas înaintea celor ce o tund așa nu și-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui faptele Sale drepte s-au descoperit și neamul Său cine îl va spune?[5] Atunci Pilat a poruncit să fie răstignit. Această judecată a fost adusă la știrea Maicii fără prihană. Înțelegeți aici nepătrunsul sfințeniei și fecioriei sale, dar și cel al iubirii sale pentru Fiul său și deplina măsură a suferinței sale, căci dintre toți ceilalți ucenici și femei și prieteni și cunoștințe care Îl urmaseră în suferință, unii L-au părăsit și au fugit în clipa în care a fost prins, alții s-au despărțit de El, după cum stă scris: *și toți cunoscuții Lui și femeile care-L însoțiseră din Galileea, stăteau departe*[6], alții L-au însoțit până la o vreme, după care s-au lepădat de El cu jurământ, ca apoi să plângă cu amar[7]. Însă slăvita și binecuvântata și adevărata Sa Maică și imitatoare neînduplecată, care-și făcuse vrednică de crezare și își întărise sinea sa nu numai prin fire, ci și prin asemănarea bunăvoirilor sale, a arătat măreția puterii și înțelepciunii ei, și a acoperit toată înțelepciunea și puterea nu numai a bărbaților și femeilor ce erau de față, ci și a bărbaților și femeilor din toată firea, din trecut și din viitor. Așa cum în toate celelalte i-a biruit pe toți, tot așa și în ceasul acestor evenimente.

76. Deși nu era obișnuită cu zarva poporului, nici cu o asemenea adunătură de hoți, soldați înarmați și căpitani sub arme, singura femeie fecioară umbla însă pretutindeni fără teamă și nu se despărțea nici măcar o singură clipă de Domnul preadorit și Fiul său iubit, fiind legată trup și suflet de El. Astfel, ea l-a urmat Lui încă de la începutul prinderii și până la isprăvirea Patimii. A văzut totul și a auzit cuvintele Sale. De aceea, cele mai multe din cuvintele rostite atunci și din faptele săvârșite înainte și după răstignire, Fericita și Preabinecuvântata le-a povestit Apostolilor și celorlalți ucenici. Atunci când Domnul Iisus Hristos s-a aflat înaintea Anei și a lui Caiafa, fiind interogat de ei, Fecioara Preacurată L-a urmat deopotrivă și a dorit să intre și ea împreună cu El, dar străjile lipsite de omenie nu i-au îngăduit. De aceea, din afară, întreba și cerceta lucrurile de care era învinuit, și le cerea celor ce intrau și ieșeau să îi facă cunoscut adevărul. Cerceta pe cei ce

erau întristați de cele se întâmplau și pe cei ce se bucurau, căci unii din cei pe care acest lucru îi mâhnea o înștiința în ascuns, și Fericita îi înțelegea astfel pe cei ce se întristau, iar alții lipsiți de minte Îl ocărau cu cruzime, iar alți neghiobi, spuneau nu numai în inima lor, dar și cu glas mare că nu era Dumnezeu, ci vrăjmaș al Legii. Ei au fost necinstiți în adevăr și făcuți necurați pentru necredința lor. Ei spuneau: *veniți să ucidem acest drept Hristos, căci ne stă în cale*[8]. Prin urmare, ei se foiau astfel și cugetau cele rele. Dar Fericita, ca o porumbiță nevinovată și ca o oiță pașnică în mijlocul șerpilor și aspidelor și al fiarelor sălbatice, a rămas plină de înțelepciune căci o umbrea[9] biruința Fiului și Domnului ei. Cu ochii și urechile trupului ea vedea și auzea învinuirile ce se abăteau asupra Lui. Dar cu mintea era înlănțuită de dulcele său Fiu și de tot ceea ce El suferea. Inima ei era împovărată de faptul că toată lumea se întorcea într-un gând de la El și se făcea nefolositoare. Cei ce săvârșeau nedreptatea nu cugetau, și au osîndit la moarte Viața a toate.

77. O pizmă, temei care aduni și săvârșești toatele relele, care ai învățat în prima răzvrătire omorârea de om și lepădarea de Dumnezeu, iar în cea de-a doua l-ai convins pe Cain de omorul de frate, iar acum i-ai convins pe iudei să omoare pe Dumnezeu! Veninul răutății tale a fost măturat din lume! Atunci Împăratul și Atotputernicul a fost socotit cu cei robiți, Cel Neatins a fost prins în legături și din nou Maica Fecioară a rămas împreună cu Fiul și Domnul Iisus, fiind chinuită și răstignită împreună cu El în gândul ei. Cât de multe dureri și suferințe nu s-au abătut atunci în inima ta pentru Fiul tău, Maică a lui Hristos! Câte lacrimi n-au căzut din ochii tăi când L-ai văzut pe Mântuitorul a toate cu mâinile legate la spate ca un răufăcător, pe slobozitorul celor duși în robie. Slujitorul i-a dat o palmă, Celui lăudat și închinat de mii de îngeri. Soldați neomenoși și nenorociți își băteau joc de El și Îl disprețuiau. Fața care dă lumina, necredincioșii și necuratii o acopereau cu scuipări, și loveau pe Cel ce pe toate le viază. O, neținere minte de rău a Sa! O, îndelungă răbdare și iubire

neasemănată de oameni! O, fericită Maică, suferinţa şi răbdarea Sa! *L-au îmbrăcat în batjocură cu o hlamidă roşie* pe Cel ce a îmbrăcat firea oamenilor cu adevărata Dumnezeire, *I-au pus pe cap cunună de spini Împăratului*[10] a toate, Care dăduse oamenilor stăpânirea tuturor celor văzute, Îl purtau încoace şi încolo batjocorindu-L pe Cel ce face să meargă bolta cerească. L-au închis în temniţă pe Cel ce zideşte zidurile[11] cu nisipul mării şi adâncurile pământului. Şi pentru toate acestea inima Preacuratei Maici era amarnic frământată de val[12], căci aşa cum naşterea ei a fost mai presus de fire, aşa şi iubirea şi suferinţa ei erau negrăite şi nerostite.

78. A sosit şi ceasul chinului celui mare, şi s-a înălţat crucea pentru a răstigni pe Împăratul îngerilor, şi L-au răstignit pe Ziditorul oamenilor şi a toate, pe Stăpânul ce ţine cele văzute şi cele nevăzute. Ah! Cum de a suferit aceasta pământul şi nu s-a prăbuşit? Cum a văzut aceasta cerul şi nu s-a ruşinat, când Cel ce şade pe scaunul heruvimilor[13] şi e preamărit de serafimi, şi ale Cărui mâini sunt cerurile cerurilor, a fost spânzurat pe lemn între făcătorii de rele! Cel ce şade împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt a fost răstignit cu josnicie, Cel ce a îmbrăcat lumina ca şi cu o haină[14] a fost ţintuit gol pe cruce, iar pentru veşmântul ţesut de mâinile Sfintei şi Preacuratei Maici ucigaşii au aruncat sorţi. Şi, împărţindu-l, au ţintuit cu piroane mâinile care au zidit toate şi care ţin cerul şi pământul. O, bunătate a Împăratului! O, îndelungă răbdare neasemănată! Cine va rosti puterile Domnului şi va face auzite întru totul laudele sale? Atunci, o, Maică a Domnului, în inima ta a pătruns sabia cum ţi-a spus odinioară dreptul Simeon. Atunci au străbătut în inima ta piroanele bătute în mâinile Domnului, suferinţele acestea te stăpâneau chiar mai mult decât pe Fiul tău Cel puternic între toţi, căci El suferea de bunăvoie şi vestise tot ceea ce se va întâmpla cu El, şi dorea toate acestea tot atât de mult pe cât le voia atotputernicia Sa. El trebuia să-şi dea sufletul şi puterea Sa, ca să le primească iarăşi înapoi[15], cum spune Evanghelia, dar tu sufereai neasemănat, şi nu erai înştiinţată neapărat de taina Patimii, şi

mulţimea suferinţelor şi rănilor treceau prin inima ta. Din rănile Sale nestricăcioase coborau picături de sânge, iar din ochii tăi coborau izvoare de lacrimi. Cum ai putut suferi să vezi vederea unui lucru atât de îngrozitor, dacă nu te-ar fi întărit harul şi puterea Domnului şi Fiului tău, încredinţându-ţi slava în milostivirea Sa.

79. Atunci Cel milostiv s-a rugat Tatălui pentru făcătorii de rele, cerând iertarea lor. O, blândeţe a Împăratului! Însă, lipsiţi de evlavie, aceştia scrâşneau din dinţi împotriva Lui ca nişte câini, şi s-au predat pizmei şi batjocurii, ocării şi dispreţului. David a numit bine gândurile şi faptele lor, spunând în locul Domnului: *Deschis-au asupra mea gura lor, ca un leu de pradă ce răcneşte*[16], *m-au înconjurat câini mulţi, adunarea celor vicleni m-a împresurat, străpuns-au mâinile şi picioarele mele, numărat-au toate oasele mele!*[17] Sfânta Evanghelie mărturiseşte de asemenea că *trecătorii Îl huleau, clătinându-şi capetele şi zicând: Tu, Cel ce dărâmi Templul şi în trei zile îl zideşti, mântuieşte-Te pe Tine Însuţi! Dacă eşti Fiul lui Dumnezeu, coboară-Te de pe cruce!*[18] Acest lucru l-a însemnat dinainte şi marele David zicând: *Ocările celor ce te ocărăsc pe tine au căzut asupra mea!*[19] Şi încă: *Zdrobit a fost sufletul meu de ocări şi de necaz, şi am aşteptat pe cel ce m-ar milui şi nu era, şi pe cei ce m-ar mângâia şi nu i-am aflat!*[20] Nu i-am aflat, dar povesteşte-ne, prorocule, ce-au făcut ei în schimbul mângâierii. *Mi-au dat spre mâncarea mea fiere şi în setea mea m-au adăpat cu oţet!*[21] Acestea au fost mângâierile lor şi compătimirile lor, acestea au fost răsplătirile lor pentru bunătăţile lor. Dar când Maica Preacurată şi binecuvântată, vedea şi auzea toate acestea, cuvintele celor ce-L ocărau străbăteau prin ea ca nişte săgeţi. Şi piroanele Fiului său o izbeau în inima ca nişte suliţe. Atunci pământul s-a cutremurat şi iadul de jos a fost zdrobit, cerul s-a întunecat, căci lumina luminătorilor s-a ascuns[22], şi toate făpturile se tânguiau şi puterile cerului cerurilor celor de sus tremurau. Unele din ele se coborau din cer şi cercetau minunea, altele mergeau până la locul căpăţânii uluite de îndrăzneala iudeilor şi lăudând îndelungă răbdarea Împăratului, se mâniau împotriva celor ticăloşi şi a slujitorilor lor celor răi,

şi pregăteau mânie în adâncuri pentru omorâtorii de Dumnezeu, pentru ca iadul să fie mormântul lor al tuturor, dar puterea şi mila lui Hristos înfrâna dorinţa lor şi stăvilea făpturile văzute şi nevăzute care s-ar fi aruncat într-o clipă asupra lumii. Căci înainte de ele îl chemase pe Moise drept martor al răutăţilor iudeilor, după cum spune: *Ia aminte cerule şi voi grăi, şi pământul să asculte cuvintele gurii mele!*[23], şi cele următoare; iar prin Ieremia i-a lovit puternic şi a spus: *Cerul se miră de aceasta şi pământul s-a cutremurat!, spune Domnul*[24] pentru că au uitat binefacerile sale nenumărate şi în locul binelui au făcut răul.

80. Atunci, aşadar, toate făpturile uluite s-au cutremurat, dar Preasfânta Maică se tânguia încă şi mai mult de toate acestea şi nu se mângâia, ci ca în noaptea dintru începuturi era înconjurată de întristare şi de jale, şi dorea apropierea cuvântului Domnului ei milostiv şi smerit. Dar, din pricina mulţimii gloatei care o înconjura, ea nu se putea apropia, şi stătea departe şi se tânguia, îşi întindea mâinile, îşi lovea pieptul şi suspina din adâncul inimii şi încerca chinuri şi stropea pământul cu lacrimile. Iar când cei ce L-au răstignit şi-au arătat toată răutatea ţintuindu-L pe cruce şi luptătorii împotriva lui Dumnezeu s-au risipit, unii dintre ei s-au dus să mănânce, alţii la alte lucruri, ei se făleau şi se bucurau ca şi când ar fi câştigat o biruinţă, lăsând straja pe seama soldaţilor. Atunci, Maica Sa îndoliată s-a apropiat de Fiul său dorit, dar ce limbă va putea rosti ceea ce a spus şi cum anume a stat în faţa Lui? Cuvintele ei erau înecate în lacrimi şi înţelepciune, căci era Maică a Înţelepciunii, şi nu i-ar fi fost dat să spună sau să arate vreun lucru nepotrivit, ci ea şi-a păstrat în rânduială, calm şi vrednicie, doliul ei atât de întemeiat. Se jelea cu amar pentru suferinţele şi rănile dulcelui ei Împărat şi Fiu, şi slăvea îndelungă răbdarea şi libertatea Celui ce a suferit pentru noi şi S-a răstignit pentru noi, uimindu-se de toate acestea. Simţea nerecunoştinţa şi îndrăzneala omorâtorilor de Dumnezeu şi aş spune că plângea pentru pierzania lor şi îi spunea Domnului:

81. „Ce este aceasta, Împăratul meu, Fiul meu şi Dumnezeul meu, ce este această îndelungă răbdare a Ta? Cum Te-ai numărat Tu, Cel fără de păcat, printre cei fără de lege? Cum porţi păcatele lumii împreună cu cei osândiţi, Tu, judecătorul viilor şi al morţilor? Care e adâncul unei asemenea smerenii, al unei asemenea neţineri de minte a răului şi al unei asemenea iubiri de oameni ca ale Tale? N-a fost de ajuns că, Dumnezeu fiind, Te-ai făcut om pentru noi? Atâtea osteneli, necazuri, încercări, prigoniri, pizmuiri, vrăjmăşii, mărturii mincinoase şi ocări, pe care de la naşterea Ta şi până acum le-ai suferit din partea evreilor spre izbăvirea oamenilor, nu erau oare de ajuns? Dar acum iată că Te-au pironit pe lemn! O, necredinţa, nerecunoştinţa şi îndrăzneala lor, şi milostiva Ta bunăvoinţă şi neţinere de minte a răului! Aceasta a fost răsplata darurilor Tale vechi şi noi! Iudeii necredincioşi Te-au chinuit în nenumărate chipuri, pe Tine, Care ai lovit pentru ei în atâtea chipuri Egiptul[25]! Mai întâi, Ţi-au dat veşmânt de batjocură[26], Ţie care într-o zi i-ai acoperit cu nor de lumină şi i-ai călăuzit ca un părinte, păstrându-i ca pe lumina ochilor[27]! Ţi-au pus pe cap cunună de spini[28], Ţie Celui care i-ai încununat cu slavă şi cu cinste[29]! Te-au lovit cu toiege[30] cei pentru care i-ai poruncit lui Moise să lovească marea cu toiagul[31] şi ai împărţit-o şi i-ai trecut prin ea acoperind însă cu apele ei pe vrăjmaşii lor? Nelegiuiţii au îndrăznit să Te scuipe[32] pe Tine care ai arătat strălucirea feţei Tale şi ne-ai viat! Pe Tine care ai preamărit oarecând faţa lui Moise[33], nu s-au ruşinat să Te scuipe[34] – o minune!, o ticăloşie! – pe Tine care cu un scuipat ai deschis ochii orbului din naştere[35]. Au pironit cu piroane mâinile şi picioarele Tale[36], Ţie Celui care i-ai izbăvit din legăturile robiei în Egipt[37] şi care acum i-ai izbăvit din legăturile robiei dintâi. Pentru curăţirea leproşilor, Ţi-au făcut răni, pentru învierea morţilor, Te-au osândit la moarte! Pentru luminarea ochilor orbului – o, lumina mea! – s-au silit să întunece ochii Tăi! În locul Tău, viaţa mea, au cerut pe Baraba[38] şi Te-au dat morţii. O înfricoşătoare vedenie, cum pământul tremură şi nu le mai ţine pe cele de jos, cum luminătorii se

întunecă şi numai ard, cum cerul se frământă şi aproape a căzut, cum îngerii tremură şi se supun şi nu răstoarnă lumea! Dar e vădit că toate acestea se întâmplă din milostivirea şi îndelunga Ta răbdare, Fiul meu şi Dumnezeu meu, şi că totul e sub puterea Ta, şi că Tu nu îngădui să vină asupra lumii ceea ce a venit în timpul lui Noe[39]. Fiul meu, nu se poate să sufăr eu în locul Tău chinurile Tale? Vai, de s-ar putea ca rănile Tale să fie asupra mea? Vai, ca în locul Tău să primesc eu moartea? Acum nimic nu mi-ar fi mai greu decât moartea pentru care nu pot cu nimic să mă pun în loc, nici în locul Tău, nici înaintea Ta nu voi muri, dar Te rog, dă-mi cuvânt de milostivire, cuvânt de mângâiere, hotărăşte pentru restul zilelor mele viaţa mea cum Ţi se pare bine, fă-mă să aud glasul mântuirii şi al vestirii, când Te voi vedea din nou, o Lumina mea, când Te voi îmbrăţişa, o viaţa mea, când voi auzi glasul Tău dulce, dătătorul meu de viaţă. Şi dacă naşterea Ta m-a păzit, ferindu-mă de orice chin şi orice durere, acum sabia întristării a străpuns inima mea văzând patima Ta. Arată-mi deci, rogu-Te, învierea şi slava Ta aşa cum mi-ai făgăduit adesea!"

82. În timp ce neprihănita şi nefericita Maică jelea în astfel de tânguiri, Domnul Cel milostiv şi bogat în milă o privea cu blândeţe şi, văzându-l lângă El pe ucenicul cel iubit şi plin de iubire faţă de Domnul şi Învăţătorul Său, El, Înţelepciunea Însăşi, şi-a deschis gura şi El, milostivirea, a spus câteva cuvinte cum îi îngăduia clipa aceea, şi a privit la ucenicul cel iubit, care mai mult decât toţi ceilalţi ucenici a arătat credincioşie şi iubire pentru Împăratul şi Domnul său, şi tăria şi duioşia inimii. Căci toţi ceilalţi fugiseră, el singur stătea lângă cruce fără a se putea despărţi de ea. De aceea, Domnul a spus Maicii Sale binecuvântate: *Femeie, iată fiul tău! Apoi a spus ucenicului său: Iată mama ta!*[40] Maicii Sale fecioare îi dă în dar din nou un fiu feciorelnic, şi l-a dat în locul Său, nu ca să se lepede El Însuşi de grija Maicii Sale preacurate – să nu fie! –, ci ca să o mângâie pe Mama Sa cu o mângâiere văzută. Dar, în chip nevăzut, El Însuşi se îngrijea de Mama şi de ucenicul

Său şi de toţi cei ce nădăjduiau în El, şi a dat-o pe aceasta ucenicului în schimbul iubirii şi sincerităţii sale, pentru că el era acolo în ceasul patimii Sale. Şi l-a cinstit cu o mare cinste, căci în locul său ne-a lăsat-o şi ne-a dat deopotrivă porunca de a purta de grijă până la capăt de rude, chiar dacă în alte locuri, potrivit providenţei, n-a arătat o supunere întreagă, căci ceea ce spune Evanghelistul „*că le-a fost supus*[41] înainte de botez", o spune după botez când au fost în Cana Galileii. El îi spune: *Ce este Mie şi ţie, femeie?*[42] Şi mai apoi celor care i-au spus că *Mama Ta şi fraţii Tăi Te caută*, El le-a spus: *Cine este mama Mea şi cine sunt fraţii Mei? Iată mama Mea şi fraţii Mei!*[43] Dar chiar şi atunci a spus asta prin iconomie, acum însă şi-a arătat în mod limpede grija Sa întreagă şi iubirea Sa cuvenită şi în locul Său l-a aşezat şi l-a dat ca îngrijitor pe ucenicul Său. *I-a spus: Iată mama ta!* Şi l-a mângâiat în starea sa de orfan şi i-a aşezat ca mamă pe sfânta Sa Maică şi Împărăteasă. Când ucenicul a auzit aceasta, a dus-o în casa sa din Sion, despre care s-a scris aici, şi o slujea după cuviinţă cu harul lui Hristos.

83. Petru că necredincioşii care L-au răstignit împliniseră tot dispreţul şi chinul lor faţă de milostivul Împărat, şi *Iisus a văzut că toate se împliniseră, ca să se împlinească Scriptura, a spus: Mi-e sete!* Şi îndată, ca şi cum înseta să găsească pentru El un chin încă şi mai mare, *i-au dat vin amestecat cu fiere*[44] – vai! – Dulceţii Vieţii şi Izvorului Nemuririi. Ei au arătat astfel semnul ticăloşiei lor amestecate cu amărăciune şi cruzime, pentru a nu lăsa să cadă cuvântul spus de proroci[45]. Dar aceasta n-a avut loc numai potrivit profeţiei, ci profeţia a spus ceea ce trebuia să aibă loc, căci nu profeţia a fost pricina îndrăznelii lor, ci îndrăzneala nesupunerii lor a fost pricina prorociei. Ticăloşii şi nesimţitorii au îndrăznit asemenea lucruri şi nu şi-au adus aminte de apele amare de la Meriba. Pe acestea El le-a preschimbat în ape dulci[46], şi nu i-a călăuzit numai o dată pe cei însetaţi şi le-a dat în pustia însetată cuvânt răcoritor. *I-a hrănit cu miere din piatră şi untdelemn din stâncă*[47], şi nu şi-au adus aminte de minunea foarte nouă, de prefacerea apei în vin în

Cana Galileii[48]. Cu adevărat, *via lor este din vița de vie a Sodomei și din țesurile Gomorei; strugurii lor sunt otrăviți și boabele lor amare*[49], și așa mai departe. Dar noi să cugetăm că Preacurata și Preasfânta vedea toate acestea și o amărăciune încă și mai mare copleșea inima ei, căci atunci când a auzit din gura dulce și dorită că Îi era sete, o flacără ca dintr-un cuptor a străbătut inima ei! Atunci inima ei dorea, înseta și ardea ca focul să răcorească această ultimă flacără a setei Fiului ei, dar ucigașii nu i-au îngăduit să-i întindă o băutură binefăcătoare. Dar ea s-a rugat de fiecare dintre ei să-i dea voie să-I de să bea apă, dar aceste fiare nu a lăsat-o și nu i-au îngăduit să-L mângâie, și *și-au înălțat asupra ei gura lor ca niște lei de pradă ce răcnesc*[50]. În loc de apă proaspătă, i-au dat să bea oțet și fiere. Înainte de a-L răstigni, *I-au dat să bea vin amestecat cu fiere, dar El n-a vrut să bea*[51], ca să nu aibă o moarte bruscă și grabnică din pricina otrăvii, iar nu din voia proprie și din bunul Său plac. Însă acum a primit acest vin amestecat cu fiere și a spus: *Săvârșitu-s-a! Și plecându-și capul și-a dat duhul*[52] de bună voie și prin propria Sa putere.

84. Nu ține însă de puterea noastră sau de puterea cuiva să rostească suferințele, lacrimile și suspinele inimii Sfintei Fecioare față de toate acestea, căci sunt mai presus de fire, și așa cum nașterea ei e mai adâncă decât firea, așa și întristarea cu care a primit răstignirea Domnului e de negrăit pentru oameni, și o știe doar ea singură care a suferit, iar în întregime o știe doar Domnul care s-a născut din ea. Însă, atunci *când Iisus a strigat cu glas mare și și-a dat duhul*[53], pentru că Cel ce este cap a toate și-a plecat capul și a făcut semn morții, aceasta [moartea] a venit ca un slujitor, și Împăratul a săvârșit taina prin providența Sa. O, suflet fericit și mai puternic decât cremenea al Maicii Preacurate, care s-a făcut piatră prețioasă prin care nu e cu putință sabiei să străbată în întregime! Cum a suferit Născătoarea fără prihană acest junghi? Cum nu și-a dat și ea duhul? Se înțelege că a ferit-o harul și puterea Domnului răstignit. El Însuși și-a dat duhul așa cum i s-a părut bun, dar puterea Sa a păstrat sufletul Maicii Sale pentru a o

îmbrăca din toate părțile în chinuri cum era El Însuși. Frica și cutremurul îmi opresc limba și nu am puterea de a povesti cele ce au urmat, dar săgețile ascuțite ale patimii Tale mă silesc, Împărate, și nu mă lasă să trec sub tăcere istoria dorită.

85. Ce-au mai îndrăznit, chiar și după moarte, vrăjmașii și nelegiuiții? Căci drojdia răutății lor nu se sfârșise prin faptul că i-au întins oțet și fiere, dar și după moarte pizma și furia sporită a acestor fiare viclene și omorâtorii de Dumnezeu necredincioși n-au îngăduit nici măcar tânguielile Maicii fără prihană; ceea ce ar fi îngăduit chiar și fiarelor de care aveau milă. Ei, nesimțitori la suferință și mai învârtoșați decât ea, chiar și după moarte au străpuns cu suliță coasta[54] Sa făcătoare de viață pentru a nu lăsa nici unul din mădularele Sale lipsit de suferință. Capul Său a suferit bătăile toiegelor, obrajii pălmuirile, gura Sa băutura amară, înainte de care a fost scuipat în față, spatele Său a suferit loviturile, mâinile și picioarele piroanele, iar acum coasta Sa a suferit lovitură de suliță spre a ne revărsa mântuirea, izvorul binefăcător de apă și sânge din care ni s-a dat Duhul Sfânt. Însă acum vezi sabia care străbate inima Maicii Domnului binecuvântate și cât de mult compătimea aceasta întru toate și cât de mult suferea, căci acum era aproape moartă, văzându-L pe Fiul său mort și neliniștindu-se de îngroparea Lui. Și numaidecât sabia a lovit-o și în inimă, și i-a înnoit durerile, iar picăturile de lacrimi se scurgeau prin ochii ei. Dar sângele se închega în inima sa ca ea să poată spune: *Inima mea s-a mistuit înăuntrul meu și durerile mele s-au înnoit!*[55] Și de îndată a alergat și s-a făcut nu numai martor ocular, ci și cea care primește și moștenește îndoită bogăție, strângând cu evlavie și hotărâre sângele și apa ce curgeau din coasta dătătoare de viață, și buna Maică cea înalt binecuvântată a primit în chip desăvârșit nemurirea cea nouă și nestricăcioasă.

86. Și gemând puțin, cum se cuvenea, a rostit cuvintele tânguirii sale. Și numaidecât întreaga sa grijă a fost atunci îngroparea trupului Celui de-viață-făcător, căci nu putea suferi ca El să rămână spânzurat astfel sub loviturile, ocările și chi-

nurile vrăjmaşilor Săi. Ea ar fi dorit să-l găsească un adăpost potrivit, dar nu se găsea nicăieri un loc vrednic şi potrivit pentru trupul dătător de viaţă, cum s-a găsit vrednic pântecele său fără prihană să primească întreaga plinătate a Dumnezeirii. Dar negăsindu-se altul, ea căuta un loc potrivit doririi şi râvnei ei. De aceea, a străbătut tot locul căpăţânii, întărită de harul stârvului Celui de-viaţă-făcător. Picioarele sale mergeau şi veneau, dar ochii şi gândul său erau cu luare-aminte prin iubirea faţă de Împăratul şi Fiul său. Sub călăuzirea harului, a găsit, aşadar, destul de aproape de cruce un mormânt frumos şi în jurul său o grădină roditoare. *Mormântul era gol şi nou*, şi de curând săpat în stâncă, după cum ne învaţă Sfânta Evanghelie, *în care nu mai fusese nimeni îngropat*[56], şi aştepta trupul nou, pe Domnul şi Dumnezeul a toate. Prin lucrarea providenţei, era cu totul liber, din pricina învierii, pentru ca nimeni să nu spună că a înviat alt trup, iar nu cel al lui Hristos. De aceea, *nimeni n-a fost aşezat în el*, cum spune Evanghelistul: *iar în locul unde a fost răstignit era o grădină şi în grădină un mormânt nou, în care nu mai fusese nimeni îngropat*[56]. El era nou şi, pentru că nu primise pe nimeni şi era ferit de orice înşelăciune sau amăgire omenească, era sigur pentru ca nimeni său nu depună mărturie mincinoasă sau tâlhărească. Era cu anevoie de apropiat din toate părţile, stânca era de netăiat pentru piatra din capul unghiului, pentru Cel nezdrobit, o temelie pentru temelia de neclintit. Grădina era chipul Edenului, şi locul se numea al căpăţânii din pricina lui Adam cel îngropat acolo[57]. Patima ne izbăvea de patimile noastre şi moartea zdrobea moartea.

87. Când Sfânta Maică a Domnului a văzut locul apropiat şi potrivit şi mormântul frumos şi nou în care se putea păstra în chip cuviincios trupul nestricăcios, ea a întrebat şi a aflat că era al lui *Iosif, el însuşi ucenic* al lui Iisus, dar *în ascuns de frica iudeilor*[58]. Printr-un singur cuvânt ea l-a făcut să afle cât de mult i se potrivea Maicii Cuvântului să fie şi Mamă a Înţelepciunii. Ea nu a cerut numai mormântul, pentru că ştia că acest lucru îi era uşor şi chiar plăcut să-şi dea mormântul său Învăţătorului iubit, şi să-l ţină ca pe o comoară, dar l-a înştiinţat să meargă el însuşi să-L preia şi să-L păzească, fiindcă acest lucru era cu anevoie atunci, şi cerea mare îndrăzneală. Dar Iosif era un om bogat şi cinstit, cunoscut al lui Pilat. Sfânta Născătoare de Dumnezeu l-a chemat şi i-a spus: „Prietene, iată că ura şi nebunia strânsă a duşmanilor şi iscoditorilor faţă de Dumnezeu şi Împăratul Hristos, Fiul meu, au ajuns la capătul lor! Au adus asupra Lui o moarte amară şi de ocară, şi au arătat înainte şi după răstignire lovituri şi dispreţ, iar acum trupul gol spânzură pe lemn, înfricoşător la vedere pentru mine şi pentru toate făpturile, iar coasta Lui au străpuns-o cu suliţa după moarte, şi din ea a curs sânge şi apă, minune măreaţă, şi cu toate acestea omorâtorii de Dumnezeu nu s-au ruşinat. Soarele s-a întunecat şi pământul s-a cutremurat, stâncile s-au crăpat, catapeteasma s-a rupt, dar ei rămân nesimţiţi în învârtoşarea lor, Îl ocărăsc, îşi bat joc şi clatină din cap. Arată acum slujirea ta faţă de Dumnezeu şi iubirea şi sinceritatea faţă de Învăţătorul şi Împăratul tău, precum şi mângâiere tânguirii şi doliului meu! Intră la Pilat şi cere trupul ce spânzură pe cruce şi păzeşte cu de la tine putere mormântul care este al tău, şi cu puţină îndrăzneală vei strânge Comoara lumii! Cu puţin noroc vei răscumpăra şi vei primi Mântuirea tuturor celor vii. Dă aceasta Învăţătorului tău, slujirea şi harul împlinirii! Fii acum mai tare decât ceilalţi ucenici şi mai adânc! Căci unii dintre ei s-au rupt cu totul, iar alţii au fugit şi stau departe. Numai eu, cea slabă şi străină, cu un singur ucenic, am rămas strâmtorată în mijlocul unor asemenea fiare. Şi sunt cu totul neputincioasă şi sărmană, bogată şi puternică numai în lacrimi şi dureri. Fie ca Însuşi Împăratul şi Fiul meu să-ţi slujească drept călăuză, acest mort care învie morţii, care a făcut să se tulbure cu tărie pământul şi a întunecat soarele şi a cutremurat toate făpturile!"

88. Aşa înţeleapta şi binecuvântata între femei l-a întărit pe Iosif şi l-a trimis la Pilat. El a intrat la Pilat, şi îndrăzneala şi înţelegerea i-au fost date de către Domnul, iar el a cerut trupul lui Hristos. Nu s-a mai temut nici de puterea, nici de

mânia iudeilor. De aceea a dobândit dorirea inimii sale, a cerut şi a primit, şi în schimbul cuvintelor a avut Cuvântul lui Dumnezeu, în locul grădinii a cumpărat cerul şi în locul mormântului viaţa, în locul căutării Învăţătorului, îndrăzneală înaintea Împăratului a toate. Cu adevărat Iosif era nu doar bogat, dar şi înţelept, şi mai înţelept decât *neguţătorul* de care vorbeşte Sfânta Evanghelie, şi *când a găsit o piatră preţioasă şi de mare preţ, s-a dus, a vândut toate şi a cumpărat-o numai pe ea*[59]. N-a dat acum tot ceea ce avea, ci numai râvnă, puţină îndrăzneală, un mormânt şi piatra, şi a cumpărat mărgăritarul cel nepreţuit, păzindu-l într-un monument neatins. Era ucenic al lui Iisus într-un chip cu totul potrivnic lui Iuda. Acela uneltea şi se gândea să-L predea pe Învăţătorul milostiv vrăjmaşilor Domnului, în vreme ce acesta s-a grăbit cu înfrigurare pe lângă vrăjmaşi ca să ceară trupul Învăţătorului şi Domnul. Acela pentru câţiva bani L-a predat ucigaşilor, în timp ce acesta, prin cuvinte de cerere şi împrumutul averii, L-a cerut înapoi ucigaşilor şi L-a străjuit cu cinste. Acela L-a sărutat cu vicleşie şi L-a predat răstignirii, acesta L-a coborât de pe lemn şi L-a sărutat cu milă, şi L-a primit dulce cu iubire şi a suferit cu cinste. Ucenicul viclean a adus cu săbii şi făclii asupra lui o gloată ticăloasă de iudei, cărora le-a predat pe Învăţătorul cel milostiv; acesta L-a dat jos de pe lemn, a smuls piroanele şi a dat blândei Maici Darul cel dulce şi de-viaţă-făcător care n-are asemănare între făpturi.

89. Atunci Maica binecuvântată a suferit împreună cu Iosif în clipa coborârii de pe cruce a Împăratului şi Fiului ei. A umplut pământul cu lacrimi şi a primit în mâinile sale pe Cel ce fusese coborât, a primit în pântecele său piroanele, şi a îmbrăţişat mădularele rănite cu milă, a vărsat, a spălat cu lacrimile sale sângele şi a plâns cu durere dulceaţa dorită a îngerilor şi a oamenilor. Dar atunci când a fost dat jos de pe lemn şi trupul cel mai înalt decât cercurile a atins pământul, atunci a căzut la pământ şi L-a spălat cu lacrimile sale cele mai arzătoare, arătând în cuvinte dumnezeieşti lauda îngropării. „O, săvârşire a tainei celei înfricoşătoare! O, descoperire a sfatu-

rilor din veac ascunse![60] O, moarte mai minunată decât întruparea! Fără suflet zace Ziditorul sufletelor, ca un stârv odihneşte Dăruitorul mântuirii tuturor, fără cuvânt e Cuvântul Tatălui Care a zidit toată firea cuvântătoare, fără mişcare sunt ochii stinşi ai Celui care prin cuvântul şi mâna Sa a pus în mişcare tot ce se mişcă, la vederea Căruia se topesc munţii[61], *Cel ce caută spre pământ şi se cutremură, Cel ce se atinge de munţi şi fumegă*[62], Care vede gândul oamenilor, Care scrutează inimile şi rărunchii[63], după ale Cărui mărturii întreabă fiii oamenilor, Care luminează şi face înţelegători pe orbi! Vai, unde e frumuseţea Ta, Fiul meu şi Dumnezeul meu? Unde e înfăţişarea Ta mai frumoasă decât a tuturor fiilor oamenilor[64], Care ai aşezat orice frumuseţe pe pământ, Tu Care eşti dulceaţa dorită de către toţi. Tu ai primit loviturile şi rănile, Tu Care ai vindecat rănile de nevindecat ale firii noastre, petele şi loviturile vechi şi noi, Tu, Împărate, Te-ai milostivit şi ai luat loviturile pentru noi, şi prin rănile Tale noi toţi ne-am vindecat[65]. Şi, iată, prin providenţa şi îndelunga răbdare a harului şi iubirii Tale de oameni, taina s-a săvârşit. Arată acum puterea Ta, grăbeşte-Te şi vino în ajutorul nostru! Ştiu cu adevărat că vei învia şi vei avea milă întâi de Maica Ta, apoi de acest Sion şi Ierusalim care a păcătuit atât de tare, în care vei chema toate neamurile [păgâne] şi vei zidi templul Bisericii celei vii din păgâni. Dar fericită va fi ziua în care mă vei face să aud din nou glasul Tău dulce, în care voi vedea chipul Tău dumnezeiesc de frumos şi în care mă voi umple de harul Tău dorit. Fericită va fi clipa în care Te voi vedea limpede, Dumnezeu adevărat şi Domn al celor vii şi al celor morţi!"

90. Cum voi putea eu, nevrednicul şi neînvăţatul, să rostesc după cuviinţă şi să scriu cuvintele Născătoarei de Dumnezeu din acea clipă! Chiar dacă toate limbile înţelepţilor şi ale savanţilor s-ar aduna, ele n-ar fi în stare să le povestească, dar şi eu nu voi spune decât câteva cuvinte de atunci spre a mulţumi aşteptarea prietenilor lui Dumnezeu. Prin asemenea cuvinte şi simţăminte şi lacrimi îndurerate şi cu mâini nestricăcioase ea a primit trupul nestricăcios şi făcător de viaţă al

Domnului Iisus împreună cu Iosif şi Nicodim, şi l-au uns cu smirnă şi *l-au înfăşurat într-un giulgiu* cu aromate, şi l-au aşezat într-un mormânt nou, în care nimeni nu mai fusese pus, *şi au prăvălit o piatră mare la uşa mormântului*[66], iar când Iosif şi Nicodim au împlinit după cuviinţă această slujire, au părăsit mormântul ei şi cu ceilalţi ce erau împreună cu ei. Însă Sfânta şi Preacurata Maică a Domnului a rămas singură acolo, şi ea vedea cu ochiul treaz al sufletului şi al trupului şi a plecat genunchii şi se ruga neîncetat şi necontenit, chemând şi aşteptând strălucirea cea dulce a luminii Învierii.

91. *Şi stăteau lângă crucea lui Iisus, mama lui şi sora mamei lui, Maria lui Cleopa şi Maria Magdalena*[67]. Mai sus am vorbit despre această femeie pentru a tâlcui întrebarea pe care o cercetează mulţi[68]. Cum au spus ceilalţi trei Evanghelişti: *Şi erau acolo multe femei, privind de departe, care urmaseră din Galileea pe Iisus*[69]. Însă renumitul Ioan Teologul şi Evanghelistul spune că lângă Iisus erau mama Sa şi celelalte două Marii, Maria a lui Cleopa şi Maria Magdalena. Să se ştie deci că amândouă aceste spuse sunt adevărate şi că amândouă au avut loc aievea. Multe au fost femeile care L-au urmat pe Iisus din Galileea slujindu-I, printre care se găseau aceste două Marii, dar bărbaţii n-au fost la înălţimea lor, nici prin îndrăzneală, nici prin lipsa fricii, nici prin alte virtuţi. De aceea, unii Evanghelişti n-au dat nume, şi unii n-au amintit nici un nume. El însă dă mărturie cu nume, şi face cunoscută şi familia lor, adică sora Maicii Sale, Maria lui Cleopa şi Maria Magdalena. Maria lui Cleopa era femeia fratelui lui Iosif cu care a fost logodită Fecioara Maria, căci Cleopa era fratele lui Iosif. Şi din nou a înfăţişat-o pe Maria, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, prin verii Maicii Sale, şi de aceea o numeşte sora Sa, şi spune că era sora Mamei Sale. Însă Matei vorbeşte astfel: *Şi erau acolo multe femei, privind de departe, care urmaseră din Galileea pe Iisus, slujindu-I. Între care era Maria Magdalena şi Maria, mama lui Iacob şi a lui Iosif, şi mama fiilor lui Zevedei*[70]. Tot aşa le numeşte şi Marcu[71], dar Luca n-a amintit numele, ci a spus: *Şi toţi cunoscuţii Lui şi femeile care-L însoţiseră din Galileea, stăteau departe*

privind acestea[72], căci atunci când a avut loc încercarea Domnului şi alte femei Îl însoţeau la răstignire, ele stăteau departe, şi când L-au răstignit, de asemenea stăteau departe şi priveau. Însă cele două Marii iubeau mai aprins pe Domnul şi participau la neliniştile Maicii Sale preacurate şi la durerile ei, când vedeau îndrăzneala şi curajul cugetului ei, cât de aproape se găsea de crucea Fiului ei. Atunci s-au îmbrăcat şi ele în tăria cugetului, s-au despărţit de celelalte, s-au apropiat de ea, au mângâiat-o şi sufereau împreună cu ea. De aceea spune Evanghelistul: *Şi stăteau lângă crucea lui Iisus, Mama Lui şi sora Mamei Lui, Maria lui Cleopa şi Maria Magdalena*[73]. Totuşi, deşi erau mai tari decât celelalte femei, n-au putut ajunge la curajul Născătoarei de Dumnezeu. De aceea, în ceasul în care tulburarea iudeilor încetase puţin, ele au avut îndrăzneala de a se apropia de locul în care se găsea Preacurata şi Preasfânta înaintea crucii Domnului. Însă atunci când Domnul a strigat că Îi era sete şi omorâtorii de Dumnezeu au început să se foiască şi să amestece oţet cu fiere, ele s-au temut şi s-au dus de acolo. Însă Preabinecuvântata stătea în picioare fără frică aproape de Fiul ei. Şi nici măcar în ceasul pogorârii şi îngropării, ele n-au îndrăznit să se apropie, ci au şezut înaintea mormântului[74], adică departe de mormânt, şi priveau[75], după cum spune Evanghelistul. Mai mult, atunci când căpeteniile preoţilor şi cărturarii au venit cu ostaşi la mormânt şi au adus soldaţi din companie ca să-l păzească, şi au verificat mormântul şi au pecetluit piatra, frica le-a cuprins pe femei şi au fugit. În ele era frica de iudei şi dragostea de Hristos. S-au dus şi au cumpărat aromate[76], şi în dimineaţa sâmbetei au venit din nou să vadă mormântul ca să ungă trupul sfânt al Domnului. Dacă ele nu s-ar fi dus, cum ar fi putut veni? Dar este limpede că s-au dus şi că s-au reîntors cu aromate ca să-şi arate evlavia şi credinţa lor.

92. Dar Maica fără prihană nu se despărţea de mormânt, şi vedea şi auzea tot ceea ce se petrecea şi se spunea. A văzut marele cutremur care i-a trezit pe cei ce dormeau dintru început[1], care a adormit străjile[2] şi a rostogolit piatra şi mai apoi din nou trezirea străjilor şi intrarea lor în cetate[3]. Toate acestea n-au putut să le vadă femeile care s-au dus şi care s-au întors mai apoi, dar Fericita Maică a Domnului, robită de dragostea Fiului ei, şi care a rămas fără să se despartă de mormânt, a fost martorul ocular la toate acestea şi a văzut şi slăvita Sa Înviere. Căci celelalte femei au văzut şi ele piatra rostogolită şi îngerul aşezat pe ea[4]; dar când şi cum anume a avut loc aceasta n-au ştiut. Singură Maica preacurată a Domnului ce a stat acolo a ştiut toate. De aceea, înaintea tuturor ea a primit vestea Învierii şi a fost socotită vrednică să vadă înaintea tuturor pe Domnul şi Fiul ei, vedenie dumnezeiesc de frumoasă şi piscul tuturor bunurilor dorite, şi a auzit vocea Sa dulce şi a crezut tuturor tainelor providenţei sale, mai întâi pe cele ale Întrupării Sale, iar acum şi pe cele ale Învierii Lui. Nu numai pentru că a fost Maica preacurată şi sfântă, ci şi pentru că a rămas cu sârguinţă împreună cu El în ceasul pătimirii şi a suferit compătimire şi a primit de la El puterea sufletească spre a nu muri împreună cu El. De aceea, ea este vie împreună cu El şi preamărită cu El. Astfel, deci, preasfântă Maica Domnului a văzut înaintea tuturor Învierea Fiului său. Ea a făcut-o cunoscută ucenicilor Săi vestind-o mai întâi mironosiţelor. Dacă în istoria învierii Evangheliştii n-au pomenit nimic de aceasta, anume ei au lăsat deoparte în scris mărturia Maicii pentru crezare, şi ca nimeni să nu scoată un pretext de necredinţă din vedenia Învierii rostită de către mamă. Pentru toate acestea, ei n-au pomenit nimic despre aceasta, ci au istorisit cele spuse de celelalte mironosiţe.

93. Astfel, deci, Sfânta Născătoare de Dumnezeu a văzut cu ochii săi Învierea Fiului şi Împăratului ei şi s-a umplut de

bucurie şi a plecat de aici la casa ucenicului iubit aşteptând ceasul înălţării lui Hristos. Or, această casă era Sionul, cum a fost scris mai sus[5], căci Evanghelistul Ioan şi-a vândut partea părintească şi averile pe care le avea în Galileea după moartea lui Zevedei, tatăl său, şi a cumpărat la Ierusalim casa din Sion, în care a primit-o pe Sfânta Născătoare de Dumnezeu după porunca Domnului şi Învăţătorului său, şi îi slujea. Din pricina acestei case a ajuns cunoscut arhiereului, cum se spune în Evanghelie, că *acest ucenic era cunoscut arhiereului*[6], şi ucenicii erau adunaţi în casă *de frica iudeilor. Aici s-a arătat Domnul intrând prin uşile încuiate*[7] după înviere. *A suflat asupra lor şi a zis: Luaţi Duh Sfânt!*[8] Tot aici, după opt zile l-a mulţumit şi pe Toma arătându-i urmele cuielor[9]. Aici ucenicii au săvârşit după Înălţarea Domnului cele dintâi taine ale sfintei mese şi Sfânta Născătoare de Dumnezeu avea această casă ca pe un aşternut, ca un picior pe pământ după Înălţarea lui Hristos. Şi atunci, înainte de înălţare, după ce înviase din morţi, sfânta şi pururea slăvita Sa Maică era în aceeaşi casă, şi aştepta Înălţarea Lui, căci aceasta era încheierea Iconomiei şi vieţii Sale pe pământ. Or, de la Înviere şi până la Înălţare, Domnul S-a arătat de mai multe ori preasfintei Sale Maici atunci când a voit, mângâind-o nu doar o dată, după cum a binevoit. Însă nu S-a arătat una după alta ucenicilor, ci atunci când a trebuit, gustând chiar şi hrană în faţa lor[10], pentru ca ei să creadă că nu li se arăta în chip mincinos şi că era cu adevărat Domnul Iisus Hristos, Împăratul şi Învăţătorul lor. Atunci i-a făcut să înţeleagă numeroase taine[11], le-a făgăduit venirea Duhului Sfânt şi le-*a poruncit să nu se îndepărteze de Ierusalim până ce se vor îmbrăca cu putere de Sus. După care i-a dus afară până spre Betania şi, ridicându-şi mâinile, i-a binecuvântat*[12]. Acolo era şi Sfânta Născătoare de Dumnezeu, căci se cuvenea întru totul ca şi ea să fie acolo, pentru că aşa cum în vremea Patimii inima sa fusese zdrobită mai mult decât a tuturor celorlalţi, dar rămăsese în picioare nedespărţită de El, tot aşa să vadă şi slăvita Sa Înviere şi să se umple de bucurie.

94. Domnul a făgăduit Apostolilor venirea Duhului Sfânt şi i-a binecuvântat[13]. Însă Preacurata şi Sfânta Maică era binecuvântată încă de la început, de când a auzit acel *Bucură-te cea plină de har, Domnul este cu tine!*[14] *Binecuvântată eşti tu între femei!*[15], şi această binecuvântare adevărată a primit-o în sânul său aducând pe lume nimicirea întregului blestem. Astfel, încă de la început ea a fost plină de Duhul Sfânt şi a fost îmbrăcată cu putere de Sus. Începând din acea zi, Duhul Sfânt a venit asupra ei şi puterea Celui Preaînalt a umbrit-o, cum a spus arhanghelul Gavriil: *Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine şi puterea Celui Preaînalt te va umbri!*[16] În ea s-a împlinit, aşadar, toată făgăduinţa şi a fost încununată cu nestricăcioasa cunună a Împărăţiei cerului şi a pământului, aşa cum Fiul ei, atunci când a înviat din morţi nu numai ca Dumnezeu, ci şi ca om, a primit toată puterea în cer şi pe pământ. Atunci când Domnul a urcat la cer şi L-au văzut în ceruri Apostolii împreună cu Sfânta Fecioară, de îndată El le-a trimis îngeri ca să-i mângâie[17] şi să anunţe a doua şi noua sa venire, şi astfel ei s-au închinat şi s-au întors la Ierusalim[18] cu bucurie mare, şi *erau întăriţi în rugăciune* cu slavă, *atât Maria, Mama lui Iisus, cât şi fraţii Săi*[19], căci Sfânta Născătoare de Dumnezeu a fost pururea părtaşă şi călăuză a tot binele. După Înălţarea lui Hristos, când se afla încă în ţara ei, ea a fost cea care săvârşea tot binele, comoara tuturor celor bune. Şi aşa cum, atunci când trăia în ţară, ea însăşi era pilda şi călăuza tuturor celor bune, tot astfel, după înălţare, Sfânta Mamă a lui Hristos a fost pildă bărbaţilor şi femeilor şi călăuza oricărui lucru bun, cu harul şi ajutorul slăvitului ei Împărat şi Fiu. De aceea, ea le-a rânduit atunci Sfinţilor Apostoli postul şi rugăciunea, iar ei s-au întărit în post şi în rugăciune şi cerere până când s-au împlinit cincizeci de zile şi s-au umplut de harul Duhului Sfânt, Mângâietorul sufletului. De atunci aceşti vrednici Apostoli au ieşit propovăduind Evanghelia şi răspândind cuvântul vieţii în Ierusalim şi în toată Iudeea, iar după puţină vreme până la marginile pământului, unde le poruncea lor Duhul Sfânt, făcându-şi ucenici din toate neamurile păgâne,

botezându-i în numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt, după porunca Domnului.

95. Maica Domnului însă locuia în casa Apostolului iubit în Sion şi, după măsura slavei şi laudei sale, ea îşi împlinea zilele sfintei şi preacuratei sale vieţii dumnezeiesc de frumoase, căci aşa era de acum înainte viaţa sa, preaminunată şi mai presus de fire! Şi aş spune că era mai înaltă şi mai minunată decât viaţa sa de dinainte, afară de zămislirea înfricoşătoare şi negrăită şi de naşterea ei, căci această taină e mai presus de orice rânduială a firilor; vorbesc însă despre sârguinţa şi viaţa sa dumnezeiască, căci faptele sale de mai apoi n-au fost cu nimic mai prejos decât cele dintâi. Căci naşterea şi creşterea minunată au fost mai presus de fire, şi ea a zămislit şi a născut pe Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, Împărat şi Dumnezeu a toate, lucru de negândit, de neînţeles şi de negrăit. De acum ea arată o lucrare încă şi mai înaltă decât firea, în toate zilele vieţii sale, şi printr-o bogată sârguinţă a arătat biruinţe nebiruite asupra firii şi a alungat cu totul pe vrăjmaşul omenirii, iar mai apoi, în împlinirea ostenelilor sale, ea a compătimit şi a îndurat nenumărate necazuri, încercări, tânguiri, jale în răstignirea Domnului, şi din toate părţile a fost îmbrăcată în slavă, şi a dobândit multe cununi de biruinţă şi a fost aşezată ca Împărăteasă a tuturor făpturilor şi mai apoi, ceea ce e mai adânc decât toate, a văzut astfel pe Fiul ei înviat din mormânt şi înălţat la cer cu firea pe care o luase din ea, pe Fiul şi Cuvântul Tatălui, adevărat Dumnezeu şi Împărat a toate. După toată această slavă, ea n-a primit nicidecum o viaţă lipsită de încercări şi de osteneli, şi n-a fost deloc scutită de munci şi de sârguinţe, să nu fie! Ci ca şi cum şi-ar fi început abia acum viaţa sa dumnezeiască şi purtarea sa de grijă, *ea nu a dat somn ochilor ei, nici genelor sale dormitare, nici odihnă trupului ei*[20], ci atunci când Apostolii s-au împrăştiat în lumea întreagă, Sfânta Maică a lui Hristos, ca Împărăteasă a tuturor, în mijlocul lumii întregi, în Ierusalim, locuia în Sion împreună cu Apostolul iubit, care îi fusese dat drept fiu din partea Domnului Iisus Hristos.

96. Ea a trimis pe ceilalţi ucenici ca să propovăduiască celor de departe şi celor de aproape. Însă ea, rămânând în cetatea împărătească din Sion, singură suferea din nou necazuri şi atacuri din pricina Fiului ei. Pentru El, ea se împotrivea şi lupta cu potrivnicii, iudeii cei răi, şi din nou a fost pe lângă El mijlocitoare şi rugătoare pentru toţi, nu numai pentru credincioşi, ci deopotrivă pentru vrăjmaşi, ca să le facă milostivire. Şi ei au fost conduşi la cunoştinţă şi la căinţă, căci şi ea învăţase de la Fiul său Cel milostiv când era pe cruce şi spunea: *Iartă-le, Părinte, că nu ştiu ce fac!*[21] Şi, mai mult, prin ea însăşi era milostivă şi îndurătoare şi dorea pentru toţi oamenii mântuirea şi venirea la cunoştinţa adevărului. Şi nu se mulţumea numai cu aceasta, ci sporea încercările postului şi rugăciunii. Nu se despărţea de mormântul Domnului, ci sălaşul său era locul ei de căpătâi, perna ei era piatra, alergările minţii ei erau rugăciunile şi vedeniile Fiului ei, masa ei erau laudele Lui, hrana ei erau istoriile, povăţuirile şi învăţămintele patimii Domnului, băutura şi baia ei erau lacrimile, odihna şi desfătările ei erau îngenuncherile; căci se spune de către povăţuitori adevăraţi, şi a ajuns până la noi, că din pricina neîncetatelor ei îngenuncheri, mâinile sale sfinte, mâinile cu care odinioară primise în braţe pe Domnul născut din ea fără sământă, se făcuseră deosebit de aspre. Acum ea se ruga şi cerea din nou. Şi cine ar putea povesti cu de-amănuntul ostenelile şi lucrările sale dumnezeieşti de frumoase, pe care dacă le-ar spune sau le-ar scrie cineva una câte una, mulţimea scrierilor s-ar dovedi uriaşă. Dar este înţeles şi recunoscut faptul că, aşa cum în urma Împăratului, Fiul ei, ea a rămas prin El lucrătoarea, călăuza şi împărăteasa tuturor credincioşilor şi a celor ce nădăjduiesc în numele Său, bărbaţii şi femeile care erau tovarăşele şi ucenicii ei, aşa se îngrijea şi se tulbura pentru toţi şi ochii tuturor nădăjduiau în ea şi, în locul Domnului ei Iisus Hristos cu trupul printre oameni, ei o vedeau pe cea care L-a adus trupeşte pe lume, Maica cea fără de prihană şi preabinecuvântată. Ea le era o mângâiere şi un imbold în înfăptuire, în încercări şi în dăruirea faţă de toţi.

97. Dar nu era numai un îndemn şi o povăţuire în răbdare şi îndurare pentru fericiţii Apostoli şi pentru ceilalţi credincioşi, ci ea era părtaşă la ostenelile lor şi îi susţinea în propovăduirea lor, şi era părtaşă cu gândul la lipsurile, chinurile şi robia ucenicilor Domnului. Şi suferea împreună cu ei aşa cum luase parte la patimă prin junghiurile inimii. Tot aşa şi acum, ea mângâia prin lucrarea ei pe ucenicii Săi vrednici, tot atât cât îi întărea prin cuvânt, dându-le drept exemplu patima Împăratului şi Fiului ei. Ea le aducea aminte de răsplăţile şi cununile Împărăţiei cerurilor, de fericirea şi desfătările fără de sfârşit în vecii vecilor. Atunci când Irod l-a luat pe Petru, căpetenia Apostolilor, şi l-a închis, legându-l cu lanţuri[22], ea era cu gândul întemniţată împreună cu el. Sfânta şi binecuvântata Maică a lui Hristos se împărtăşea de lanţurile lui, şi se ruga pentru el, şi a poruncit şi Bisericii să se roage. Şi înainte de aceasta, atunci când nelegiuiţii iudei l-au ucis cu pietre pe Ştefan[23], şi când Irod l-a omorât pe Iacob, fratele lui Ioan[24], încercările şi suferinţele şi chinurile au străpuns inima Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Şi ea a fost martirizată împreună cu ei prin durerea inimii şi plânsul lacrimilor sale. A ajuns la noi prin Părinţi şi acest cuvânt că atunci când Apostolii s-au risipit spre a propovădui în ţara şi în ţinuturile hărăzite fiecăruia dintre ei, Sfântul Ioan Evanghelistul şi Teologul era acolo spre a sluji şi a îngriji pe sfânta Născătoare de Dumnezeu al cărei fiu fusese făcut din porunca Domnului. Atunci Sfânta Împărăteasă i-a spus prin harul lui Hristos: „Nu mi se pare cuvenit, fiule, ca prietenii şi fraţii tăi să meargă să propovăduiască numele lui Hristos, Fiul şi Dumnezeul meu, şi să facă ucenici printre neamurile păgâne, iar tu să rămâi fără să faci nimic din pricina grijii tale faţă de mine. De altfel eu şovăi să mă despart de tine altfel decât prin bunăvoirea Domnului, care a poruncit să fim împreună. Acum însă, du-te, pleacă şi tu în ţara care ţi-a fost poruncită şi eu voi veni împreună cu tine, ca să se împlinească şi una şi cealaltă, propovăduirea ta şi locuirea mea nedespărţită de tine!" Aşa a poruncit ea ucenicului iubit şi a plecat împreună cu el să meargă

şi propovăduiască, iar Maria Magdalena şi celelalte mironosiţe au plecat şi ele împreună cu ea.

98. Atunci Domnul şi Fiul Cel milostiv S-a arătat într-o vedenie şi i-a poruncit să schimbe drumul. Totuşi, pentru ucenicul iubit a poruncit ca el să se ducă, dar să meargă şi mironosiţele împreună cu el ca sprijin şi ca să slujească. Mai întâi, i-a îngăduit să plece, pentru ca zelul Sfintei Împărătese şi râvna ei să fie cunoscute, pentru că Evanghelistul nu dorea să o lase pe Sfânta Născătoare de Dumnezeu pentru că şi el şi ea doreau aceasta. Iar, în al doilea rând, a poruncit să se întoarcă, pentru ca cinstea ei să fie deosebită, şi nu unită de cea a Apostolilor, şi pentru ca să conducă poporul credincios şi Biserica din Ierusalim, de care s-a îngrijit împreună cu Iacob, fratele Domnului ce fusese aşezat acolo episcop. Astfel, oriunde mergea, ea binecuvânta pământul prin venirea ei. Şi aşa a venit din nou la Ierusalim şi locuia în casa lui Ioan. Însă Teologul şi Evanghelistul a plecat după porunca Domnului spre Efes, cetatea pământului Asiei. Şi împreună cu el şi mironosiţele şi Prohor, unul dintre cei şapte diaconi. Acolo a propovăduit numele lui Hristos Dumnezeu şi a luminat pe cei ce erau în întuneric. Acolo au suferit împreună cu el vrednicele mironosiţe şi s-au făcut apostoli împreună cu el, unele murind de încercări, altele de mucenicia şi sângele vărsat. Şi s-au dus încununate la Împăratul şi Învăţătorul lor Hristos. Însă după plecarea lui Ioan Evanghelistul, fericitul Iacob, fiul lui Iosif, numit şi fratele Domnului, a purtat de grijă şi a slujit-o pe Sfânta Maică a lui Hristos, dată fiind marea sa bunăvoinţă. Şi a ajuns întâiul episcop al Ierusalimului. El a purtat de grijă şi a slujit-o pe Sfânta Născătoare de Dumnezeu în locul lui Ioan Evanghelistul. Astfel, întoarcerea Sfintei Născătoare de Dumnezeu la Ierusalim a fost un lucru bun, căci ea era tăria, limanul şi zidul credincioşilor ce să găseau aici. Şi toată grija sau osteneala creştinilor era încredinţată Preacuratei căci erau în mijlocul poporului nesupus şi răzvrătit al iudeilor. Şi din toate părţile credincioşii lui Hristos mergeau în lupte şi moarte, iar ea îi mângâia şi îi întărea pe toţi.

99. Ea însă era nădejdea fericită a creştinilor de atunci şi de mai apoi; şi până la marginile lumii ea este mijlocitoarea şi puterea credincioşilor. Însă atunci, grija şi lupta ei erau mai stăruitoare, spre a îndrepta şi întări noua lege a creştinismului şi pentru a se preamări numele lui Hristos. Iar luptele ce s-au abătut asupra Bisericilor, încălcarea sălaşelor creştinilor, omorârea multor creştini, aruncarea lor în închisori şi necazurile lor de tot felul, prigoanele, ostenelile şi necazurile Apostolilor izgoniţi din loc în loc, toate acestea cădeau asupra ei. Ea suferea pentru toţi şi prin cuvânt şi faptă purta de grijă de ei. Era pilda binelui şi învăţăturii mai binelui în locul Domnului şi Fiului ei şi mijlocitoare şi rugătoare pentru toţi credincioşii, şi se ruga ca milostivirea şi ajutorul Său să se reverse peste toţi. Şi Sfinţii Apostoli o luaseră drept călăuză şi învăţătoare, şi îi dădeau de ştire de orice li se întâmpla. Şi primeau de la ea poruncă şi sfat bun, iar cei ce erau aproape de Ierusalim reveneau aici ca să o vadă. O înştiinţau de tot ceea ce făceau şi cum propovăduiau. Şi săvârşeau toate după povăţuirile ei. Când însă au plecat în ţările îndepărtate, se grăbeau să vină în fiecare an de Paşti la Ierusalim, şi să prăznuiască împreună cu Sfânta Născătoare de Dumnezeu praznicul Învierii lui Hristos, şi fiecare din ei făcea cunoscută atunci propovăduirea sa neamurilor păgâne şi prigoanele întâlnite din partea iudeilor şi a păgânilor. Şi astfel, înarmaţi prin rugăciunea şi învăţătura ei, mergeau din nou în locul propovăduirii lor. Aşa au făcut an de an când nu au avut piedici serioase, afară de Toma. Acesta nu putea să vină din pricina marii depărtări şi a greutăţii de a veni din India. Dar toţi ceilalţi veneau an de an să o viziteze pe Sfânta Împărăteasă, şi reînarmaţi cu rugăciunea ei se întorceau la propovăduirea Veştii celei bune.

100. Dar cine va număr războaiele şi ura iudeilor necredincioşi, mâniile şi răzmeriţele omorâtorilor de Dumnezeu? Cine va zugrăvi hulele, batjocurile, tăgăduirile minunilor Domnului şi mărturiile mincinoase şi dispreţuirile cu care atacau învierea lui Hristos, căci spuneau că ucenicii îi furaseră trupul, cum stă scris în Sfânta Evanghelie, *că acest cuvânt s-a*

lățit printre evrei până în ziua de astăzi[25]. Adeseori se adunau și voiau să arunce cu pietre în casa în care locuia Sfânta Maică a Domnului, dar puterea lui Hristos le strica planurile. Odată însă, fiii mâniei au strâns o adunare a pierzaniei, odraslă a necurăției, *popor mincinos și răzvrătit, neam nebun și neînțelept care cugetă pierzania și care nu are știință*[26], a cărui mânie se aseamănă șarpelui veninos și surd, ale cărui urechi sunt înfundate. Acești omorâtori ai lui Dumnezeu necredincioși au hotărât să dea foc casei în care locuia comoara vieții, Maica Domnului Iisus Hristos, și să o radă de pe fața pământului. Au luat în mâini foc, pietre și rângi de fier smulse din ziduri. Au înconjurat cetatea lui Dumnezeu cu gloata lor și cu urletele lor, dar n-au putut să o atingă, căci sfânta cetate se făcea încă și mai puternică, căci despre ea a spus Proorocul: *Lucruri preaslăvite s-au grăit despre tine, cetatea lui Dumnezeu*[27]. Căci focul s-a întors împotriva lor și a ars pe mulți dintre cei necredincioși, pietrele pe care le-au aruncat pe acoperișul casei sfinte s-au întors împotriva lor și i-au zdrobit pe necredincioși, ciocanele și rângile au căzut în țărână și planul lor ticălos s-a nimicit. Durerea s-a întors asupra lor și minciuna lor a căzut asupra capului lor, și sabia le-a străpuns inima și a zdrobit arcul lor după cum iadul a înghițit de vii cu furie un mare număr dintre ei[28].

101. Toți credincioșii au văzut aceasta și au lăudat pe Hristos. *Dreptul se va bucura când va vedea răzbunarea*[29], spune Proorocul. Acestea sunt lucrurile iudeilor răi, care n-au încetat niciodată de la primele lor acțiuni dușmănoase până când au ajuns la culmea tuturor nelegiuirilor lor și L-au osândit la moarte și încă moarte pe cruce pe Împăratul milostiv și ziditor a toate. Și acum din nou cu îndrăzneală arătau față de Sfânta Maică preacurată o dușmănie cutezătoare, dar durerea s-a întors împotriva lor. Și în fața minunilor atât de mari și atât de multe, nu s-au rușinat, ci până și în timpul săvârșirii ieșirii ei din această lume, și-au arătat încă o dată ticăloșia lor și furia lor vrăjmașă lui Dumnezeu, cum vom spune atunci când vom ajunge la locul cuvenit. Dar acum să reluăm calea

cuvântului nostru, căci atunci când au avut loc asemenea minuni și dușmanii și potrivnicii lui Hristos și ai Maicii Sale au fost după dreptate loviți, necredincioșii n-au mai îndrăznit să uneltească așa ceva, și Sfânta Fecioară și Maica Domnului n-a mai fost disprețuită de ei, ci o priveau cu respect și de departe i se închinau cu frică. Și au uitat nebunia lor lipsită de rânduială, obișnuită lor ca și câinilor, nu numai din pricina minunilor săvârșite atunci, și a loviturilor aduse pe drept cuvânt împotriva lor, ci, din zi în zi, din pricina minunilor săvârșite de harul și mijlocirea ei. Căci demonii erau alungați, bolnavii de nevindecat erau vindecați, și zeci de mii de semne și minuni se săvârșeau prin ea. Cu toate aceste minuni, de pe fața ei strălucea lumina și slava și harul se revărsa asupra credincioșilor, iar asupra vrăjmașilor frica și teama, căci Hristos și Împăratul a toate, Fiul ei, o preamărea pe Maica Sa fără prihană și sfântă și făcea casa ei neapropiată pentru toți vrăjmașii și atacatorii, iar prin harul și mijlocirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, poporul celor credincioși sporea și se înmulțea, iar credința creștinilor se întărea.

102. Căci pentru aceasta Domnul nostru Iisus Hristos a socotit de cuviință ca Preasfânta Sa Maică să rămână ani mulți în această lume, pentru ca prin harul ei credincioșii să fie și mai întăriți, iar Biserica creștinilor să sporească spre slava Tatălui și a Fiului și Duhului Sfânt. Însă fericita și atotrenumita Maică a lui Dumnezeu, cinstită cu o astfel de cinstire de către Fiul ei, ajunsese la o vârstă înaintată, căci Împărăteasa tuturor făpturilor se apropia de optzeci de ani ai acestei vieți trecătoare, și nu înceta în ostenelile ei, în rugăciunea ei și în cererile sale către Fiul ei, ci din zi în zi sporea, săvârșind tot lucrul bun. Se arăta mereu mică, dar sporea cu osteneala și binefacerea care se arătau, după cum am fost pe deplin înștiințați că după mulți ani sfintele sale îngenuncheri se făceau pe marmura Sionului, iar culcușul ei era de piatră, atunci când firea trupului se folosea de ceva somn. Mai mult încă, ea era săracă, dar mila ei biruia asupra sărăciei. Jugurile aurite și cinstite își urmau unul altuia minunate, bogăție în sărăcie, bună-

tate în lipsă, simplitatea inimii. Însă milostivirea ei nu era numai pentru ai săi şi pentru rudele sale, ci şi pentru străini şi duşmani, căci era cu adevărat Maica milosteniei, era Maica Celui milostiv şi iubitor de oameni, *Care face să răsară soarele şi peste cei buni şi peste cei răi şi trimite ploaie şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi*[30], ea era Maica Celui ce S-a întrupat şi S-a răstignit pentru noi, vrăjmaşii şi răzvrătiţii, pentru a revărsa asupra noastră milostivirea Sa, era Maica sărăciei şi a îmbogăţirii tuturor, fiindcă Cel sărac S-a făcut sărac pentru noi ca să ne îmbogăţească pe noi cei săraci şi căzuţi. Acum deci, până aici să meargă cuvântul despre ostenelile, bunătăţile şi măreţiile, ei. Voi spune pe scurt că, mai presus de orice, ea a născut un Fiu mai presus de fire, pe Cuvântul lui Dumnezeu întrupat. Astfel a împlinit o viaţă şi purtare mai adâncă decât firea, şi a fost făcută biruitoare asupra a tot ce a avut loc mai înainte şi asupra a tot ce se va întâmpla mai apoi, prin covârşirea şi înălţarea bunăvoirilor şi a faptelor sale bune. Ea creştea, sporea tot atât pe cât soarele e mai strălucitor decât stelele.

Adormirea

103. Acum prin harul ei vom vorbi despre moartea sa şi despre mutarea ei din această lume la Împărăţia veşnică; a asculta o astfel de istorie e bucuria şi lumina sufletelor prietene lui Dumnezeu. Când Hristos, Dumnezeul nostru, a vrut să o facă să iasă din această lume pe preasfânta şi curată Maica Sa şi să o ducă în Împărăţia cerurilor pentru a primi cununa veşnică a bunăvoirilor şi ostenelilor mai adânci decât firea, pentru a o aşeza la dreapta Sa cu veşmânt de aur ţesut cu strălucire din felurite culori şi să o proclame Împărăteasa tuturor făpturilor, să o ducă înăuntrul catapetesmei şi să o facă să locuiască în Sfânta Sfintelor, i-a vestit dinainte slăvita mutare. Şi i-a trimis din nou pe arhanghelul Gavriil să-i anunţe slăvita mutare, ca odinioară minunata zămislire. Arhanghelul a venit deci şi a întins ramura de finic care era semnul biruinţei. Ca în ziua în care ieşiseră cu ramuri de finic în întâmpinarea Fiului său, biruitorul morţii şi nimicitorul iadului, tot aşa arhanghelul i-a întins Sfintei Fecioare această ramură, semn al biruinţei asupra pătimirilor şi sărăciei morţii, şi a spus: „Fiul şi Domnul tău te cheamă: E ceasul venirii la Mine a Maicii Mele! De aceea m-a trimis să-ţi vestesc din nou, binecuvântată între femei! Astăzi, aşa cum ai umplut de bucurie pe locuitorii pământului, aşa vei bucura oştirile cereşti prin urcarea ta, tu cea binecuvântată care ai făcut să strălucească încă şi mai mult sufletele sfinţilor. Bucură-te! cum ai strigat odinioară, căci iei numele plin de har ca o cinste veşnică. *Bucură-te, cea plină de har, Domnul este cu tine!* Rugăciunile şi cererile tale urcă la Fiul tău în ceruri şi potrivit cererii tale îţi porunceşte să laşi această lume şi să urci în sălaşele cereşti, şi să fi alături de El în viaţa veşnică şi fără sfârşit!" Când Sfânta Născătoare de Dumnezeu Maria a auzit aceasta, s-a umplut de bucurie şi a dat îngerului răspunsul ei dintâi: *„Iată roaba ta! fie mie* şi acum *după cuvântul tău!"* Şi îngerul a plecat.

104. Atunci Preabinecuvântata şi slăvita Născătoare de Dumnezeu Maria s-a ridicat, şi plină de bucurie s-a dus în Muntele Măslinilor, ca să aducă Domnului în linişte şi în lucrarea harului mulţumirea şi cererile ei pentru sine şi pentru lumea întreagă. Urcându-se în munte, şi-a înălţat mâinile şi şi-a închinat rugăciunile şi mulţumirile lui Hristos, Fiul său. Atunci s-a întâmplat mare minune, pe care au ştiut-o cei ce s-au învrednicit de o astfel de cunoştinţă, şi acest lucru a ajuns prin ei până la noi. În timp ce se ruga şi îşi aducea cererea ei Domnului într-o închinare, toţi pomii ce se aflau acolo s-au închinat până la pământ cinstind-o[1]. Când şi-a sfârşit rugăciunea şi mulţumirea, copleşită de Domnul, s-a întors în Sion şi de îndată Domnul l-a trimis pe Ioan Evanghelistul şi Teologul pe un nor, căci Sfânta Fecioară dorea să-l vadă, întrucât Domnul îi dăduse porunca înfierii. Cea binecuvântată între femei l-a văzut şi s-a bucurat încă şi mai mult, şi a poruncit rugăciunea. Şi sfânta Împărăteasă s-a rugat, iar după rugăciune, l-a înştiinţat pe Ioan şi pe celelalte fecioare ce se

aflau acolo, prin vestea primită de la înger cu privire la mutarea ei, şi le-a arătat ramura de finic pe care i-o adusese îngerul. A poruncit să pregătească casa, să aprindă candelele şi cătuia cu tămâie, căci ea şi-a împodobit casa ca o cămară de nuntă ca să-L primească pe Mirele Cel nemuritor, Fiul ei mult milostiv, căci îl aştepta cu o nădejde neclintită. Când acestea au fost săvârşite, ea a făcut cunoscut tovarăşelor şi cunoştinţelor ei taina mutării ei, iar ele s-au adunat la ea. Plângeau şi se tânguiau de despărţirea sa de ei, căci după Dumnezeu pe ea o aveau drept nădejde şi ajutor.

105. Or, sora lor, Împărăteasa şi Maica Domnului îi mângâia pe unul câte unul şi pe toţi împreună, le-a dat o salutare mişcătoare şi le-a spus: „Bucuraţi-vă, copii binecuvântaţi, şi nu faceţi din mutarea mea pricină de doliu, ci umpleţi-vă de bucurie şi mai mare, căci aceasta vine pentru bucuria veşnică, şi harul şi mila Domnului să fie cu voi pururea!“ Apoi a privit la Ioan Evanghelistul şi i-a spus să dea cele două veşminte ale sale celor două văduve care o slujeau[2]. Ea le-a descoperit tainele sărăciei şi blândeţii ei, adevărate preînchipuiri. După aceasta, a rânduit şi a poruncit cum anume să fie îmbălsămat şi unde să fie păstrat trupul ei preasfânt şi preacurat. Şi astfel, el a aşezat-o pe slăvita Maică a lui Hristos în sicriul ei, acest culcuş ce până atunci noapte de noapte fusese scăldat de lacrimile ochilor ei pentru dragostea Fiului său Hristos, şi fusese luminat de rugăciunile şi cererile ei. Şi din nou ea a cerut să se aprindă sfeşnicele. Şi credincioşii strânşi acolo suspinau din nou încă şi mai mult pentru că au aflat de mutarea Sfintei Fecioare, Maica lor. Cădeau la picioarele ei şi o rugau să nu-i lase orfani, iar dacă pleca din această lume, să-i însoţească cu harul şi mijlocirile ei.

106. Atunci Sfânta Născătoare de Dumnezeu şi-a deschis gura ei nestricăcioasă şi preacurată, şi le-a spus: „Voia Fiului şi Dumnezeului meu să fie cu mine, El este Dumnezeul meu, şi Îl slăvesc şi înalţ pe Dumnezeul părinţilor mei. El este Fiul meu născut din mine după trup, dar Tatăl Său e Dumnezeu, Ziditorul Maicii Sale. De aceea, doresc să mă duc la El, Cel ce

dăruie tuturor fiinţă şi viaţă. Şi când mă voi duce la El, nu voi înceta să mă rog şi să mijlocesc pentru voi şi pentru toţi creştinii şi pentru lumea întreagă, ca Cel ce o judecă în milostivirea Sa să se milostivească de toţi credincioşii şi să-i întărească şi să-i ducă pe calea vieţii şi să-i întoarcă pe necredincioşi şi să-i facă pe toţi o singură turmă a Bunului Păstor care şi-a dat sufletul său pentru oile sale şi le cunoaşte, şi ai săi îl cunosc!“ În timp ce binecuvântata Maică a lui Hristos vorbea aşa, şi îi binecuvânta, de îndată s-a auzit glasul unui tunet puternic şi un nor cu adiere paşnică. Şi iată că din norul strălucitor au căzut ca nişte picături de rouă înmiresmată sfinţii ucenici şi Apostoli ai lui Hristos care fuseseră adunaţi de la marginile pământului în faţa casei Preasfintei Fecioare Născătoare de Dumnezeu. Evanghelistul şi Teologul Ioan i-a primit şi i-a salutat în linişte şi i-a adus la sfânta şi fericita Fecioară. Nu erau numai Cei Doisprezece, ci şi mulţi alţii din numeroşii lor ucenici aleşi şi făcuţi vrednici de cinstea apostoliei, cum ne spune marele Dionisie Areopagitul în Scrisoarea sa către Timotei, că el însuşi Dionisie şi Timotei şi Ierotei şi alţi prieteni au venit acolo împreună cu Apostolii la moartea Împărătesei. Au intrat înaintea ei şi au salutat-o cu frică şi respect.

107. Dar Fericita şi Preasfânta i-a binecuvântat şi i-a înştiinţat de plecarea ei din această lume. Ea le-a povestit şi moartea ce îi fusese tâlcuită de către înger şi le-a arătat semnul morţii ei, ramura de finic dată ei de căpetenia îngerilor, i-a mângâiat şi i-a binecuvântat. I-a întărit şi încurajat în săvârşirea propovăduirii celei bune. I-a salutat pe Petru şi pe Pavel şi pe toţi ceilalţi şi le-a spus: „Bucuraţi-vă, copii, tovarăşi şi ucenici ai Fiului şi Dumnezeului meu. Fericiţi sunteţi voi care aţi fost socotiţi vrednici să fiţi ucenicii milostivului şi slăvitului Domn şi Învăţător, şi El v-a încredinţat slujirea atâtor taine şi v-a ales pentru a avea părtăşie la prigoanele şi patima Sa, pentru a vă face vrednici să fiţi uniţi cu slava şi Împărăţia Sa, după cum v-a făgăduit şi v-a poruncit Însuşi Domnul slavei!“ Le-a rostit apoi o binecuvântare şi o astfel de învăţătură pe măsura slavei ei şi a poruncit rânduiala îmbălsămării şi îngro-

pării sale, şi-a ridicat mâinile şi a început să mulţumească Domnului şi să spună:

„Te binecuvântez, Împărate şi Fiule Cel Unul al Tatălui Celui fără de început, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, care ai socotit bun să placi Tatălui printre-o nemăsurată iubire de oameni şi să Te întrupezi din mine, roaba Ta, cu ajutorul Duhului Sfânt!

Te binecuvântez pe Tine, Dătătorule a toată binecuvântarea, şi pe Tine Cel ce reverşi lumina!

Te binecuvântez pe Tine, Pricină a toată viaţa de bine şi pace, care ne-ai adus cunoaşterea Ta şi a Tatălui Tău Cel fără de început şi a Duhului Sfânt Celui împreună veşnic şi de viaţă făcător!

Te binecuvântez pe Tine, Care ai binevoit să sălăşluieşti în pântecele meu mai înalt decât cuvântul!

Te binecuvântez pe Tine, Care ai iubit atât de mult firea omenească, încât ai îndurat pentru noi răstignirea şi moartea, iar prin Învierea Ta ai înviat firea noastră din adâncurile iadului şi ai adus-o la cer şi ai slăvit-o cu o slavă neînchipuită!

Te binecuvântez şi laud cuvintele Tale, pe care ni le-ai dat cu adevărat, şi cred în împlinirea tuturor cuvintelor care ne-au fost spuse!"[3]

108. Când Sfânta şi Preabinecuvântata Născătoare de Dumnezeu a tăcut după lauda şi rugăciunea ei, Sfinţii Apostoli au început să vorbească la porunca Duhului Sfânt şi au lăudat şi slăvit fiecare după puterea sa şi după cum îi dădea Duhul Sfânt. Au lăudat şi au înălţat nemăsurata bunătate a puterii dumnezeieşti şi prin teologia lor minunată au cântat corul slăvitei Maici a lui Hristos, cum spune Sfântul Dionisie, mai sus-pomenit, în capitolul în care arată care e puterea rugăciunii, şi teologia scrisă cu hotărâre de fericitul Ierotei[4]. Cuvântul său către Timotei pomeneşte în capitolul său adunarea Sfinţilor Apostoli la moartea Sfintei Născătoare de Dumnezeu şi cum prin porunca şi harul Duhului Sfânt fiecare a rostit elogiul şi lauda nemăsuratei puteri şi bunătăţi a lui Hristos Dumnezeul nostru, care a socotit bun să vină pe pământ fără a se despărţi de sânul Tatălui Său şi să se întrupeze din Fecioara neprihănită, El care a plecat cerurile şi S-a pogorât, a găsit-o pe Sfânta şi Preavestita Maria supusă şi mai adâncă decât întreaga fire a oamenilor şi a binevoit să locuiască întru ea, şi din ea a îmbrăcat firea omenească, şi S-a milostivit şi a mântuit firea oamenilor prin slăvita şi negrăita Sa providenţă, har şi slavă, în bunătatea şi milostivirea Sa nemăsurate. Şi iată ce stă scris în cuvântul fericitului Dionisie: „Îţi voi povesti apoi tot cuvântul teologiei pe care Sfinţii Apostoli şi căpeteniile preoţilor noştri l-au rostit, căci e mai presus de orice cuvânt, cum o ştii tu însuţi frate Timotei. Şi tot ce a spus apoi marilor Apostoli fericitul Ierotei, filozoful şi ucenicul marelui Pavel, Apostol prin harul Duhului Sfânt, lauda lui Hristos Dumnezeu, şi cântul şi slava Maicii Sale preacurate şi fericite, cum o ştiau apostolii şi teologii înşişi: Duhul Sfânt a deschis gura Sa ca să rostească asemenea cuvinte de preamărire"[5]. După aceasta, din nou, Sfânta Născătoare de Dumnezeu i-a binecuvântat şi inima sa s-a umplut de o mângâiere dumnezeiască.

109. Şi iată că s-a întâmplat măreaţa şi minunata venire a lui Hristos, Dumnezeul şi Fiul ei, şi împreună cu El au venit oştirile nenumărate ale îngerilor şi arhanghelilor şi alte oştiri ale serafimilor, heruvimilor, scaunelor; toţi stăteau cu frică înaintea Domnului, căci unde va fi împăratul acolo îl vor însoţi şi oştirile. Sfânta Fecioară ştia toate acestea încă de la început şi aştepta cu nădejde tare. De aceea spunea: Cred că se vor împlini toate cuvintele spuse mie[6]. După care Sfinţii Apostoli au văzut la fel de limpede, fiecare a văzut slava după puterea sa. Şi venirea de acum a Domnului era mai măreaţă şi mai înfricoşătoare decât cea dintâi, căci S-a arătat mai strălucitor decât fulgerul şi decât Schimbarea la Faţă lucrată pe Tabor, deşi a fost mai puţin decât slava Sa firească, căci ea e nepătrunsă şi nevăzută. *Atunci Apostolii au tremurat şi au căzut la pământ* ca nişte morţi[7]; *iar Domnul le-a spus: Pace vouă!*[8], cum le-a spus odinioară când a intrat prin uşile încuiate, căci erau în aceeaşi casă a lui Ioan adunaţi tot acolo, atunci de frica

iudeilor, iar acum pentru moartea Maicii Domnului. Când Apostolii au auzit glasul dulce şi dorit al Domnului, au fost înviorați şi întăriți la suflet şi la trup, şi au început să privească cu evlavie strălucirea slavei şi faţa Sa dumnezeiesc de frumoasă. Iar Preasfânta, Preacurata şi Preabinecuvântata Maică a lui Hristos s-a umplut de bucurie, şi faţa sa strălucea de strălucirea slavei dumnezeieşti. Şi ea vedea cu frică şi evlavie slava şi strălucirea ce scânteiau din Împăratul şi Fiul ei Iisus Hristos, şi a slăvit încă şi mai mult Dumnezeirea Sa, s-a rugat pentru Apostoli şi pentru toţi cei ce se găseau acolo. A cerut mijlocire pentru toţi credincioşii oriunde erau ei, pentru lumea întreagă şi pentru tot sufletul care cheamă pe Domnul şi îşi aduce aminte de numele Maicii Sale, oriunde l-ar pomeni, ea a cerut să se reverse acolo binecuvântarea. Atunci, din nou, Sfânta Fecioară Maria a privit şi văzut slava Fiului ei pe care nici o limbă omenească nu o poate tâlcui.

110. Şi a spus: „Binecuvântează-mă, Doamne, cu dreapta Ta şi binecuvântează pe toţi cei ce Te slăvesc şi pomenesc Numele Tău şi Îţi aduc toate rugăciunile şi cererile lor!" Atunci Domnul a întins dreapta Sa, a binecuvântat-o pe Maica Sa şi i-a zis: „Fericită fii şi să se bucure inima ta, binecuvântată între femei, Marie, căci tot harul şi tot darul ţi-a fost dat de către Tatăl Meu din ceruri, şi, de aceea, tot sufletul ce va chema numele tău cu sfinţenie nu va fi lepădat, ci va afla milostivire şi mângâiere în această viaţă şi în veacul viitor. Iar tu, intră în sălaşurile cele veşnice cu pace, bucurie şi în comorile nesfârşite ale Tatălui Meu, ca să vezi slava Mea şi să te bucuri prin harul Duhului Sfânt!" Şi, de îndată, la porunca Domnului, îngerii au început să laude cu voce dulce, cu glas auzit şi dorit, iar Sfinţii Apostoli s-au închinat în Duhul Sfânt şi lăudau cu laudă îngerească. Şi aşa, Preasfânta Maică a Domnului şi-a încredinţat fericitul şi curatul ei suflet Domnului, Împăratului şi Fiului ei, şi a adormit un somn dulce şi mult dorit. Aşa cum a ocolit durerile naşterii cu o naştere negrăită, tot astfel nici durerile morţii n-au atins-o în vremea morţii sale, căci Împăratul şi Domnul firilor a fost şi atunci şi

acum strămutătorul firilor. Mulţimile îngerilor şi-au întins mâinile lor nevăzute la trecerea sufletului ei sfânt. Casa şi împrejurimile s-au umplut cu o mireasmă negrăită. Iar deasupra trupului ei sfânt plutea o lumină nevăzută de ochi. Şi aşa, Învăţătorul şi ucenicii, cerul şi pământul au condus-o pe Sfânta Fecioară, Învăţătorul şi Domnul milostiv şi slăvit a dus sfântul suflet ai Maicii Sale preacurate în ceruri, iar ucenicii au aşezat trupul ei neprihănit pe pământ pentru a-l unge cu miresme şi a-l duce acolo unde ea voia, şi după puţină vreme, pentru a fi dus în rai sau în locul pe care l-ar voi Fiul şi Dumnezeu ei. Apostolii au scos sicriul pe care era culcat trupul cel mai desăvârşit decât bolta cerească al Sfintei Născătoare de Dumnezeu. L-au cinstit cu laude şi cântări, l-au sărutat cu frică şi cutremur, şi-au arătat nu numai credinţa şi dragostea lor, dar erau siguri că dobândesc har şi mare folos dacă fapta urma credinţei.

111. De îndată însă ce s-a auzit de moartea Sfintei Împărătese, toţi bolnavii şi neputincioşii s-au strâns acolo. Atunci ochii orbilor s-au deschis, urechile surzilor s-au destupat, ologii s-au ridicat ca să meargă, demonii au fost alungaţi şi toată suferinţa şi boala s-au vindecat. Văzduhurile şi cerurile cerurilor se sfinţiseră prin înălţarea sufletului sfânt, iar pământul se făcuse cinstit cu sfinţire prin trupul ei neprihănit. Atunci Apostolii l-au îndemnat pe fericitul Petru să rostească rugăciunea îmbălsămării. Petru i-a silit pe Pavel şi Ioan să se roage. Ei însă n-au ascultat, ci s-au închinat înaintea lui ca înaintea căpeteniei Apostolilor. Fericitul Petru a ascultat cuvintelor lor cum se cuvenea în ceasul tainei. S-a rugat şi de îndată au înfăşat în fâşii sfinte şi au uns trupul ce cuprinsese pe Cel Necuprins, pe Împăratul şi Ziditorul celor văzute şi nevăzute, şi l-au aşezat pe sicriu. Şi din nou Petru a început o laudă şi toată mulţimea Apostolilor a răspuns, şi puterile cerurile psalmodiau nevăzut împreună cu ei, iar din pricina lămpilor, sfeşnicelor şi căţuilor, aerul strălucea înmiresmat. Apoi Sfinţii Apostoli au ridicat pe umeri sicriul cinstit şi, la porunca Duhului Sfânt, au plecat în ţarina Gheţimanilor, cum

le fusese poruncit dinainte de Sfânta Născătoare de Dumnezeu. Îngerii mergeau înainte, străjuiau de jur împrejur şi încheiau mersul picioarelor lor. Apostolii psalmodiau şi toţi credincioşii o conduceau cu credinţă. Convoiul Fericitei şi Preamăritei era slăvit şi solemn. Toţi neputincioşii şi bolnavii erau vindecaţi, şi nu erau doar *şaizeci de voinici, viteji falnici din Israel în jurul lecticii împăratului*[9], cum spune Scriptura, ci în chip văzut numeroşii apostoli şi următorii lor şi toţi credincioşii, iar în chip nevăzut nenumăratele puteri ale îngerilor.

112. Atunci, potrivnicul şi vrăjmaşul adevărului n-a putut să nu-şi mai arate încă o dată neobrăzarea. A îmboldit din nou pe ticăloşii iudei la pizmă şi atac, căci atunci când au văzut slăvitul convoi al cinstitei Maici a lui Hristos şi numărul Sfinţilor Apostoli şi al credincioşilor care îl urmau, şi nenumăratele minuni ce aveau loc prin harul Sfintei Împărătese, şi au auzit glasul laudelor dumnezeieşti de frumoase, ticăloasa pizmă a năvălit asupra *poporului nechibzuit şi neînţelept, al neamului care cugetă pierzania, la care nu este cunoştinţă*[10], ca odinioară când *mulţimile* copiilor nevinovaţi *mergeau înainte lui Hristos Împăratul a toate cu ramuri de finic şi spuneau: Osana, binecuvântat cel ce vine în numele Domnului, Dumnezeului Israel*[11]. Atunci căpeteniile preoţilor necredincioşi şi cărturarii erau furioşi şi combăteau cu pizmă ticăloasă pe milostivul dăruitor a toate pentru a-L osândi la moarte şi încă la moarte pe cruce. Şi acum, în convoiul Maicii Sale slăvite şi neprihănite, ei s-au adunat la luptă pentru a răsturna câmpia armonioasă şi împodobită a Apostolilor şi credincioşilor, şi cu strigăte necuviincioase au pornit să nimicească adunarea dumnezeiască[12].

113. Atunci unul dintre necredincioşi cu statura mai înaltă decât ceilalţi, ticălos şi neruşinat, a despicat cu îndrăzneală poporul credincioşilor ce urma chivotul sfinţeniei. A ajuns la Sfinţii Apostoli ce purtau comoara cerească ce cuprinsese pe Cel Necuprins şi firea cea necuprinsă, şi-a întins mâinile sale necurate şi a apucat sicriul pe care odihnea trupul neprihănit al Preabinecuvântatei Împărătese, înaintea căruia tremurau chiar şi îngerii, şi chiar şi heruvimii îl priveau cu evlavie. Cu-

tezătorul şi smintitul a apucat sicriul ca să-l arunce la pământ. O, tu, suflet de fiară? Vânt nesăbuit! Dar de îndată a văzut dreapta răsplătire a faptelor sale, căci tocmai în clipa în care mâinile sale atingeau sicriul sfânt, amândouă i-au fost tăiate din umeri când a îndrăznit să se apropie de ceea ce nu era vrednic să urmărească nici măcar cu ochii. Mânia lui Dumnezeu s-a abătut asupra lui şi el striga şi urla. Plâns şi deznădejde au căzut asupra lui ca şi asupra celorlalţi iudei ce se adunaseră împreună cu el. Mânia indignării venise din mâna îngerului furios. Ei s-au retras şi au fost ruşinaţi, şi îngerul Domnului i-a urmărit. Această minune a avut loc pentru ruşinarea iudeilor şi a-i face să se teamă, dar pentru credincioşi a fost mai mult pricină de mândrie şi slavă. Iar cel care mai întâi a fost cuprins de o nebunie extremă şi a fost numărat cu atacatorii şi hulitorii lui Dumnezeu, când a fost lovit după fapta sa, s-a ruşinat, a cugetat şi şi-a schimbat dispreţul său în credinţă, iar pizma sa ticăloasă în frică şi zdrobire de inimă, iar mărturiile mincinoase şi hulele sale în căinţă şi în rugăciune. Nu mai avea mâini ca să le înalţe la rugăciune, ci cu lacrimi arzătoare şi cu glas îndurerat chema pe Fecioara sfântă şi cerea milostivirea ei.

114. Or, Cel care este pricina a toate este şi pricina oricărei bucurii, n-a socotit bun să aducă asupra celui vinovat suferinţe, dureri, lacrimi şi chinuri veşnice, ci doar o scurtă vătămare trupească. El îi vindecă pe cei răniţi fără vindecare în sufletul lor şi îi face vrednici să se facă creştini şi să fie numiţi fii ai lui Dumnezeu prin harul botezului. Apoi, i-a vindecat cu milostivire rana mâinilor sale, căci atunci când iudeul pe drept lovit şi-a recunoscut greşeala, a început să se căiască şi să cearâ cu lacrimi arzătoare şi a chemat cu durere numele lui Hristos şi al Sfintei Sale Maici Maria. Sfântul Apostol Petru a dat porunca de a opri sicriul sfânt şi au strigat chemând cu rugăciuni şi cereri pe Născătoarea de Dumnezeu, şi au adus înaintea ei pe vinovatul rănit, zdrobit de căinţă prin sângele vărsat şi udat cu lacrimile ochilor săi. Atunci, el a atins sfântul sicriu nu ca mai înainte, ci s-a rugat cu frică şi cutremur, şi

fericitul Petru i-a aşezat mâinile tăiate la locul lor, şi de îndată, prin harul lui Hristos şi al Preasfintei Sale Maici, mâinile tăiate din umăr s-au lipit din nou de trupul lor, şi nu numai că au pierit junghiurile durerii, dar chiar şi urma rănii nu s-a mai văzut. Din acea clipă omul acela a crezut în Hristos, a fost botezat şi s-a alăturat numărului credincioşilor, şi slăvea pe Hristos şi pe Preasfânta şi Slăvita Sa Maică. Această minune, rana năprasnică şi tămăduirea ei numaidecât, a întărit pe mulţi din cei ce şovăiau în credinţă şi i-a întors la credinţă pe mulţi dintre iudei, iar ei au mărturisit pe Dumnezeu pe care-L răstigniseră, pe Domnul Iisus Hristos, şi au proclamat-o pe Sfânta Sa Maică ca Născătoare de Dumnezeu.

115. Şi astfel, cu o slavă şi o laudă încă şi mai strălucitoare, Apostolii au luat din nou pe umerii lor vrednici sicriul locuit de lumină şi slăvit al Sfintei Împărătese, păzit prin porunca cerului şi a pământului, nevăzut împodobit de oştirile îngerilor şi arhanghelilor, şi de laudele şi cântările văzute şi recunoscute. Şi l-au adus la Ghetimani, şi au aşezat în mormânt trupul fără prihană, sfântul tron trupesc al lui Dumnezeu, Sfânta Sfintelor, izbăvirea firii noastre, taina înfricoşătoare mijlocind unirea dintre Dumnezeu şi omenire, cetatea lui Dumnezeu din pricina căreia e numită slăvită din neam în neam, muntele în care i-a plăcut lui Dumnezeu să locuiască, în care s-au arătat venirile Dumnezeului şi Împăratului nostru care este întru sfinţi, uşa cea închisă prin care nimeni nu a trecut fără numai Domnul singur păzind-o închisă: Fecioara cea singură printre maici, singura fără prihană Născătoare de Dumnezeu. Nu este de mirarea că Maica vieţii a fost pusă în mormânt, căci şi Fiul ei, Care e însuşi viaţa şi nemurirea, a suferit moartea trupească şi punerea în mormânt, dar prin moartea Sa a nimicit moartea şi a dăruit lumii viaţă. Nu se cuvine însă să trecem sub tăcere felul în care a fost aşezat trupul Fecioarei, cum l-au purtat în mormânt şi au aşezat sicriul încărcat de comoară nepreţuită. Căci au trebuit să ridice trupul fericit din sicriu şi să-l aşeze în mormânt, şi toţi Sfinţii Apostoli şi ceilalţi care îl însoţeau au fost înfricoşaţi şi n-au

îndrăznit să atingă cu mâinile lor trupul cel cu totul sfânt căci vedeau lumina care îl acoperea şi harul lui Dumnezeu ce era peste el.

116. Din nou, aşadar, toţi Apostolii au încredinţat lui Petru şi Pavel sarcina de a pune în mormânt sfântul trup, căci Evanghelistul Ioan purta căţuia şi tămâia cu tămâie înmiresmată trupul sfânt al Împărătesei, şi îl umplea de lacrimi. Atunci Petru şi Pavel n-au atins sfântul trup cu mâinile lor, ci au luat fâşiile ce atârnau ici colo plini de evlavie şi hotărâre, şi aşa au ridicat fericitul trup din sicriu şi l-au aşezat în mormânt, ei Apostolii vestiţi şi cu totul hotărâţi care slujiseră şi cinstiseră cum se cuvine şi cu vrednicie pe Fiul său şi în chip asemănător şi pe Preasfânta Maică, cinstită de îngeri şi de oameni, pe care toate neamurile o laudă şi o fericesc, cum a spus-o însăşi Fericita cu propria ei gură[13]. Astfel, când această sfântă şi Sfântă a Sfintelor, trupul preabinecuvântatei de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Maria a fost pecetluit în mormânt, Sfinţii Apostoli au rămas acolo trei zile, ascultând frumoasa psalmodie a sfinţilor îngeri, psalmodie dulce şi dorită, pe care limba oamenilor nu o poate zugrăvi, precum spune prorocul David: *Treceam cu mulţime mare spre casa lui Dumnezeu, în glas de bucurie şi de laudă şi în sunet de sărbătoare*[14]. Glasul Paştelui, căci acolo era cu adevărat acest loc, sălaşul Domnului, casa minunată a lui Dumnezeu, în care i-a plăcut să locuiască Domnului slavei, Dumnezeului şi Împăratului păcii.

117. Însă martori vrednici de crezare şi nemincinoşi ne-au înştiinţat şi acest lucru, şi este vrednic de crezare şi sigur că în adunarea Sfinţilor Apostoli la moartea Împărătesei unul dintre Apostoli, prin voia providenţei, n-a putut să fie înştiinţat împreună cu ceilalţi[15]. Şi Sfinţii Apostoli l-au aşteptat ca să dobândească şi el binecuvântarea prin întâlnirea cu trupul cel binecuvântat şi fericit. A treia zi însă a sosit şi Apostolul acesta şi i-a găsit pe ceilalţi prieteni ai săi pregătiţi să cânte psalmi în faţa mormântului sfânt. A auzit şi el psalmodia dulce a îngerilor şi i-a rugat pe Sfinţii Apostoli să des-

chidă mormântul cinstit pentru a vedea trupul slăvit al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. Fericiţii Apostoli au ascultat cererea fratelui lor prin porunca Duhului Sfânt şi au deschis mormântul cu fricã. Şi când l-au deschis, n-au mai găsit trupul slăvit al sfintei Maici a lui Hristos, căci fusese mutat acolo unde voise Fiul şi Dumnezeul ei. Căci aşa cum Acesta S-a supus mormântului, când a suferit moartea în trup pentru mântuirea noastră şi a înviat a treia zi, tot aşa i-a plăcut să fie pus în mormânt şi trupul fără prihană al Preasfintei Maici şi ea să fie mutată în nestricăciunea cea veşnică după cum a voit, sau ca cele două materii să fie unite din nou una cu alta, căci aşa i-a plăcut Ziditorului a toate să cinstească pe Născătoarea Lui[16], după cum ştie El, singurul Împărat al slavei şi Domn al vieţii şi al morţii. Aşadar, mormântul s-a găsit gol. Dar fâşiile şi giulgiul în care au aşezat-o le-au aflat, însă trupul Fecioarei nu mai era, ci fusese înălţat la Fiul şi Dumnezeul ei, ca să vieţuiască împreună cu El şi să împărăţească împreună cu El şi aşa a făcut să urce firea noastră în Împărăţia cea veşnică, nu numai prin Fiul său, ci şi prin Maica Sa.

118. Atunci, fericiţii Apostoli s-au umplut de uimire şi bucurie şi au ştiut că întârzierea unuia dintre Apostoli s-a întâmplat prin voia providenţei pentru descoperirea acestei taine, ca pentru el să se deschidă mormântul şi să se vestească mutarea sfântului trup. Şi au lăudat pe Hristos care a cinstit-o pe Preasfânta şi Preacurata Sa Maică, căci erau plini de lumina şi mireasma mormântului sfânt în care fusese aşezat trupul Sfintei Fecioare cel mai desăvârşit decât cerurile. Şi-n tot ţinutul Gheţimanilor s-a revărsat strălucirea şi mireasma. Au închis deci din nou sfântul mormânt, iar slăvita mutare a Sfintei Născătoare de Dumnezeu a fost propovăduită în lumea întreagă. S-a spus şi a ajuns până la urechile noastre cuvântul că Apostolul care a venit a treia zi era Toma sosit din India[17], pentru că aşa cum odinioară Învierea lui Hristos s-a făcut şi mai vrednică de crezare prin Toma, atunci când Domnul a intrat prin uşile încuiate în ziua a opta şi i-a arătat lui toate rănile şi coasta Sa sfântă, tot aşa şi acum, datorită lui

Toma, să se cunoască mutarea trupului în chip nestricăcios fără prihană al Sfintei şi Pururea Slăvitei Născătoarei de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria. Atunci Sfinţii Apostoli, după rugăciune şi salutări întreolaltă, s-au împrăştiat din nou fiecare în ţara propovăduirii lui, şi îi învăţau pe toţi păgânii în credinţa cea dreaptă după porunca şi cu ajutorul Domnului şi cu lucrarea minunilor. Astfel, deci, cerurile şi oştirile îngerilor s-au cutremurat prin urcuşul sufletului iar mai apoi al trupului Preasfintei şi Fericitei Fecioare. Iar pământul a fost sfinţit prin purtarea ei pe pământ şi prin punerea în mormânt şi de la sfintele veşminte ale trupului său. Toate văzduhurile şi toate făpturile au primit har prin vederea ei şi bunătatea ei nevăzută şi neîncetată, şi tot pământul şi toate cetăţile şi toate sufletele credincioşilor s-au umplut şi au sporit prin lucrarea neîncetată a minunilor ei şi prin vindecările şi bunătăţile nenumărate pe care Sfânta Maica lui Hristos le arată peste fiecare. Şi cine ar fi în stare să povestească ajutoarele ei şi grija ei pentru noi toţi, sau ce limbă va rosti cum se cuvine mulţimea bunătăţilor sale?

119. Vom face cunoscut acum în cuvântul nostru întru slava lui Hristos Dumnezeu şi întru lauda Sfintei şi Preacuratei Sale Maici, nădejdea noastră şi mijlocitoarea noastră a tuturor, felul în care Născătoarea de Dumnezeu a trimis ca relicvă dorită veşmântul ei nestricăcios marii cetăţi a Constantinopolului, şi felul în care această cetate i-a fost dată în dar de poporul credincios, şi felul în care ea a desemnat-o ca o comoară neatinsă a Bisericii[18]. Pe vremea lui Leon, marele împărat credincios al elinilor, ce a domnit după Marcian, au fost doi prinţi, unul numit Galbios şi celălalt Canditos. Ei erau fraţi prin fire şi fraţi prin bunătate, erau împodobiţi de tot lucrul bun afară de unul singur, care este culmea a tot binele, adevărata credinţă. Erau lipsiţi de ea căci fuseseră cuprinşi de erezia nesăbuită a lui Arie. Ei ţineau de familia lui Aspar şi Artaburios, care în acea vreme avea mare putere în cetatea împărătească. Şi Dumnezeu i-a iertat în chip vădit, căci ei erau sprijinul ereziei lui Arie, dar harul lui Dumnezeu

nu i-a lăsat pe Galbios şi Canditos în erezie, din pricina faptelor lor bune, ci i-a întors de la răutatea lor spre adevăr până acolo încât nu numai că s-au întărit pe ei înşişi în credinţa ortodoxă, dar i-au învăţat binele şi i-au călăuzit spre mântuire pe mulţi alţii ce fuseseră învăţaţi să fie în rătăcire. Cum aceştia se purtau bine şi în chip ortodox, au avut iniţiativa unei milostiviri şi mai mari şi a unei bunătăţi încă şi mai sporite faţă de cei săraci spre a-i plăcea întru totul Domnului. De aceea, Preasfânta şi neprihănita Maică a lui Hristos a socotit lucru bun să dea ceva din rufele ei nestricăcioase acestei cetăţi. I-a plăcut ca această providenţă să se săvârşească prin aceşti oameni, prieteni ai lui Dumnezeu. Şi lucrul s-a petrecut în felul următor.

120. Le-a venit în gând prinţilor dragostea şi dorinţa de a merge la Ierusalim să se închine la locurile sfinte. Ei l-au înştiinţat de aceasta pe împăratul Leon şi pe împărăteasa Verina, iar din porunca lor au plecat împreună cu ei mulţi din prietenii lor şi un mare număr de oşteni. Ei au ajuns în Palestina şi au luat-o pe calea ce duce în Galileea spre a vedea şi Nazaretul şi Capernaumul. Când au sosit acolo, era seară şi trebuiau să poposească. Şi acest lucru s-a făcut prin providenţa lui Dumnezeu, şi au fost găzduiţi într-un sat mic în care printre mulţi alţii locuia şi o femeie fecioară înaintată în vârstă, evreică după lege, dar întărită şi cuviincioasă prin toate faptele, căci sufletul său a fost pentru o vreme tărâm al întunericului, dar şi vehicul pentru a primi lumina cunoştinţei de Dumnezeu. La această femeie în vârstă era depusă comoara veşmântului sfânt al slăvitei Maici a lui Hristos. Şi prin providenţa Domnului, în casa ei au poposit Galbios şi Canditos. Şi când s-au aşezat la cină, s-au uitat înăuntrul casei, şi au văzut o altă casă în care erau aprinse multe lumânări. Era plină de mireasma tămâiei şi mulţi bolnavi erau culcaţi acolo. Astfel şi-au dat seama că era un lucru dumnezeiesc înăuntru şi au fost curioşi să ştie ce anume era. S-au dus deci şi au chemat-o pe bătrână să cineze cu ei ca să o întrebe despre acest lucru. Dar ea n-a vrut să vină şi a pretextat porunca Legii, căci nu

era îngăduit unui iudeu să mănânce alături de comeseni creştini. Dar ei au trimis să meargă la ea dându-i de ştire că aceasta nu e o piedică: „Vei gusta hrana pregătită de tine şi numai din aceasta. Vei şedea cu noi doar pentru cuvânt şi ca să vorbim!" Femeia a ascultat de cei doi iluştri patricieni şi s-a dus la ei, s-a aşezat şi a început să le vorbească. După multe cuvinte în jurul mesei, au început s-o întrebe în amănunţime ce ardea înăuntrul casei, căci socoteau că e un lucru ce ţine de Legea cea veche.

121. Femeia însă a vrut să povestească despre aceste lucruri, dar fără să le descopere pricina lor. Aşadar, ea le-a spus: „Vedeţi, domnilor, mulţimea de neputincioşi? Prin voia lui Dumnezeu, demonii sunt alungaţi în acest loc, orbilor li se redă vederea, ologilor mersul, surzii aud şi orice boală e tămăduită". Dar iluştrii patricieni, iscusiţi fiind, i-au spus din nou: „Şi care e pricina atâtor minuni? Povesteşte-ne-o!" Şi ea a spus: „O predanie strămoşească a ajuns până la noi că în acest loc Dumnezeu S-a arătat unui patriarh şi de atunci a venit harul în acest loc". Când însă elinii au auzit aceasta, s-au îndoit că ea le spusese adevărul. Şi din nou i-au cerut să spună adevărul, „căci, ziceau, pentru aceasta am îndurat ostenelile şi călătoria, ca să ne învrednicim să ne închinăm Locurilor Sfinte". Ea a vorbit din nou: „Nu ştiu nimic mai mult!" Şi din nou aceştia şi-au dat seama că nu le spunea adevărul, căci Sfânta Împărăteasă ce voia să le dăruiască bizantinilor marea comoară le spunea în inimă să caute adevărul. De aceea, ei au cerut cu mai multă stăruinţă şi implorare să le spună adevărul, şi s-au jurat cu jurământ mare să o silească să spună adevărul. Atunci ea a vorbit din adâncul sufletului şi lacrimile îi curgeau, a privit în jur şi le-a spus cu ruşine: „Bărbaţilor, nimănui n-a fost descoperită această taină până în ziua de astăzi, căci părinţii mei mi-au încredinţat-o cu jurământ mie, singura lor fiică. Ei au poruncit aceasta unei fecioare ca la rândul ei aceasta în ceasul morţii să o încredinţeze unei alte fecioare celei pe care o vedeţi, cinstiţi şi iluştri patricieni. A ajuns până la noi în familia mea obiceiul ca o femeie să rămână fecioară,

dar acum nu mai este nimeni pe lângă mine ca să i-o pot înştiinţa. De aceea vă descopăr vouă lucrul. Şi iată, păziţi acest cuvânt. Acolo se găseşte într-un scrin haina Mariei Născătoarea de Dumnezeu, căci aşa am fost înştiinţaţi de bunicii noştri că Născătoarea de Dumnezeu Maria în clipa morţii sale a lăsat celor două femei care o slujeau cele două haine ale sale. Una din ele era din familia mea. Bunica a luat haina şi a aşezat-o într-un scrin, lăsând-o moştenire din generaţie în generaţie. Şi a dat porunca atunci ca o fecioară să păzească această comoară, iar acum scrinul se găseşte în mijlocul casei iar înăuntru se află veşmântul Fecioarei Născătoare de Dumnezeu de unde se fac minunile. Aceasta e cinstiţilor, adevărata pricină a lui, şi acest lucru n-a fost descoperit nimănui din Israel".

122. Iluştrii patricieni au rămas uluiţi ascultând aceasta, şi inima lor era împărţită între teamă şi bucurie, şi s-au aruncat la picioarele femeii şi i-au spus: „Fii sigură că nimeni în Ierusalim nu va auzi de la noi această istorie drept mărturie. Te încredinţăm Sfintei Născătoare de Dumnezeu însăşi, dar îţi cerem să petreci noaptea în locul unde-i aşezată sfânta comoară!" Femeia a consimţit şi au intrat în casă, şi n-au dat somn ochilor lor, nici dormitare genelor lor, ci toată noaptea au petrecut-o în rugăciuni şi în cereri, aducând mulţumiri pentru că au aflat un lucru bun şi atât de mare. Când au văzut toţi bolnavii cuprinşi de somn, au luat măsurile scrinului în care se găsea o bogăţie atât de scumpă şi au copiat întru totul forma lemnului. Dimineaţa au ieşit degrabă şi, luându-şi rămas bun de la femeie, i-au spus: „Dacă ai vreo nevoie la Ierusalim, spune-ne-o!, căci la întoarcere vom trece din nou pe aici". Ea a răspuns: „N-am nevoie de nimic decât de rugăciunea voastră, ca să vă revăd din nou în pace". Şi Galbios şi Canditos s-au dus la Ierusalim şi au împlinit făgăduinţa făcută Domnului, s-au rugat la Locurile Sfinte, au împărţit mari sume de bani săracilor, mănăstirilor şi bisericilor. Iar în timpul şederii lor acolo au chemat un meşteşugar poruncindu-i în taină să le facă un sicriaş de cutare dimensiuni şi de cutare formă, cu scânduri vechi, explicându-i tot ceea ce era nevoie.

Meşteşugarul a făcut cum i se poruncise. Au poruncit de asemenea să se ţească şi o învelitoare cusută de aur, mândră foarte, peste sicriaş, iar când au cerut să se roage la locurile sfinte şi la mănăstiri, au dobândit rugăciunea tuturor şi binecuvântarea patriarhului, şi au plecat luând-o din nou pe drumul lor. Şi aveau cu ei sicriaşul făcut de ei şi au ajuns în statul cu pricina fiind găzduiţi cu bucurie în aceeaşi casă a bătrânei. I-au dăruit lumânări mândre şi multă tămâie şi miresme alese. Femeia i-a primit pe iluştrii patricieni cu emoţie ca pe nişte prieteni şi rude.

123. Ei însă i-au cerut din nou să stea în cămara comorii harului, şi încă o dată ea le-a îngăduit. Au intrat acolo de-a dreptul, închinându-şi rugăciunile lui Dumnezeu. Şi au cerut Sfintei Sale Maici cu lacrimi arzătoare şi au spus: „Nu suntem în neştiinţă noi, robii tăi, împărătească slăvită, de ceea ce i s-a întâmplat lui Oza când a atins cu mâna chivotul Legii[19]. Cum deci noi, care suntem vinovaţi de multe fărădelegi, vom îndrăzni să atingem acest chivot în care se păstrează o asemenea comoară? Cum vom întinde mâna noastră asupra lui dacă nu dai tu însăţi porunca? De aceea, îţi cerem şi te rugăm să împlineşti dorinţa inimilor noastre, căci suntem dornici că ducem această comoară în cetatea ce cinsteşte numele tău, ca să fie pentru ea ocrotire veşnică şi meterez de netrecut!" Au adus această cerere toată noaptea, iar dimineaţa au vărsat lacrimi şi au fost mulţumiţi că Maica lui Hristos Dumnezeu a ascultat rugăciunea lor. S-au apropiat de arca sfântă cu frică şi cutremur, căci toţi cei ce erau acolo adormiseră somn adânc. Au luat arca şi au acoperit comoara lor cu bună plăcerea harului dumnezeiesc, iar în locul ei au aşezat-o pe cea care fusese meşteşugit confecţionată după asemănarea ei la Ierusalim, şi-au acoperit-o cu acoperământul ţesut în aur pe care îl făcuseră. Iar dimineaţa, au salutat devreme femeia dându-i pace, şi i-au arătat frumosul acoperământ cu care acoperiseră chivotul şi care a plăcut femeii, şi i-au făgăduit că acela va rămâne acolo pururea. Apoi au dat tuturor celor bolnavi şi ologi bani şi au plecat cu bucurie pe drumul lor. Şi când au ajuns la

Constantinopol, care e cetatea Bizanţului, n-au vrut să facă cunoscut lucrul slăvit nici împăratului, nici patriarhului, căci se temeau ca împăratul să nu le ia această comoară preţioasă şi să fie lipsiţi de acest lucru bun. Ei se gândeau să păstreze acest mărgăritar preţios alături de altele cu ajutorul Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Locul în care se găseau casele lor era aproape de zidul dinspre mare, şi se numea Vlaherne. Acolo au zidit o biserică şi au fost cu râvnă în toate să nu se descopere secretul lor. De aceea au închinat biserica zidită numelui Apostolilor Petru şi Marcu. Înăuntru au aşezat marea comoară, şi s-au ostenit să împodobească sfântul locaş cu o psalmodie neîntreruptă şi cu o tămâiere înmiresmată necontenită şi cu sfeşnice şi cu lumânări neîncetat aprinse, şi aşa secretul a fost ţinut multă vreme ascuns.

124. Însă Sfintei Împărătese, nădejdea şi mijlocirea creştinilor, nu i-a plăcut ca un astfel de lucru bun să se mărginească numai la doi prinţi, şi să fie trecut cu desăvârşire sub tăcere, şi ca desfătarea de această bogăţie comună tuturor să fie doar a celor doi. Şi a dat de ştire inimilor vrednicilor prinţi să descopere taina ascunsă. Aşadar, ei au intrat la Leon, împăratul credincios şi slujitor al lui Dumnezeu, şi au povestit această taină dându-i de ştire în ce chip preţioasa comoară sosise cu adevărat în cetatea împărătească. Credinciosul împărat auzind aceasta s-a umplut de bucurie mare. Numaidecât a dat vestea despre comoara ascunsă, iar Galbios şi Canditos, fericiţii ce săvârşiseră această slujire dumnezeiască, erau cinstiţi de către toţi. Atunci Leon, împăratul slujitor al lui Dumnezeu, şi Verina, împărăteasa credincioasă, au zidit în acel loc cu danii împărăteşti o biserică măreaţă, şi au gătit un chivot de aur şi argint şi au pus în el comoara sfântă, şi au împodobit biserica cu daruri şi podoabe nenumărate spre veşnica lor pomenire. Împăraţii Leon şi Verina şi-au sfârşit vremea domniei lor în bunătate şi bunăvoire, şi au trecut la viaţa cea veşnică. De asemenea, Galbios şi Canditos, credincioşii şi adevăraţii slujitori ai Sfintei Născătoare de Dumnezeu s-au stins cu credinţă în slujba lui Dumnezeu. Chivotul tainei însă a rămas

ca bogăţie veşnică pentru poporul credincios şi pentru cetatea slujitoare a lui Dumnezeu, în el nefiind aşezate tăbliţele gravate ale lui Moise[20], ci veşmântul sfânt şi cinstit al Slăvitei şi Preabinecuvântatei Născătoare de Dumnezeu, în care a fost îmbrăcat nu numai trupul ei fără prihană şi nestricăcios, dar, în clipa în care Hristos Dumnezeu S-a întrupat şi S-a născut din ea pentru mântuirea noastră şi a fost prunc, a fost învăluit şi El nu o dată în acesta, sugând laptele după rânduiala sugarilor, El care e viaţa şi Care face să crească tot trupul. De aceea, acest veşmânt sfânt al preacuratei şi lăudatei Născătoare de Dumnezeu a rămas nestricat de atunci şi până în ziua de astăzi. În acelaşi chip, Sfânta Maică Preacurată a lui Hristos a dăruit aceleaşi cetăţi şi brâul care încingea trupul ce L-a cuprins pe Cel Necuprins, pe Împăratul a toate. Şi pentru aceasta a fost zidită frumoasa biserică a împăraţilor credincioşi întru slava Preasfintei Născătoare de Dumnezeu ce se numeşte Chalkoprateia, şi aici e păstrat brâul nestricăcios, ca o cunună de slavă şi zid al credinţei tari a cetăţii şi chezăşie de biruinţă pentru împăraţii slujitori ai lui Dumnezeu[21].

Epilog

125. Ce gând va număra şi cea laudă va rosti, sau ce mână va scrie cu meşteşugul cărţii mulţimea nenumărată a harurilor şi bunătăţilor Sfintei Născătoare de Dumnezeu Pururea Fecioară pe care le-a arătat şi pe care le arată din zi în zi neamului omenesc[1]? Ea este

mijlocitoare arzătoare pentru toţi cei ce o cheamă
pe lângă Fiul ei, Hristos Dumnezeu,
liman liniştit al tuturor celor clătinaţi de valuri,
izbăvitoare din valurile lumii şi ale trupului,
călăuzitoarea vieţii tuturor celor rătăciţi,
căutătoare şi întorcătoare a celor pierduţi,

ajutorul şi puterea celor din încercări,
mijlocitoarea celor robiţi,
învierea lui Adam celui căzut,
nimicirea lacrimilor Evei,
mângâietoarea celor ce jelesc,
scaunul Împăratului, care poartă pe Cel ce poartă toate,
înnoirea lumii învechite,
scara ce urcă la cer, pe care a coborât Dumnezeu pe pământ,
podul ce duce pământul la cer,
uimirea îngerilor,
rana demonilor,
rădăcina supunerii şi nestricăciunii,
pomul cu rod nemuritor,
cea care a lucrat Lucrătorul prieten al oamenilor,
cea care a făcut să înflorească Rădăcina mântuirii,
brazda care a făcut să înflorească Spicul ce întăreşte inimile,
masa ce poartă Fericirea veşnică,
tămâia adusă lui Dumnezeu spre ajutorul nostru,
folosul lumii,
pricina îndrăznelii celor morţi la Dumnezeu,
maica Bunului Păstor,
staulul oilor înţelegătoare, izgonitoarea vrăjmaşilor nevăzuţi,
cea care deschide uşile raiului,
glasul nesugrumat al apostolilor,
sprijinul nebiruit al ucenicilor,
tăria şi puterea creştinilor,
zorii Zilei neînsângerate,
născătoarea Soarelui dreptăţii,
cea prin care a fost izgonită stăpânirea mâncătorului răcnitor,
cea prin care S-a arătat Mântuitorul Hristos prietenul oamenilor,
cea prin care am fost izbăviţi de noroiul multor păcate

şi am fost sloboziţi de sub stăpânirea feluritelor patimi,
ridicarea oamenilor şi căderea demonilor,
stânca Vieţii din care curge apa nemuririi pentru cei însetaţi,
stâlpul Luminii ce călăuzeşte şi luminează pe cei întunecaţi,
vasul cu Mana pogorâtă din cer,
pământul făgăduinţei care odrăsleşte blândeţea,
floarea nestricăciunii cununa podoabelor,
pilda vieţii îngereşti,
pomul stufos la umbra căruia se odihnesc cei osteniţi,
născătoarea care ne-a izbăvit din robia înşelătorului,
ajutorul nostru în faţa Dreptului Judecător,
cea care şterge zapisul greşelilor noastre,
veşmântul celor goi de tot binele,
uşa tainei celei mari,
slava neîndoielnică a credincioşilor,
cea care cuprinde pe Dumnezeu Cel Necuprins,
scaunul sfânt al Celui ce şade pe heruvimi,
locuitoare împodobită de slavă pe lângă serafimi,
cea care uneşte îngeri şi oameni,
cea care a unit fecioria şi naşterea, fiind în acelaşi timp Fecioară fără prihană şi Maică a lui Emanuil;
cea prin care s-a dezlegat blestemul, cea prin care s-a deschis raiul,
cheia Împărăţiei,
pricina bunătăţilor veşnice,
vasul Înţelepciunii lui Dumnezeu,
comoara Proniei Lui,
stâlpul fecioriei,
uşa Vieţii,
temeiul înnoirii noastre,
pricina milostivirii dumnezeieşti faţă de oameni,
cununa Soarelui Celui Nevăzut,
strălucirea lipsită de umbră a Luminii,
scânteierea ce face să strălucească sufletele,

tunetul ce loveşte pe vrăjmaşi şi demonii înşelători,
cea care face să salte Izvorul Vieţii,
baia care curăţă gândurile,
potir ce revarsă bucuria,
cortul Cuvântului lui Dumnezeu,
Sfânta Sfintelor mai presus de orice sfinţenie,
chivotul ales al Duhului Sfânt,
cununa cinstită a împăraţilor ce slujesc lui Dumnezeu,
cinstea şi podoaba arhiereilor vrednici şi sfinţi,
turnul neclătinat al Bisericii sobornicești,
meterezul neapropiat al cetăţii credincioşilor, despre care David a spus: *Cine mă va duce la cetatea întărită*[2] *care este* adunare credincioşilor veniţi din adunările păgânilor,
cea care vindecă neputinţele noastre,
nădejdea şi ajutorul sufletelor noastre.

126. Şi ce voi mai spune, căci vremea îmi lipseşte pentru a povesti măreţiile şi renumele Preabinecuvântatei şi Preaslăvitei noastre Împărătese Născătoarea de Dumnezeu şi Pururea Fecioară Maria, şi chiar dacă s-ar aduna limbile îngerilor şi ale oamenilor, ele nu vor fi în stare să laude şi să cânte după cuviinţă şi vrednicie, nici eu cel neputincios, nevrednic, neştiutor şi bâlbâit, nu pot spune ce este rânduit şi vrednic, dar fericita Maică a Domnului Celui milostiv şi iubitor de oameni va sfinţi acest cuvânt nepotrivit al nostru, gătit cu harul şi darurile sale, iar nu cu puterea şi ştiinţa noastră[3]. De aceea, cer tuturor prietenilor lui Dumnezeu şi credincioşilor în Hristos care laudă pe Sfânta Născătoare de Dumnezeu, să se adune pururea, împodobiţi cu râvnă şi dorinţa gătelilor duhovniceşti, ca să împlinească psalmodia şi lauda dumnezeiască în acest strălucit praznic al Adormirii ei[4], căci e cu adevărat mare şi slăvită şi împodobită din toate părţile, şi minuni mari şi taine dumnezeieşti s-au săvârşit întru ea. Îngerul Gavriil venind din nou de la Dumnezeu să-i anunţe moartea, i-a dat semnul de biruinţă, ramura de finic, ca să arate că a fost biruitoare a tuturor rânduielilor firii. Apoi Sfinţii Apostoli s-au adunat din toate colţurile lumii răpiţi de nori; s-au strâns Cei

Doisprezece şi mulţi alţii care i-au urmat veniţi într-o clipă să slăvească pe Sfânta şi Slăvita Maică a Domnului, şi au descoperit acolo taina celei de-a Doua Veniri, după cum spune Apostolul Pavel: *După aceea, noi cei vii, care vom fi rămas, vom fi răpiţi împreună cu ei în nori, ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh şi aşa pururea cu Domnul vom fi*[5], taină dumnezeiască a răpirii de mai apoi pe nori. Chiar şi aici, la Adormirea Fecioarei, s-a săvârşit marea şi slăvita minune, venirea într-o clipită a unui atât de mare număr din toate colţurile pământului, din ţări îndepărtate, şi oprirea lor în Sion, în faţa Maicii Pururea Fecioară. Apoi, Hristos, Dumnezeu Fiul, Împăratul slavei, Domnul şi Fiul său, care a socotit bun să aducă la fiinţă soarele, şi prin venirea Duhului Sfânt, sălăşluirea în sânul ei şi întruparea din ea, El a săvârşit Iconomia mântuirii noastre, a fost răstignit şi îngropat şi a înviat a treia zi, apoi S-a înălţat la ceruri şi a şezut de-a dreapta Tatălui. Acelaşi Împărat milostiv a venit şi atunci cu mulţimile îngerilor şi ale arhanghelilor, şi a cerut sufletul sfânt şi slăvit al binecuvântatei şi fericitei Sale Maici, şi l-a urcat în sălaşele slăvite ale Tatălui Său, *cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit şi la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El*[6], şi mai mult decât toţi pentru Maica Sa fără prihană.

127. Dar, din porunca Domnului, Dumnezeului şi Învăţătorului lor, Apostolii au dus din Sion în Ghetimani trupul sfânt şi neprihănit al Împărătesei lor, şi l-au aşezat în mormânt ca odinioară Iosif şi Nicodim trupul lui Iisus. Şi aşa cum Domnul slavei a înviat a treia zi, tot aşa şi aici a treia zi trupul Sfintei Maici n-a mai fost găsit în mormânt, ci a fost mutat cum a vrut Fiul său. A fost îngropată ca un mort după rânduiala firii, şi a fost mutată ca Maica lui Dumnezeu pentru a întări şi face vrednică de crezare Învierea Fiului său, Domnul, şi luarea firii pe El care o îmbrăcase din ea, întărind propria noastră înălţare şi adevărata noastră nestricăciune ce va veni. Aşa cum naşterea ei s-a făcut în chip nestricăcios, tot aşa moartea ei a fost nestricăcioasă. După cum naşterea ei a fost mai înaltă decât cuvântul şi decât firea, tot aşa şi mutarea

ei a fost mai adâncă decât rânduiala firească a vremii. Şi a fost uimire, căci aşa cum sufletul ei a urcat la cer fără trup, aşa şi trupul ei a urcat fără suflet. Ea a arătat Fiului ei şi slujitorilor Săi părtăşia şi despărţirea ei. A urcat la cer prin har şi sub călăuzirea Fiului ei înainte de învierea obştească, făcându-ne să nădăjduim în învierea ce va să vină. A fost înălţată cu totul: mai întâi deosebi cu sufletul ei sfânt, atunci când a cerut-o Domnului, iar mai apoi şi trupul fără prihană după cum a voit Domnul. Astfel, mărturisim conştiinţa omenească pe care o avea Fericita şi harul slăvit cu care a preamărit-o Fiul ei. Aşa se cinsteşte de către toţi acest praznic minunat, cinstire a îngerilor şi a oamenilor, şi împodobit cu harul Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Şi sorocul praznicului slăvit este bun şi binecuvântat, plin de roade, împodobit întru toate, culesul e vestit, roadele pomilor şi tot felul de alte roade se revarsă, şi aceasta e de asemenea cinstea firii noastre spre slava Ziditorului şi a Vestitorului desfătărilor raiului, şi toate acestea sunt date spre cinstea acestui praznic sfânt, spre desfătarea închinătorilor săi. Este bună şi folositoare pentru toţi oamenii această vreme între zilele anului, plină de folos şi desfătare.

128. Prin înălţarea şi mutarea Sfintei Fecioare, firea noastră a urcat acum la cer. Ca odinioară prin înălţarea Fiului ei, ea s-a făcut mai înaltă decât tronurile, decât heruvimii şi serafimii, căci s-a făcut cu adevărat mai înaltă decât toate făpturile nemateriale şi netrupeşti, şi preaslăvita, preabinecuvântata Maică a Mântuitorului nostru, Hristos Dumnezeu, înveşmântată cu slavă împărătească, închinată de toate oştirile, puterile şi stăpânirile, şi de tot numele dat nu numai în această lume, dar şi în cea viitoare, nevăzută şi necunoscută. Spun numai ceea ce pentru mine e mai strălucitor şi mai folositor decât toate celelalte. Acum cel de-al doilea mijlocitor a plecat la Pavel mijlocitorul, un om îmbrăcat în Dumnezeu la Dumnezeu Cel întrupat, o a doua aducere a firii noastre la Tatăl, după cea dintâi care s-a adus o dată pentru totdeauna pentru toţi[7], şi ea e pururea vie spre ajutorul celor ce aşteaptă pe Dumnezeu de la ea. Dar astfel de lucruri sunt mai presus

de cuvântul şi puterea noastră, şi nu suntem în stare să le pătrundem şi să le rostim cu limba. De aceea, vom lăsa deoparte tainele ascunse, căci Domnul în cer şi pe pământ a făcut tot ceea ce a vrut; după puterile noastră însă vom mulţumi Domnului şi ne vom aduce datoria cuvântului nostru de laudă şi cerere Domnului nostru Iisus Hristos şi Maicii Sale Preabinecuvântate şi Preasfinte.

129. Te lăudăm, Împărate şi Dăruitorule al tuturor tainelor, pentru toate bunătăţile Tale şi pentru cea pe care ai ales-o aici spre slujba tainelor Tale!

Te lăudăm, Înţelepciune negrăită şi Putere a iubirii de oameni, care nu numai că ai unit şi îndumnezeit firea noastră, dar ai vrut să o alegi pe Maica Ta dintre noi şi să o faci Împărăteasa tuturor!

Te lăudăm pe Tine Cel ce ai luat asupra Ta patima şi răstignirea şi moartea pentru noi şi ai socotit lucru bun pentru numele Tău să suferi atâtea osteneli şi chinuri în această lume pentru Sfânta Ta Maică şi pentru a o uni cu slava T.. şi prin cererile şi ajutorul ei să ne dăruieşti şi nouă viaţa veşnică!

Te lăudăm pe Tine Care Te-ai dat pe Tine Însuţi ca să ne izbăveşti, şi Care ne-ai dat din nou pe Preasfânta Ta Maică spre ajutor în bunătatea Ta, Iubitorule de oameni şi Împăratule dulce!

Te lăudăm şi pe tine, Împărăteasă binecuvântată şi slăvită, care ai de-a pururea milostivire de noi şi suferi pentru toate chinurile noastre şi ceri Fiului tău să nimicească păcatele şi ispitele noastre. Nu plângem moartea şi îngroparea ta, ci prăznuim cu slavă mutarea ta, căci ai fost mutată la cer, şi nu-i laşi pe cei ce locuiesc pământul. Şi, deşi eşti lipsită de ostenelile şi chinurile acestei vieţi trecătoare şi ai ajuns la fericirea negrăită şi nesfârşită, nu uiţi însă sărăcia noastră de acum, ci ne mântuieşti acum încă şi mai mult şi ne izbăveşti din toate încercările şi feluritele noastre ispite. Nu ne lăsa orfani de ajutorul tău şi de harul tău dorit, ci lucrează pentru noi şi acoperă-ne cu roua slavei tale şi închină Fiului tău şi Dumnezeului nostru mijlocirea necontenită şi cererea celor

ce te laudă şi te slăvesc, căci cu adevărat acum eşti Împărăteasa tuturor de-a dreapta Împăratului cu haina ţesută de aur, împodobită şi îmbrăcată prin harul Duhului Sfânt, preaînfrumuseţată cu podoabă şi gătelile, şi bogaţii poporului slujesc slava ta[8], sufletele sfinţilor şi ale drepţilor, cei bogaţi în fapte bune care sunt adevărata bogăţie.

130. Acum ai, prin Fiul tău şi Dumnezeul tău, cununa frumuseţii şi toiagul Împărăţiei şi podoabă mai presus de orice stăpânire. Te rugăm: Nu uita poporul tău care laudă pe Fiul tău şi cântă numele tău, căci toate le poţi pe lângă Fiul tău milostiv şi iubitor de oameni, Care ascultă cu bunătate toate cererile şi rugăminţile tale, şi tu însăţi eşti milostivă pentru toţi cei ce slujesc şi nădăjduiesc întru tine. Şi purtarea ta de grijă cunoscută din minunile tale necontenite şi zilnice, şi tămăduirile sufleteşti şi trupeşti pe care le arăţi pentru fiecare din cei ce te roagă. Ele sunt negrăite şi nenumărate, mai mult decât nisipul mării, şi ceea ce e mai înalt şi mai adânc decât toate, mijloceşti pentru cei ce au păcătuit împotriva Fiului tău: cererile prorocilor şi sporirile şi posturile drepţilor şi mântuirile câştigate prin harul tău, şi bunătăţile tale pentru lumea întreagă şi pentru fiecare dintre oameni. *De aceea frumuseţea ta a plăcut Împăratului*[9]: marea ta iubire de oameni, mila ta, atenţia ta prevenitoare care Îl imită într-o mare milostivire. Deşi nenumărate sunt celelalte podoabe ale tale, sfinţenia, înţelepciunea, puterea şi toate celelalte, prin atenţia prevenitoare şi prin milostivire eşti mai mult decât orice imitatoare a Fiului şi Dumnezeului tău. Şi aşa, milostivă şi iubitoare de oameni, prin mijlocirea ta în faţa Lui, reverşi încă şi mai mult peste noi milostivirea şi blândeţile tale. Căci El singur e mângâietorul nostru în faţa Tatălui, Iisus Hristos Cel drept, cum spune Evanghelistul şi Teologul Ioan. *El este Cel ce ne iartă păcatele*[10], iar tu, mijlocitoare pe lângă El, abaţi mânia şi supărarea Sa pe bună dreptate împotriva păcatelor şi neascultărilor noastre. Dar în milostivirea şi blândeţea Sa, tu reverşi peste noi toate bunătăţile cele mai presus de fire şi darurile tale, Fecioară Sfântă!

131. Cu adevărat întreci marginile firii, nu numai prin naşterea mai adâncă decât cunoştinţa, ci prin atenţia prevenitoare ce întrece firea.

Prin tine s-a dezlegat blestemul maicii dintâi,
prin tine s-a rupt peretele vrajbei,
prin tine s-a nimicit stăpânirea morţii,
prin tine am biruit asupra păcatului,
prin tine s-a sădit fecioria între oameni,
prin tine învăţăm hotărârea în faptele bune,
prin tine ni s-a dat înţelepciune, smerenie şi iubire,

iar noi în celelalte podoabe nu ne vom arăta biruitori după măsura în care am fost biruiţi, ci mult mai mult. Am fost izgoniţi din Eden şi prin tine am primit deopotrivă cerul şi Edenul. Am cules rodul pomului cunoştinţei şi am pierdut pomul vieţii, dar prin tine am dobândit pe Ziditorul pomului. Prin neascultare am fost dezbrăcaţi de veşmântul dumnezeiesc, dar prin tine ne-am îmbrăcat în Dumnezeu şi suntem uniţi cu El, şi ne-a dat puterea de a ne face fiii lui Dumnezeu. Acestea sunt darurile şi harurile tale pentru noi, o, Fecioară şi Născătoare de Dumnezeu, care ne-ai dăruit viaţa în care erai tu. Şi acum mai mult, după adormirea ta, eşti încă şi mai vie şi prăznuită şi şezi împreună cu Cel Viu şi Dăruitorul Vieţii, Fiul tău, şi vezi că Cel născut din tine e Unul din Treime, Cel ce a fost cuprins în tine şi nu poate fi cuprins de cer şi pământ, Cel ce-ţi împlineşte cererile cu simplitate. Pe cei pentru care ceri milostivire, El îi copleşeşte cu bogăţia, şi chiar dacă păcătuiesc din nou şi te roagă din nou, numaidecât faci încă o dată milostivire şi ceri pentru ei iertare, ceea ce e încă şi mai minunat şi mai mare. Eşti într-adevăr uşa Vieţii, pururea apropiată de cei ce intră prin ea, deşi Prorocul te-a numit uşă închisă prin care nu trece nimeni decât numai Dumnezeu şi El o lasă din nou închisă[11]. Dar acum te-ai mutat din această lume şi prin mijlocirea pe lângă Fiul tău şi prin ajutorul şi mâna întinsă spre cei ce te roagă, această uşă a harului şi milostivirii e deschisă pentru toţi şi primeşti pe toată lumea şi asculţi toate rugăciunile.

132. O, comoară a tuturor bunăvoirilor! O, dăruitoare mai înaltă decât firea! O, floare cu toate miresmele! O, faimă a firii omeneşti, dragostea noastră, viaţa noastră şi pacea noastră, biruinţa noastră, înţelepciunea noastră! O, domnie care strângi toate bunătăţile pe care nici o limbă nu le poate rosti şi nici un gând nu e în stare să le atingă şi nici o întindere a vremii nu le poate învechi! O, dar dumnezeiesc făcut oamenilor şi închinare a oamenilor către Dumnezeu! O, cea plină de har şi de slava Sfintei Treimi, sălaş al bunătăţilor Lui, mireasă nenuntită, Maică a lui Dumnezeu Emanuil! Sălaş al Duhului Sfânt, Împărăteasă a toate, vas de aur ce porţi mana[12], toiag înflorit din rădăcina lui Iesei despre care Isaia spune: fericită rădăcina lui Iesei pentru că *o mlădiţă va ieşi din Iesei şi o floare din rădăcinile lui va înflori!*[13] Sfeşnic al Luminii, pat al Împăratului[14], masă a Vieţii, templu al Luminii, chivot al Sfinţeniei, izvor al Nemuririi, rai înţelegător, nor de lumină, stâlp de strălucire neclintită, potir al Pâinii vieţii, uşă a lui Dumnezeu, pe care El singur o străbate şi rămâne închisă[15], munte cu totul sfânt, Eden al celui de-al doilea Adam, cer şi tron înălţat şi ridicat, rug nears, chivot al sfinţeniei, odihnă a Domnului, cum spune despre tine David: *Înalţă-te, Doamne, întru odihna Ta*[16], şi orice alt nume cu care te-au numit prorocii în chipuri şi asemănări[17]. Cine va înţelege multele tale numiri şi nu se va minuna? Dar numele tău scurt şi adevărat este de Maică a lui Dumnezeu, Fecioară fără prihană, Născătoare de Dumnezeu, preabinecuvântată, Marie Pururea Fecioară[18]. Acesta e numele tău nou, arătat şi adevărat; numele tale vechi rostite în chipuri şi asemănări le-ai învăţat celor noi şi cele noi le-ai întărit celor vechi. Cu adevărat eşti cartea cea vie în care a fost scris negrăit Cuvântul lui Dumnezeu cu pana făcătoare de viaţă a Duhului Sfânt. Eşti cu adevărat trupul Noului Testament scris dumnezeieşte, al Testamentului făcător de viaţă lăsat de Dumnezeu oamenilor. Eşti mijlocitoarea, rugătoarea şi darul mântuirii noastre, ca una care priveşti pururea spre noi şi întinzi mâna poporului credincios.

133. Priveşte-ne şi acum şi ai milă de turma ta, poporul tău, pe care Fiul tău l-a răscumpărat cu scumpul Său sânge. Roagă-te pentru el şi aşează-l în moştenirea ta, şi din zi în zi milostiveşte-te şi îndeamnă pe toţi oamenii împreună şi pe fiecare în parte să se facă toţi un trup ajungând la statura plinătăţii duhovniceşti şi să aibă un singur cap, pe Iisus Hristos, Fiul tău. Poporul tău şi moştenirea ta, îmblânzeşte şi roagă-te pentru el, o, Preasfântă Împărăteasă, şi ocroteşte-l, acoperindu-l cu harul şi cu ajutorul tău, şi alungă din el păcatele nevăzute care omoară sufletele. Păzeşte-l în luptele şi ispitele văzute, măcar că din pricina păcatelor noastre cele multe şi a necredinţelor suntem lipsiţi de cuvânt şi vrednici de pedeapsă. Nu-ţi aminti de fărădelegile noastre, dă-ne repede milostivirea ta, căci am sărăcit cumplit. Mântuieşte-ne şi depărtează păcatele noastre prin mijlocirea ta la Fiul tău. Şi în această viaţă păzeşte-ne şi fă-ne biruitori asupra încercărilor şi asalturilor demonului şi asupra ispitelor văzute şi nevăzute şi fă să înceteze toate păcatele noastre. Iar în veacul viitor, du-ne la sălaşurile veşnice, la locul de odihnă, unde stăpâneşte lumina vieţii lui Hristos, Fiul tău, ca de lângă tine să împărăţească poporul tău care te slăveşte şi să ne bucurăm de numele tău. Căci eşti fericită între femei şi preabinecuvântată între toate casele şi toate seminţiile, slăvită în cer şi pe pământ, căci toată limba te slăveşte şi te vesteşte Maică a Vieţii. Toată făptura e plină de lauda ta, toţi slăvesc prin tine Sfânta Treime în trei ipostasuri şi o singură fiinţă, slăvitul Dumnezeul nostru[19].

134. Acestea sunt, Împărăteasă sfântă, Născătoare de Dumnezeu, tainele vieţii tale slăvite. Acestea sunt cuvintele plecării tale, cântul adormirii, slava dinaintea adormirii, cântul de îngropare, minunile mutării sale slăvite. Şi acum, Împărăteasă preamărită şi preaslăvită Născătoare de Dumnezeu, îngăduie să-ţi vezi închinate aici de către robul tău umil şi nevrednic aceste câteva cuvinte spre lauda şi slava ta, date de tine, pe care le-am rostit după putere cu credinţă şi iubire prin harul tău, căci cugetul meu nu e în stare să pătrundă mai mult, chiar dacă toate gândurile şi limbile celor văzute şi ne-

văzute s-ar aduna şi ar veni să te cânte şi să te preamărească după vrednicie. Tu însă, în schimbul acestei aduceri nepotrivite, revarsă din belşug harul tău, mila ta şi mijlocirea ta peste mine, robul tău nevrednic, şi peste toţi cei ce măresc numele tău. O, prealăudată, Maică a lui Dumnezeu, care ai adus pe lume pe Sfântul Sfinţilor, Cuvântul lui Dumnezeu, primeşte cererea robilor tăi, şi păzeşte-ne de tot necazul şi ispita, şi mântuieşte-ne de chinurile veşnice, şi fă-ne vrednici, în viaţa fără de sfârşit a dreptţilor, de o parte din bunătăţile vieţii veşnice prin Hristos Fiul tău şi Dumnezeul tău, căruia I se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, împreună cu Părintele Său Cel fără de început şi cu Duhul Cel cu totul sfânt, binevoitor şi de viaţă făcător, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

O, Hristoase, Împărate al slavei, pentru mijlocirile celei ce Te-a născut pe Tine, ale Sfintei Fecioare Maria, milostiveşte-Te şi mântuieşte sufletul sărmanului Eftimie care a tălmăcit din grecească în georgiană cartea sfântă a vieţii Sfintei Născătoare de Dumnezeu la Sfântul Munte al Athonului.

Note

Prolog, Copilăria

[1] *Cf. Deuteronom* 32, 1.
[2] *Cf. Psalm* 86, 3.
[3] *Cf. Psalm* 44, 13.
[4] Sfântul Grigorie al Nyssei, *PG* 46, 1137D.
[5] *Cf. Matei* 1, 16 şi *Luca* 1, 5.
[6] *Cf. I Regi* 1, 9.
[7] *Cf. Pilde* 15, 29.
[8] *Cf. Protoevanghelia lui Iacob* IV, 1 şi IV, 2, ed. de Strycker [trad. rom. C. Bădiliţă: *Evanghelii apocrife*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 47].
[9] Participiu hiphil אור, סאירה, cum găsim la Eusebiu al Cezareii, *Onomastica sacra*, ed. P. de Lagarde, Göttingen, 1870, p. 175, 22: Μαριάμ: φωτίζουσα.
[10] *Cf. Protoev.* VI, 2 [trad. rom. cit., p. 48], unde Fecioara avea deja un an în momentul ospăţului.
[11] *Cf. Protoev.* VII, 2 [trad. rom. cit., p. 49].
[12] *Psalm* 44, 16.
[13] *Ioan* 15, 15.
[14] *Cf. Luca* 8, 21.
[15] *Cf. Evrei* 9, 12.
[16] *Psalm* 44, 3a şi 5.
[17] *Psalm* 44, 3b.
[18] *Psalm* 44, 9.
[19] *Psalm* 44, 4.
[20] *Psalm* 44, 8.
[21] *Psalm* 44, 11.
[22] *Psalm* 44, 11.
[23] *Psalm* 44, 12.
[24] *Evrei* 9, 7.
[25] *Psalm* 44, 12.
[26] *Psalm* 44, 13.
[27] *Psalm* 44, 14b.
[28] *Psalm* 44, 15.
[29] *Psalm* 44, 11.
[30] *Luca* 2, 40.
[31] *Pilde* 29, 43.
[32] *Pilde* 29, 44.
[33] *Filipeni* 2, 8.
[34] *Matei* 5, 3.
[35] *Psalm* 67, 16–17.
[36] *Psalm* 131, 8.
[37] *Psalm* 131, 13.
[38] *Cf. Psalm* 67, 18.
[39] *Cântarea cântărilor* 4, 12 şi 4, 15.
[40] *Cântarea cântărilor* 3, 7.
[41] *Cf. Evrei* 9, 2–4.
[42] *Protoev.* VIII, 2 [trad. rom. cit., p. 49].

[43] *Cf. Numeri* 17, 8.
[44] *Cf. Fapte* 1, 26.
[45] *Luca* 1, 36.
[46] *Numeri* 17, 8.
[47] *Matei* 1, 19.
[48] *Psalm* 104, 20. *Cf. Facere* 41, 40.
[49] *Cf. Psalm* 104, 21.
[50] *Cf. Facere* 8, 4.
[51] *Luca* 1, 36.

BUNA-VESTIRE

[1] *Psalm* 45, 6.
[2] *Luca* 1, 28.
[3] *Cf. Facere* 3, 16.
[4] *Luca* 1, 28.
[5] *Isaia* 6, 8.
[6] *Luca* 1, 29.
[7] *Luca* 1, 30.
[8] *Luca* 1, 31.
[9] *Luca* 1, 32.
[10] *Luca* 1, 32.
[11] *Luca* 1, 33.
[12] *Cf. I Corinteni* 15, 27–28.
[13] *Luca* 1, 34.
[14] *Cf. Psalm* 44, 12 şi 7, 10.
[15] *Luca* 1, 36–37.
[16] *Luca* 1, 38.
[17] *Luca* 1, 42–45.
[18] *Luca* 1, 42.
[19] *Psalm* 144, 15–16.
[20] *Luca* 1, 42.
[21] *Luca* 1, 47–48.
[22] *Isaia* 66, 2.
[23] *Luca* 1, 45.
[24] *Luca* 1, 48.
[25] *Luca* 1, 49–50.
[26] *Ioan* 17, 6.
[27] *Luca* 1, 51.
[28] *Psalm* 43, 4.
[29] *Psalm* 61, 13.
[30] *Cf. I Corinteni* 1, 24.
[31] *Cf. II Timotei* 2, 19.
[32] *Psalm* 76, 11.
[33] *Luca* 1, 51.
[34] *Cf. II Petru* 3, 7; 2, 17; 2, 4?
[35] *Luca* 1, 52–53.
[36] *Isaia* 29, 14.
[37] *Luca* 1, 54–55.
[38] Joc de cuvinte cu νοῦς (אנוש ?) ὅρων Θεόν în loc de ἄνθρωπος pentru אישראל/ישראל, se găseşte la EUSEBIU AL CEZAREII, *Onomastica sacra*, ed. P. DE LAGARDE, Göttingen, 1870, p. 170.
[39] *Ioan* 1, 12.
[40] *Romani* 9, 7–8.
[41] *Luca* 1, 56.

NAŞTEREA

[1] *Matei* 1, 19.
[2] *Matei* 1, 20.
[3] *Matei* 1, 21.
[4] *Cf. Facere* 49, 10.
[5] *Romani* 9, 7.
[6] *Luca* 2, 32.
[7] *Luca* 2, 30.
[8] *Ioan* 18, 36.
[9] *Cf. Psalm* 28, 10.
[10] *Luca* 2, 1.
[11] *Cf. Psalm* 2, 9.
[12] *Matei* 2, 23.
[13] *Matei* 2, 6.
[14] *Ioan* 1, 46.
[15] *Matei* 2, 6; *Miheia* 5, 1–3.
[16] *Luca* 2, 4–5.
[17] *Luca* 2, 6–7.
[18] *Psalm* 131, 4–6.
[19] *Psalm* 131, 7.
[20] *Cf. Efeseni* 2, 14.
[21] *Luca* 2, 10–14.
[22] *Luca* 2, 19.
[23] *Cf. Judecători* 6, 37–40.

[24] *Luca* 2, 17.
[25] *Matei* 2, 2.
[26] *Matei* 2, 6.
[27] *Cf. Ioan* 10, 11.
[28] *Cf. Facere* 49, 10 şi *Miheia* 5, 1. 3.
[29] *Matei* 2, 4.
[30] *Matei* 2, 6; *Miheia* 5, 1. 3.
[31] *Miheia* 5, 2.
[32] *Cf. Isaia* 6, 10.
[33] *Cf. Matei* 2, 7–8.
[34] *Matei* 2, 10.
[35] *Matei* 2, 11.
[36] *Luca* 1, 48–49.
[37] *Luca* 2, 21.
[38] *Luca* 2, 22–23.
[39] *Cf. Matei* 2, 16.
[40] *Matei* 2, 23.
[41] *Matei* 3, 1.
[42] *Cf. Matei* 2, 3.
[43] Mariamne, asasinată în anul 28 î. Hr., şi Aristovul, omorât în anul 7 î. Hr.; cele trei execuţii fiind menţionate împreună de IOSIF FLAVIU, *Antichităţi iudaice* XVII, 185.
[44] *Cf.* IOSIF FLAVIU, *Războiul iudaic* II, 551; *cf.* şi I, 535–543.
[45] *Cf.* revolta contra acvilei de aur din martie 4 d. Hr., IOSIF FLAVIU, *Războiul iudaic* I, 645–646.
[46] *Matei* 2, 16.
[47] *Matei* 2, 18; *Ieremia* 31, 15.
[48] *Cf. Deuteronom* 32, 43.
[49] *Cf. Iohannis liber de Dormitione Mariae* (*BHG* 1055) XXXVII, ed. TISCHENDORF [trad. rom. C. BĂDILIŢĂ: *Evanghelii apocrife*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 257].

ADUCEREA LA TEMPLU A PRUNCULUI IISUS

[1] *Luca* 2, 22–23.
[2] *Leviticˇ* 5, 11.
[3] *Psalm* 50, 7.
[4] *Isaia* 6, 3?
[5] *Iezechiel* 44, 2.
[6] *Luca* 1, 34.
[7] *Cf. Romani* 15, 26.
[8] *Luca* 2, 26–27.
[9] *Luca* 2, 25–32.
[10] *Cf. Isaia* 9, 2.
[11] *Cf. Ioan* 1, 9.
[12] *Luca* 2, 33.
[13] *Luca* 2, 33.
[14] De la radicalul אסף. La fel la EUSEBIU AL CEZAREII, *Onomastica sacra*, ed. P. DE LAGARDE, Göttingen, 1870, p. 171. Ἰωσηφ Ιαω προσθήκη.
[15] *Luca* 2, 34.
[16] *Matei* 24, 14.
[17] *Romani* 6, 4.
[18] *II Corinteni* 12, 10.
[19] Sau de „contradicţie", *Luca* 1,39 ἀντιλεγόμενον, deja tradus astfel în vechea versiune georgiană.
[20] *Cf. Matei* 12, 24.
[21] *Luca* 1, 35.
[22] *Evrei* 4, 12.
[23] *Marcu* 14, 27.
[24] *Matei* 27, 46.
[25] *Luca* 23, 46.
[26] *Ioan* 19, 28–29.
[27] *Cf. Romani* 5, 9.
[28] *Luca* 2, 34.
[29] *Luca* 3, 39.
[30] *Matei* 2, 13.
[31] *Cf.* §§ 42 şi 43.
[32] *Protoev.* XXII, 3 [trad. rom. C. BĂDILIŢĂ: *Evanghelii apocrife*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 52].
[33] *Protoev.* XXIII, 2–3 [trad. rom. cit., p. 58].
[34] *Cf. Isaia* 19, 4.

[35] *Ieremia* 25, 15–16? Fără îndoială însă în loc de Ieremia trebuie citit Isaia.
[36] *Cf. Isaia* 19, 20–21
[37] *Matei* 2, 19–21.
[38] *Matei* 2, 23.
[39] *Matei* 2, 15 şi *Osea* 11, 1.
[40] *Matei* 2, 22–23.
[41] *Cf. Luca* 15, 6.
[42] *Cf. Luca* 15, 9 şi 20, 20 şi *Facere* 1, 26.
[43] *Cf. Facere* 49, 10.
[44] Numele sunt schimbate între ele: Hircan II (63–40), mort în 30 î. Hr., este fratele mai vârstnic, etnarh şi arhiereu; Aristobul II îl contestă începând din anul 56 î. Hr., fiind arestat de Pompei şi eliminat ulterior de acesta pentru a fi trecut în tabăra lui Iuliu Cezar.
[45] E vorba probabil de organizarea civilă romană instalată de Galbinius în 57 î. Hr. după reprimarea revoltei lui Alexandru, fiul lui Aristobul.
[46] *Luca* 2, 2. P. Sulpicius Quirinus, aflat în Orient din 12 î. Hr., a fost guvernator al Siriei între anii 6–9 d. Hr.
[47] Arhelau († 14 d. Hr.) a fost exilat în Galia în anul 6 d. Hr., primul procurator numindu-se Coponius. Autorul *Vieţii* face o confuzie între Irod Arhelau şi Irod Antipa.
[48] În realitate, Irod Antipa este fratele lui Arhelau şi fiul lui Irod cel Mare şi Malthake. El a domnit ca tetrarh între 4 î. Hr. – 40 d. Hr.
[49] *Luca* 2, 52.
[50] *Coloseni* 2, 9.
[51] *Coloseni* 1, 18–20. 16.
[52] *Luca* 2, 42–43.
[53] *Luca* 2, 44–47.
[54] *Luca* 2, 48.
[55] *Cf. Matei* 21, 13.
[56] *Luca* 2, 49.
[57] *Ioan* 14, 9.
[58] *Ioan* 14, 7.
[59] *Cf. Ioan* 8, 19.
[60] *Luca* 2, 50.
[61] *Luca* 2, 51.
[62] *Luca* 2, 52.
[63] Este vorba de apocriful *Evanghelia lui Pseudo-Toma* [trad. rom. C. BĂDILIŢĂ: *Evangheliile apocrife*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 103–113].
[64] *Psalm* 44, 3.
[65] *Judecători* 16, 17. *Numeri* 6, 5.
[66] *Psalm* 89, 2.
[67] *Luca* 2, 51.

BOTEZUL ŞI ARĂTAREA LUI IISUS

[1] *Luca* 3, 1.
[2] *Luca* 3, 3–4.
[3] *Matei* 3, 5–6.
[4] *Matei* 3, 11.
[5] *Matei* 3, 13.
[6] *Matei* 3, 16–17.
[7] *Ioan* 1, 35.
[8] *Ioan* 1, 40.
[9] *Ioan* 1, 36–37.
[10] *Ioan* 1, 19–20.
[11] *Ioan* 1, 26–27.
[12] *Ioan* 1, 27.
[13] *Ioan* 1, 30–34.
[14] *Cf. Coloseni* 2, 9.
[15] *Matei* 3, 17.
[16] *Matei* 4, 11.
[17] *Ioan* 1, 37.
[18] *Matei* 4, 12.
[19] *Matei* 4, 17.
[20] *Ioan* 1, 44–48.

[21] *Ioan* 2, 1.
[22] *Ioan* 2, 3.
[23] *Ioan* 2, 4.
[24] *Ioan* 2, 6.
[25] *Cf. Matei* 8, 14–15.
[26] *Luca* 23, 55.
[27] *Cf. Luca* 5, 1.
[28] *Luca* 5, 9–11.
[29] *Cf. Matei* 9, 1–8.
[30] *Ioan* 21, 35.
[31] *Cf. Matei* 8, 31.
[32] *Cf. Luca* 8, 3.
[33] *Cf. Matei* 19, 21 şi 16, 24.
[34] *Cf. Matei* 21, 12.
[35] *Luca* 8, 2.
[36] Acest detaliu inedit accentuează şi explică astfel caracterul secundar al mormântului de la Efes legat de cultul celor 7 tineri adormiţi înviaţi „provizoriu" ca şi Lazăr.

PATIMA

[1] *Matei* 27, 55.
[2] *Isaia* 52, 7.
[3] *Matei* 26, 15.
[4] *Isaia* 53, 7 şi *Psalm* 104, 13?
[5] *Isaia* 53, 7–8.
[6] *Luca* 23, 49.
[7] *Cf. Matei* 26, 75.
[8] *Înţelepciunea lui Solomon* 2, 12. Δύσχρηστον pare să fi antrenat menţionarea lui Hristos.
[9] Acelaşi verb ca pentru Duhul Sfânt în clipa Întrupării.
[10] *Matei* 27, 28–29.
[11] Aluzie la separaţia apelor şi a pământului, *cf. Facere* 1, 9–10.
[12] *Cf. Ieremia* 5, 22.
[13] *Psalm* 79, 2 şi 98, 1.
[14] *Psalm* 103, 2.
[15] *Ioan* 10, 17.
[16] *Psalm* 21, 14.
[17] *Psalm* 21, 17.
[18] *Matei* 27, 39–40.
[19] *Psalm* 68, 10.
[20] *Psalm* 68, 21.
[21] *Psalm* 68, 22.
[22] *Cf. Matei* 27, 51–52.
[23] *Deuteronom* 32, 1.
[24] *Ieremia* 2, 12.
[25] *Cf. Ieşire* 7, 14 – 10, 29.
[26] *Matei* 27, 29.
[27] *Deuteronom* 32, 10.
[28] *Matei* 27, 29.
[29] *Psalm* 8, 6.
[30] *Matei* 27, 29.
[31] *Ieşire* 14, 16.
[32] *Matei* 27, 29.
[33] *Ieşire* 34, 30.
[34] *Matei* 27, 30.
[35] *Ioan* 9, 6.
[36] *Psalm* 21, 17.
[37] *Ieşire* 13, 14.
[38] *Matei* 27, 21.
[39] *Facere* 8, 21.
[40] *Ioan* 19, 26–27.
[41] *Luca* 2, 51.
[42] *Ioan* 2, 4.
[43] *Matei* 12, 48–49.
[44] *Ioan* 19, 28–29.
[45] *Cf. Psalm* 68, 22.
[46] *Ieşire* 15, 25.
[47] *Deuteronom* 32, 13.
[48] *Ioan* 2, 19.
[49] *Deuteronom* 32, 32.
[50] *Psalm* 21, 14.
[51] *Matei* 27, 34.
[52] *Ioan* 19, 30.
[53] *Matei* 27, 50.
[54] *Ioan* 19, 34.
[55] *Psalm* 38, 4–3.
[56] *Ioan* 19, 41.
[57] ORIGEN, *In Matth.* (*GCS* 43), p. 265, 5.

[58] *Ioan* 19, 38.
[59] *Matei* 13, 46.
[60] *Cf. Romani* 16, 25.
[61] *Psalm* 96, 5.
[62] *Psalm* 103, 32.
[63] *Psalm* 7, 10.
[64] *Cf. Psalm* 44, 4.
[65] *Cf. Isaia* 53, 5 şi *I Petru* 2, 24.
[66] *Matei* 27, 59–60.
[67] *Ioan* 19, 25.
[68] *Cf.* mai sus, § 71.
[69] *Matei* 27, 55.
[70] *Matei* 27, 55–56.
[71] *Marcu* 15, 40.
[72] *Luca* 23, 49.
[73] *Ioan* 19, 25.
[74] *Matei* 27, 61.
[75] *Luca* 23, 55.
[76] *Luca* 23, 56.

ÎNVIEREA

[1] *Cf. I Corinteni* 15, 20.
[2] *Matei* 28, 4 şi 13.
[3] *Cf. Matei* 28, 12.
[4] *Cf. Matei* 28, 23.
[5] *Cf.* mai sus, § 70.
[6] *Ioan* 18, 15.
[7] *Ioan* 20, 19.
[8] *Ioan* 20, 22.
[9] *Ioan* 20, 27.
[10] *Ioan* 21, 13.
[11] *Luca* 24, 45.
[12] *Luca* 24, 49–50.
[13] *Cf. Luca* 24, 50.
[14] *Luca* 1, 28.
[15] *Luca* 1, 42.
[16] *Luca* 1, 35.
[17] *Fapte* 1, 10–11.
[18] *Fapte* 1, 12.
[19] *Fapte* 1, 4.
[20] *Psalm* 131, 4.
[21] *Luca* 23, 34.
[22] *Fapte* 12, 6–7.
[23] *Fapte* 7, 59.
[24] *Fapte* 12, 2.
[25] *Matei* 28, 14.
[26] *Deuteronom* 32, 6; 32, 5; 32, 28.
[27] *Psalm* 86, 3.
[28] *Cf. Deuteronom* 32, 32.
[29] *Psalm* 57, 10.
[30] *Matei* 5, 45.

ADORMIREA

[1] *Cf. Isaia* 55, 12.
[2] Darul celor două veşminte pregăteşte inserarea istoriei lui Galbios şi Canditos din §§ 119–124.
[3] Binecuvântările corespund cu cele din „transitus"-ul grec § 29 şi istoria lui Ioan Geometrul (*cf.* WENGER, p. 226–228, 376).
[4] Tratatul dionisian *Despre Numele Divine* adresat lui Timotei e intitulat: Τίς ἡ τῆς εὐχῆς δύναμις καὶ περὶ τοῦ μακαρίου Ἱεροθέου καὶ περὶ εὐλαβείας καὶ συγγραφῆς θεολογικῆς.
[5] Citatul dinosian este adaptat de autorul *Vieţii*, pentru care tratatul *Despre Numele Divine* e considerat ca discursul lui Ierotei la Adormirea Maicii Domnului.
[6] *Cf.* sfârşitul § 107.
[7] *Cf. Matei* 17, 6.
[8] *Ioan* 20, 21.
[9] *Cântarea cântărilor* 3, 7.
[10] *Deuteronom* 32, 6 şi 32, 28.
[11] *Matei* 21, 9 şi 21, 16.
[12] Paralelismul între intrarea lui Hristos în Ierusalim şi convoiul funebru al Fecioarei pare a fi propriu Sfântului Maxim.
[13] *Cf. Luca* 1, 48.
[14] *Psalm* 41, 5.

[15] Este remarcabil faptul că Sfântul Maxim nu-l desemnează direct pe Toma ca fiind apostolul absent la Adormirea Maicii Domnului.
[16] Ca şi în § 110, Sfântul Maxim evită să tranşeze între reprezentările teologice privitoare la natura învierii Mariei.
[17] Singura sursă a Sfântului Maxim aici pare a fi aşa-numita „Historia euthymiaca" (*cf.* WENGER).
[18] Paralelele *Vieţii Fecioarei* Sfântului Maxim sunt aici Simeon Metafrast (*BHG* 1048) şi, mai puţin direct, Teodor Sincelul (*BHG* 1058) şi Menologhion-ul imperial *BHG* 1058e. Ioan Geometrul nu rezervă istoriei găsirii relicvei de către Galbios şi Canditos decât un mic paragraf (§ 44, WENGER).
[19] *Cf. I Regi* 5, 1.
[20] *Ieşire* 23, 12 şi 34, 29.
[21] Ioan Geometrul (§ 45) cunoaşte ambele relicve la Vlaherne şi nu mai ştie nimic de Chalkoprateia situată lângă Sfânta Sofia, unde Sfântul Maxim ştie că se află brâul Maicii Domnului.

EPILOG

[1] Acest lung pasaj liric corespunde § 1 şi nu are paralele decât în locurile comune ale omileticii mariale.
[2] *Psalm* 59, 11. *Cf. Psalm* 59, 10b. „Cetatea întărită" este traducerea georgiană obişnuită pentru πόλις περιοχῆς.
[3] Finalul reia §§ 1–2.
[4] Aluzie care sugerează că *Viaţa Maicii Domnului* a Sfântului Maxim Mărturisitorul a putut fi compusă în vederea praznicului Adormirii Maicii Domnului.
[5] *I Tesaloniceni* 4, 17.
[6] *I Corinteni* 2, 9.
[7] *Cf. Evrei* 9, 7 şi 9, 12.
[8] *Cf. Psalm* 44, 13b şi § 8 mai sus.
[9] *Psalm* 44, 2 şi § 1 mai sus.
[10] *I Ioan* 2, 1–2.
[11] *Cf. Iezechiel* 44, 2.
[12] *Evrei* 9, 4.
[13] *Isaia* 11, 1.
[14] *Cf. Cântarea cântărilor* 3, 7.
[15] *Iezechiel* 44, 2.
[16] *Psalm* 131, 8.
[17] Enumerarea este vizibil apadoza cele din § 1.
[18] : *PG* 91, 504A: ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τὴν ἁγίαν πανένδοξον Παρθένον κυρίως κατ᾽ἀλήθειαν Θεοτόκον; 512D: ἐκ τῆς ἀχράντου καὶ ἁγίας πανενδόξου παρθένου καὶ κατ᾽ἀλήθειαν θεοτόκου σῶμα λογικὸν ἐμψυχωμένον...; 592C 12: καὶ ὑπόστασιν ἥνωσεν ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου προσληφθεῖσαν Μαρίας şi 424B, 457D, 509B, 544C, 580B, 392B 10.
[19] § 133 e rugăciunea finală şi la Ioan Geometrul (§§ 60–70; WENGER, p. 412–414), pe care acesta din urmă a prelungit-o cu aluzii la conflicte contemporane (probabil la revolta lui Bardas Skleros din 976–979).

Stihirile Sfântului Maxim

13 august
Aşezarea în Chalkoprateia
şi închinarea cinstitului veşmânt
al Sfintei Născătoare de Dumnezeu

La Vecernie

La *Doamne strigat-am.* Glasul 1
„Pe Tine, Cuvântul Cel fără de început"
Cuvintele Sfântului Maxim

Să împodobim fără tăcere noi, credincioşii, cu laudă duhovnicească tronul împărătesc cel mai înalt decât Serafimii, pe vrednica Maică a lui Hristos, Dumnezeu şi Mântuitorul, pe cea care este mijlocitoare între Dumnezeu şi oameni.

Cu laude strălucite să ieşim în întâmpinarea vrednicei Născătoare de Dumnezeu, cetatea înţelegătoare a Dumnezeului Celui Preaînalt, scaun sfânt şi uşă a cerului, şi să prăznuim astăzi cu bucurie înnoirea bisericii ei.

Cu toţii să împodobim şi să prăznuim duhovniceşte pe vasul cel de aur care, în loc de mană, a purtat pe Mielul lui Dumnezeu, pe crinul cel sfânt şi floarea fecioriei, vrednica Născătoare de Dumnezeu cea fără prihană.

La Utrenie
Canonul

Cântarea 1

Îndreaptă lauda mea cum se cuvine ca să împodobesc praznicul tău, Împărătească sfântă, şi dă-mi cuvânt drept, pe potriva slavei tale, ceea ce eşti moştenire a lui Dumnezeu.

Cu cântare de biruinţă să te lăudăm, pe tine, râul cel nesecat al apei celei vii, chivotul care a cuprins pe Împăratul, şi vasul vieţii dumnezeieşti.

Să lăudăm astăzi cu cântare de biruinţă pe spicul care a înflorit viaţa cea sporitoare.

Brâul preacuratului tău trup îl dai spre ocrotirea cetăţii tale de orice năvală a vrăjmaşului, de aceea ne închinăm ţie cu bucurie şi cu credinţă.

Cântarea 3

Veniţi, popoare, să prăznuim floarea fecioriei cea plină de miresmele Duhului Sfânt, din care a ieşit Cuvântul lui Dumnezeu întrupat.

Pe tine, Fecioară, noi, credincioşii, te lăudăm ca pe o cetate a lui Dumnezeu, prăznuită din neam în neam, şi te rugăm să ceri de la Fiul tău mare milă.

Biserică aleasă înainte de veci prin planul cel cu totul de nepătruns al lui Dumnezeu, floare a fecioriei, mijloceşte pe lângă Fiul tău.

Astăzi credincioşii, să săvârşim după vrednicie adunarea duhovnicească întru cinstea Fecioarei lui Dumnezeu, căci brâul ei fără prihană e închinat după vrednicie în biserica ei cea sfântă.

Cântarea 4

În Sfânta Sfintelor ai crescut şi de mâna arhanghelului ai fost slujită în chip minunat, Născătoare de Dumnezeu, aşteptând slava.

Ai văzut hrană minunată ce dă creştere încă şi mai minunată, şi ţi-ai plecat urechea gata să primeşti pe Cel ce hrăneşte tot trupul.

Bogaţii poporului tău îţi slujesc cu daruri, Împărătească, iar împăraţii şi mai-marii împreună cu preoţii te laudă cu bucurie şi cer de la tine mare milă.

Veşmântul cel curat şi brâul trupului care a cuprins pe Dumnezeu au rămas nestricăcioase prin Cel ce S-a născut din tine, Mireasă, şi te-a păstrat Fecioară nestricată.

Cântarea 5

Tu eşti, Născătoare de Dumnezeu, aducerea firii noastre jertfă bine-plăcută lui Dumnezeu, icoană înţelegătoare înfricoşătoare demonilor şi dorită îngerilor, şi tărie pentru noi, credincioşii; de aceea pe tine te mărim.

Să te prăznuim toţi după vrednicie pe tine, chivotul sfinţeniei, odihna lui Dumnezeu în Sion, în care a binevoit să se sălăşluiască Domnul făpturilor, Fecioară Marie, cortul sfinţeniei lui Dumnezeu.

Să slăvim pe Născătoarea de Dumnezeu, grădina ca neatinsă, izvorul apei vieţii, cartea pecetluită pe care e scris cuvântul lui Dumnezeu cel nescris, pe cea povăţuită dintru început de Sfintele Scripturi.

Biserica ta astăzi s-a umplut de lumină, Născătoare de Dumnezeu, şi străluceşte de harul minunilor ce se săvârşesc în ea, iar demonii sunt izgoniţi de atingerea brâului tău celui nestricăcios.

Cântarea 6

Tu eşti, Marie, toiagul împărătesc cel minunat, floarea neveştejită, vasul manei celei dulci şi sfeşnicul luminii cereşti.

Masa pâinii vieţii, tăbliţele scrise de Dumnezeu şi chivotul legământului care cuprindea vasul cu mană te închipuiau pe tine, Fecioară.

În tine s-a împlinit, cea fără prihană, minunea cu adevărat mare şi hotărâtă înainte de toţi vecii, Dumnezeu născându-se din trupul tău.

Brâul tău cel sfânt, vrednică Născătoare de Dumnezeu, ocroteşte cetatea ta de toată năvala, şi ca o armă puternică păzeşte pe toţi credincioşii.

Cântarea 7

Chivot al sfinţeniei care a cuprins pe cel necuprins, şi căţuie ce poartă în sânul ei focul Dumnezeirii, te lăudăm după vrednicie, Fecioară de Dumnezeu Născătoare, nor cu rouă cerească.

Arhanghelul Gavriil grăia către izvorul fecioriei: Ascultă şi primeşte vestea închinării mele, şi fă să crească Cuvântul lui Dumnezeu primit acum în sânul tău.

Bucură-te, cea care ai nimicit blestemul cel dintâi şi ai revărsat bucuria cea veşnică, Preasfântă care ai născut pe Dumnezeu Ziditorul şi Mântuitorul făpturilor.

Brâul tău care a încins trupul ce L-a purtat pe Dumnezeu, ne-a fost dat ca o cunună de har şi ca un zid poporului tău credincios, Marie fără prihană, de aceea te binecuvântăm în veci.

Cântarea 8

Cea care poartă pe Atotţiitorul, care înnoieşte firea omenească, scară înălţată spre cer pe care S-a coborât Dumnezeu să mântuiască făpturile Sale, toţi te lăudăm şi te înălţăm în veci.

Tu eşti brazda care a făcut să înflorească spicul vieţii prin care am ajuns desăvârşiţi; să înălţăm veşnic pe Maria, grădina cea neatinsă, lucrată de Dumnezeu, izvorul pecetluit al Apei celei Vii.

Tu eşti mijlocitoare înflăcărată la Fiul tău pentru toţi cei ce te cheamă, limanul liniştit al tuturor celor bătuţi de valuri, care se slobozesc de suferinţele duhovniceşti şi spun: Să lăudăm toţi pe Domnul şi să-L preaînălţăm întru toţi vecii.

Prin atingerea de brâul tău, Împărătească sfântă, se vindecă bolile de tot felul, şi cei neputincioşi găsesc uşurare, şi cu cântări grăiesc: Să lăudăm toţi pe Domnul şi să-L preaînălţăm întru toţi vecii.

Cântarea 9

Iată că de acum toate neamurile te vor ferici, cum ai spus tu însuţi dintru început, Marie, Preacurată, căci Cuvântul lui Dumnezeu S-a născut din tine în trup, şi puterea vrăjmaşului a pierit, şi i-ai adunat pe toţi întru lauda ta.

Tu eşti tăria puterii care izgoneşte pe demoni, stânca vieţii din care cei însetaţi bem apa nemuririi, stâlpul cel de foc ce călăuzeşte pe cei ce sunt în întuneric, şi cea care-i uneşte pe oameni cu Dumnezeu, vrednică Marie.

Tu eşti floarea nestricăciunii şi cununa bunăvoirilor, podoabă strălucitoare şi pom stufos în a cărui umbră se odihnesc cei osteniţi, şi uşa cerului în care se află bogăţia milei lui Dumnezeu faţă de toţi oamenii.

Te lăudăm, Sfântă Împărătească a oamenilor, care ni L-ai dat pe Fiul tău şi mijloceşti pe lângă El pentru noi, păcătoşii, şi ne-ai dat iarăşi brâul tău cel nestricat ca să ne păzească de armele vrăjmaşilor, şi nu încetezi din zi în zi să ne înalţi din păcatele noastre.

La Laude

Prin lucrarea lui Dumnezeu, Marie cea fără prihană, ai făcut să rodească pomul vieţii, Fiul lui Dumnezeu Cel fără de început din care culegem hrana nemuririi şi ne facem vrednici să mâncăm Trupul Cel Sfânt şi să bem Sângele cel de-viaţă-făcător, de aceea te lăudăm, Preasfântă.

Ce limbă omenească va rosti după vrednicie mărirea ta, Fecioară fără prihană, căci eşti mai înaltă decât tot cuvântul, dar primeşti ca laudă după puterile noastre şi acest cânt nepotrivit, şi dai harul tău cu bogăţie îndreptând limba noastră după vrednicie şi cuviinţă ca să te laude pe tine.

Ajutor veghind în toate încercările noastre, liman liniştit al celor bătuţi de valuri, călăuză a mântuirii şi scară dumnezeiască care arunci punte între Dumnezeu şi oameni, Fecioară Marie fără prihană, te prăznuim cu laude duhovniceşti şi ne închinăm ţie cu credinţă.

O biografie doxologică a Fecioarei Maria în opera Sfântului Maxim Mărturisitorul?

Savanţi gruzini din secolul nostru (ca, de exemplu, K. Kekelidze, 1960, şi M. Tarchnisvili, 1955), specialişti în istoria literaturii georgiene vechi, au relevat existenţa în manuscrisele georgiene a unei *Vieţi a Fecioarei Maria* atribuite „fericitului părintelui nostru Maxim filozoful şi mărturisitorul". Un număr de unsprezece manuscrise incomplete prezentau textul ca pe o traducere a unui original grec datorată cunoscutului tălmăcitor de texte duhovniceşti greceşti în limba georgiană, monahul Eftimie Ivireanul. Acesta din urmă activase ca traducător la Sfântul Munte Athos între anii 980–990, decedând aici în jurul anului 1028 în vârstă de şaptezeci şi cinci de ani. Eftimie a fost autorul unui important număr de traduceri de texte hagiografice bizantine în limba georgiană. Traducerile sale erau însă destul de libere, Ivireanul amplificând sau scurtând ori prelucrând sau remaniind adeseori originalele greceşti transpuse de el în limba georgiană. Unul din cele mai vechi manuscrise georgiene ale *Vieţii Fecioarei Maria* atribuite Sfântului Maxim (580–662) în traducerea lui

Eftimie Ivireanul e datat în anul 1030, deci la numai doi ani după moartea traducătorului gruzin athonit.

În deceniul trecut, eruditul orientalist belgian, iezuitul Jean-Michel van Esbroeck, profesor de limbi creştine orientale la Universitatea din Viena, a strâns toate aceste fragmente neglijate şi risipite în manuscrisele georgiene. Cinci din aceste manuscrise se găseau în capitala Gruziei sovietice, Tbilisi, trei în biblioteca Patriarhiei Ierusalimului, unul în Muzeul Cărţii din Odesa, altul la Biblioteca Mănăstirii Sfânta Ecaterina din Sinai, iar altul, cel mai vechi pe cât se pare, datând din secolul IX, fusese utilizat pentru a lega o carte de rugăciuni armeană din secolul XVI, aflată acum în proprietate privată. Din toate aceste manuscrise, trei dintre ele fiind substanţiale, van Esbroeck a alcătuit un singur text complet, pe care l-a editat critic în originalul gruzin, însoţindu-l de o versiune franceză, ambele publicate în 1986 în două fascicule din prestigioasa colecţie *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium* 478–479. În amplul studiu introductiv[1] ce însoţeşte ediţia şi traducerea sa, orientalistul belgian oferă o analiză a textului şi o încercare de a demonstra paternitatea maximiană a acestui text neobişnuit, cu totul necunoscut în manuscrisele ce ne transmit corpusul grec al scrierilor originale ale Sfântului Maxim Mărturisitorul (*PG* 90–91).

Aşa cum sugerează lungul titlu al *Vieţii*, aceasta se prezintă sub forma a ceea ce am putea numi o „biografie doxologică", fiind în acelaşi timp atât o lucrare de lirism omiletic şi imnografic, cât şi una de hagiografie religioasă. Lucrarea este astfel deopotrivă un text devoţional şi unul dogmatic: în acelaşi timp o mărturie a unei vibrante afecţiuni şi veneraţii religioase faţă de Maica Domnului, cât şi o expunere a semnificaţiei principalelor evenimente nu numai din

[1] JEAN-MICHEL VAN ESBROECK, „Un texte neuf et ses problemes", în MAXIME LE CONFESSEUR, *Vie de la Vierge*, în *Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium* vol. 479 (Scriptores Iberici 22), Louvain, 1986, p. V–XXXVIII.

viaţa Fecioarei Maria, ci şi din cea a lui Iisus Hristos Însuşi, întrucât, aşa cum insistă autorul vieţii, de la Hristos şi „prin El vine fericirea şi slava preaneprihănitei Sale Maici" (§ 2).

În felul în care ni se prezintă, textul *Vieţii Fecioarei Maria* atribuite Sfântului Maxim Mărturisitorul se situează în prelungirea evoluţiilor specifice care au condus la constituirea şi precizarea dogmei mariologice şi a cultului şi veneraţiei Fecioarei Maria în Biserica veche şi bizantină. Plecând de la episoadele mariologice din prologul *Evangheliei după Luca* sau din cadrul *Evangheliei după Ioan*, o serie de scriitori şi Părinţi bisericeşti, ca de pildă Sfântul Iustin Martirul şi Filozoful sau Sfântul Irineu al Lyonului, au schiţat încă din secolul II liniile majore ale mariologiei ortodoxe încercând să situeze şi explice locul Fecioarei Maria în istoria mântuirii realizate în Hristos. Dar impulsul fundamental în precizarea dogmei şi veneraţiei mariologice ale Bisericii vechi l-a oferit aprinsa dezbatere hristologică din jurul înţelegerii şi definirii Persoanei lui Iisus Hristos de la mijlocul secolului V. Acestea au culminat în definiţia hristologică a Sinodului III de la Efes (431), care – la presiunile Sfântului Chiril al Alexandriei († 444) împotriva lui Nestorie al Constantinopolului – a proclamat-o pe Fecioara Maria drept *Theotókos* („Născătoarea-de-Dumnezeu") în sens real şi *Aeiparthénos* („Pururea-fecioară"). Această dublă calitate a Maicii Domnului se considera a fi o consecinţă a justei înţelegeri a unirii divinului şi umanului în Persoana lui Hristos în forma unei uniri ipostatice. Tocmai această divino-umanitate ipostatică era cea care revendica recunoaşterea Maicii Domnului ca „Născătoare-de-Dumnezeu". Astfel, în esenţă, mariologia patristică era o consecinţă a hristologiei, fiind indisolubil legată de aceasta din urmă. În acelaşi timp însă, veneraţia faţă de Maica Domnului devine o mişcare tot mai populară, cultul mariologic asimilând unele elemente din religiozitatea elenistică a antichităţii târzii, şi exploatând detaliile privitoare la viaţa Fecioarei oferite de o serie de apocrife creştine care au exercitat o puternică influenţă,

cel mai important text de acest gen fiind fără îndoială aşa-numita *Protoevanghelie a lui Iacob*[2].

De altfel, *Viaţa Fecioarei Maria* atribuită Sfântului Maxim îşi declară încă de la început (§ 2) sursele: Scriptura, Părinţii – mai cu seamă Grigorie al Neocezareei, Atanasie al Alexandriei, Grigorie al Nyssei şi Dionisie Areopagitul – şi, în fine, *Protoevanghelia lui Iacob*, apocrif din care scriitorul extrage anumite elemente, deja acceptate şi aprobate de Sfinţii Părinţi mai sus-menţionaţi.

Relatarea vieţii Fecioarei începe cu o naraţiune privitoare la căsătoria părinţilor ei, Ioachim şi Ana, relatare dependentă în mare măsură de *Protoevanghelia lui Iacob*. Acelaşi lucru e valabil şi despre materialul privitor la copilăria Mariei, deşi aici autorul accentuează hotărât sporirea Mariei în virtuţi, slava ei lăuntrică, interpretată în termenii *Psalmului* 44 al hierogamiei mesianice. (Acest fapt aminteşte de teologia virtuţilor a Sfântului Maxim Mărturisitorul, pentru care virtuţile sunt deja prin ele însele un fel de Întrupare a Logosului divin.) De asemenea, autorul evocă elementele unei teologii a Sionului extrase din diferite părţi ale Vechiului Testament, pentru a evidenţia semnificaţia creşterii şi educaţiei Mariei în Ierusalim, locul ales de Dumnezeu pentru sălăşluirea sa. Logodirea Mariei cu Iosif şi episodul Bunei-vestiri îi dau autorului posibilitatea de a-şi expune hristologia, extrem de apropiată – aşa cum vom vedea mai jos – de cea maximiană. La aceasta el adaugă câteva reflecţii privitoare la imnul de slavă al Fecioarei („Măreşte suflete al meu pe Domnul..."), respectiv la fericirea ei de întreaga lume şi la răsturnarea puterii şi demnităţii profeţită în cântarea ei, pe care autorul o înţelege ca împlinită

[2] Editată în originalul grec de C. TISCHENDORFF, 1853; trad. rom. CRISTIAN BĂDILIŢĂ în excelenta şi utila sa antologie de *Evanghelii apocrife*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 45–59. Tot aici (p. 247–261) e tradus şi *Cuvântul Sfântului Ioan Evanghelistul despre Adormirea Maicii Domnului*, o altă importantă sursă apocrifă pentru *Vieţile Fecioarei Maria*.

în propovăduirea apostolică prin descoperirea tainelor lui Dumnezeu celor săraci, şi de asemenea păgânilor. Urmează apoi episodul Naşterii, unde autorul subliniază mai multe puncte, tratate toate cu o deosebită sensibilitate teologică. Printre ele menţionăm: succesiunea providenţială a Imperiului Roman universalist principilor lui Iuda, deşi Împărăţia lui Hristos nu este doar asupra romanilor ci asupra întregii creaturi; minunata deşertare de sine (kenoză) prin care Logosul inaccesibil şi necuprins al lui Dumnezeu S-a circumscris pe Sine în peştera din Betleem; lipsa de dureri şi bucuria Mariei la naştere, interpretată în termenii cântării lui Moise din *Deuteronom* 32, 2; mărturia stelei urmate de magi înţeleasă nu ca un fenomen natural, întrucât prin acesta magii au fost eliberaţi de astrologie, ci ca un fenomen orânduit în chip raţional spre a sluji scopului divin al Creatorului; răsturnarea valorilor reprezentată de adorarea de către ei a lui Hristos Pruncul, Care, deşi Împărat bogat ca Unul ce este Logos al Tatălui, intrând în această lume a ales sărăcia, redând astfel demnitatea săracilor; şi, în fine, masacrul pruncilor nevinovaţi prezentat ca o mărturie dată Logosului ca Lumină inteligibilă de către cei de-abia născuţi la lumina cea trecătoare a zilei.

În episodul prezentării Pruncului la Templu, autorul comentează profeţia dreptului Simeon, potrivit căruia Pruncul prezentat va fi spre căderea şi ridicarea multora: voia dumnezeiască este pentru viaţa şi îndumnezeirea a toate, dar căderea şi ridicarea multora depinde de fiecare dintre noi. Profeţia dreptului Simeon, menţionând sabia care va trece prin sufletul Fecioarei, anticipează în acelaşi timp rolul Fecioarei Maria în Patima lui Hristos, rol căruia *Viaţa* atribuită Sfântului Maxim îi va da o atenţie considerabilă. În ce priveşte relatarea fugii Familiei Sfinte în Egipt, autorul se întoarce la *Protoevanghelia lui Iacob*, utilizând în acelaşi timp şi datele istorice oferite de istoricul evreu Iosif Flaviu pentru a explica situaţia politică din Iudeea în vremea Naşterii Mântuitorului. Întors în Nazaret, în casa Sfintei Familii, Logosul întrupat sporeşte în virtuţi prin supunerea Sa faţă de Legea lui Moise, Maica Sa

transformându-se treptat din învăţătoare, Maică a Înţelepciunii, în ucenică, Fiică a Înţelepciunii.

Relatarea privitoare la activitatea publică a lui Hristos se concentrează pe trei aspecte: Botezul (care deţine un loc important în teologia maximiană); minunile şi învăţătura Domnului; şi ucenicia femeilor pe care autorul le vede ca fiind încredinţate Mariei spre călăuzire şi mijlocire pe lângă Fiul ei. Tocmai existenţa acestor două grupuri: cercul ucenicilor bărbaţi în jurul lui Hristos şi cercul ucenicelor femei în jurul Fecioarei, explică în opinia autorului faptul că evangheliştii confundă uneori numele şi identităţile diferitelor femei pe care le menţionează mai cu seamă relatarea răstignirii, şi care s-ar datora faptului că nu întotdeauna bărbaţii şi femeile erau împreună, aşa cum demonstrează fuga ucenicilor de la răstignirea lui Hristos, cu excepţia lui Ioan.

În relatarea Patimii, autorul e preocupat să situeze rolul Fecioarei Maria într-o reconstituire din perspectiva acesteia a întregii naraţiuni a Patimii. Autorul inserează în relatare o tânguire personală a Patimii de natură retorică, pe care o prelungeşte într-o reconstituire a stării sufleteşti atribuită Mariei în vremea Patimii, şi care alcătuieşte o impresionantă combinaţie de elemente emoţionale bine temperate, în care sensibilitatea este încadrată şi explicitată teologic. O atenţie deosebită e acordată încredinţării Fecioarei Maria de către Iisus pe Cruce lui Ioan, act prin care Iisus în acelaşi timp o consolează pe Maica Sa cu o consolare văzută şi îl răsplăteşte pe Ioan pentru iubirea şi devotamentul său.

Autorul crede apoi că Fecioara Maria n-a părăsit niciodată mormântul în care se afla trupul mort al Fiului ei, devenind astfel, în ciuda tăcerii Evangheliilor, cea dintâi martoră a Învierii; acest detaliu n-ar fi fost menţionat de Evanghelişti, pe de o parte pentru că era mult prea bine cunoscut pentru a mai fi menţionat, iar pe de altă parte pentru că invocarea mărturiei mamei ar fi putut prejudicia credibilitatea relatării.

Extinzând apoi referinţa din *Fapte* 1, 4 la Apostolii adunaţi în rugăciune împreună cu Maria, Mama lui Iisus, autorul

vede în Maica Domnului nu numai inspiratoarea şi modelul vieţii religioase a cercului apostolic, dar şi cea care, din casa lui Ioan din Ierusalim, îi trimite pe Apostoli la misiune, deţinând o poziţie superioară Apostolilor şi împreună-suferind cu aceştia în pătimirile îndurate de ei în cursul misiunilor lor, exact aşa cum suferise împreună cu Fiul ei în vremea Patimii Lui. Ea părăseşte Ierusalimul împreună cu Ioan pentru a arăta că nu e mai prejos decât Apostolii, dar se întoarce în Ierusalim fără el, pentru a arăta că de fapt e mai presus de aceştia, constituind punctul de referinţă al Bisericii Apostolice.

Relatarea Adormirii Maicii Domnului cu descrierea adunării Apostolilor şi ucenicilor la căpătâiul ei îl invocă pe Dionisie Areopagitul (*Despre Numele Divine* III, 2), iar în ce priveşte hristofania din clipa Adormirii, exploatează abundenta literatură a Răsăritului creştin privitoare la această temă (*transitus Mariae*), aflată în epoca redactării *Vieţii* probabil într-o stare încă iniţială a constituirii ei. Paralelismul hristologie/mariologie este din nou evident. Odihna Fecioarei n-a rămas netulburată din pricina incidentelor provocate de evreii impioşi, mai cu seamă de unul dintre ei. Acesta încearcă să răstoarne sicriul cu trupul neînsufleţit al Fecioarei, dar este izbit cu sabia de un înger care îi taie mâinile, fiind apoi vindecat printr-o rugăciune adresată Mariei de către Apostolul Petru. Deşi trupul Fecioarei a fost aşezat în mormânt, trei zile mai târziu, la sosirea unui Apostol întârziat, mormântul e găsit gol. În locul trupului, Apostolii găsesc în mormânt veşmântul şi cingătoarea ei. Aceasta două vor fi redescoperite la o familie evreiască din Galileea de către doi prinţi bizantini convertiţi de la arianism la Ortodoxia niceeană, în timpul împăratului Leon I, la mijlocul secolului V: acestea erau relicvele venerate în timpul Sfântului Maxim în bisericile constantinopolitane ale Fecioarei din Vlaherne (la extremitatea nordvestică a incintei fortificate a Capitalei) şi de la Chalkoprateia (lângă Sfânta Sofia).

Viaţa se încheie cu un imn de o remarcabilă poezie teologică şi inspiraţie lirică, urmat de o scurtă teologie a Adormi-

rii prezentată drept confirmare a înălțării noastre împreună cu Hristos și a nestricăciunii noastre finale; și cu o aclamare a Mariei ca mijlocitoare a harurilor dumnezeiești, „mult mai numeroase decât nisipul mării".

Editorul a divizat textul *Vieții Fecioarei Maria* în 134 de paragrafe de o lungime sensibil egală, după ideile pe care le conțin, arătând că planul întregii *Vieți* este unul dintre cele mai simple. El se prezintă în felul următor: §§ 1–2: prolog; 3–18: copilăria la Templu; 19–29: Buna-vestire; 30–45: Nașterea; 46–63: prezentarea Pruncului la Templu; 64–72: Botezul și arătarea publică a lui Iisus; 73–91: Patima lui Hristos; 92–102: Învierea lui Hristos; 103–124: Adormirea Maicii Domnului; 125–134: epilog. Există o simetrie perfectă între prolog și epilog atestată de faptul că două texte scripturistice susțin întregul discurs, autorul *Vieții* nepierzându-le din vedere de-a lungul narațiunii. Cel dintâi este cântarea lui Moise din *Deuteronom*: încă din deschidere e citat *Deuteronom* 32, 1 înlocuindu-se însă „cerurile" prin „toate neamurile". Această cântare intervine de opt ori în descrierea Patimii și Învierii, în care rolul Mariei realizează oarecum răzbunarea lui Dumnezeu asupra celor necredincioși. Autorul se vede pe sine în mod explicit în poziția celui care trebuie să primească cuvântul ca o nouă întrupare a adierii de rouă cerească după *Deuteronom* 2, 2, grație mijlocirii Fecioarei pe lângă Fiul său. Cel de al doilea text extrem de dezvoltat este aplicarea tipologică a *Psalmului* 44 Fecioarei Maria.

> „Menținând cadrul *Vieții* și exploatând în mod literar *Protevanghelia lui Iacob*, autorul menține Întruparea în centrul compoziției. Coerența doctrinară nu este mai mică decât cea care privește compoziția. O vom ilustra aici printr-o serie de reflexe ce se observă de la un capăt la altul al *Vieții*. Încă din § 5 vedem ceata de fecioare ce înconjoară regele, tâlcuită ca fiind nenumăratele suflete sfinte ale dreptților ce urmează calea Fecioarei, iar mai departe, în § 20, vedem Fecioara pre-

zentată drept cea care a îngăduit femeilor să aleagă pentru prima dată opțiunea de a deveni fecioare. Tema sufletului și fecioriei sale interioare au făcut obiectul unui articol special consacrat Sfântului Maxim Mărturisitorul[3]. Întruparea însăși se exprimă fără îndoială cel mai bine în relatarea Nașterii din § 35, în care punctul probabil cel mai caracteristic e ignoranța în care se găsește Fecioara însăși cu privire la modul nașterii ei. Găsim fără îndoială termenul «a îmbrăca» trupul omenesc; aparent scos în afara uzului de criza apolinaristă, el trimite la limbajul vechi al Sfântului Atanasie al Alexandriei. Îl întâlnim însă la Sfântul Maxim, deși este rar la el[4]. Contextul în care verbul «a îmbrăca» revine de trei ori (în §§ 23, 63, 109) e cel explicitat de unirea ipostatică. (...) Aceste două componente, una ontologică în Întrupare, cealaltă psihologică în Naștere, sunt la originea unei expresii sau mai curând a unei serii de expresii ce înfloresc peste tot în *Viață* de îndată ce se vorbește despre ele: «mai adânc decât cugetul sau mai înalt decât cunoștința» (§§ 39, 45, 47 și 72); «mai înalt decât cuvântul și decât firea» (§ 127); «mai adânc și mai înalt decât firea omenească» (§ 23); «mai înalt decât firile» (§§ 35, 45, 47, 68, 77 și 102); «mai adânc decât firile» (§§ 56, 84 și 102); «mai adânc decât orice fire» (§ 108) și, în sfârșit, în § 110: «strămutătorul firilor». Am transcris aceste referințe pentru a insista asupra pluralului «fir*ile*» pe care limba georgiană nu e deloc obligată să-l folosească; ca atare, el trebuie să reflecte un plural al «firilor» găsit tocmai la Sfântul Maxim[5]. În creștere deopotrivă, «unirea fi-

[3] A. K. SQUIRE, „The Idea of Soul as Virgin and Mother in Maximus the Confessor", *Studia Patristica* 8, Berlin, 1966, p. 456–461.
[4] *PG* 91, 404B.
[5] *Cf. PG* 91, 221B: „Prin unirea după ipostas a firilor Logosului întrupat spre încredințarea firilor *din* care, *în* care și *care* este El".

rilor s-a sălăşluit de îndată în El» (§ 60). Remarcabilă e însă expresia fecioriei în § 47: «prin firea fecioriei el (sânul) a fost închis şi nu deschis, dar prin forma a aceea ce s-a născut, înaintea lui orice închidere a firii lor e deschisă şi supusă», aici apărând un citat neliteral din *Evrei* 4, 13. Pentru a conchide că «zămislirea şi naşterea sunt negrăite mai presus decât firile şi mai adânci decât cunoştinţa».

Absenţa durerilor naşterii e consecvent pusă în legătură cu forma adormirii, unde sufletul moare printr-o rugăciune şi trupul e apoi înălţat (§§ 18, 110, 127). Există un paralelism total cu dispariţia blestemelor aduse asupra lui Adam şi a Evei după cădere. Menţinerea unei învăţături atât de limpezi de la un capăt la altul al *Vieţii* nu ne permite să distingem în ea doi autori distincţi.

Tratarea Scripturii relevă o dublă tehnică aplicată deopotrivă în întreaga piesă. Pe de o parte, autorul relevă în profunzime sistemele cu semnificaţie teologică ale diverselor episoade; pe de altă parte, e atent la coerenţa reciprocă a Evangheliilor, cu preţul eventual al unui concordism, regăsind astfel o preocupare mult mai modernă a exegezei textuale. Astfel, în § 31, dar mai cu seamă în § 59, el leagă pierderea autonomiei politice şi religioase a lui Israel, de caracterul binevenit al Întrupării, trimiterii şi, în cele din urmă, a Învierii lui Hristos. Ceea ce-i permite să exprime frumoasa frază sintetică din § 33: «recenzorul era recenzat» în sensul că realitatea spirituală a singurului recensământ definitiv aplicat de data aceasta tuturor popoarelor se efectuează graţie eşecului politic al unui recensământ efectuat de Roma asupra Noului-născut din Betleem.

Formulă hristologică cheie ale cărei semnificaţii sunt pe larg analizate de P. PIRET, *Le Christ et la Trinité selon Maxime le Confesseur*, Paris, 1983, p. 203–240.

Remarcabilă deopotrivă e semnificaţia cultică în profunzime a masacrului pruncilor nevinovaţi, explicat prin *Deuteronom* 32, 46: jertfa la instaurarea noului legământ din §§ 44, 45. Nu mai puţin profundă e opoziţia Egiptului şi a Persiei, una ţinând idolatrie, iar cealaltă astrologie: cel dintâi este abolit prin venirea pruncului la fuga în Egipt, cea de-a doua prin închinarea magilor sub călăuzirea stelelor, net asimilată aici unui veritabil înger călăuzitor, a cărui reducere la un astru ar constitui o eroare exegetică (§ 55). Printre alte convenienţe remarcabile, să citäm în § 66 necesitatea în momentul Botezului ca Duhul Sfânt să nu fie văzut sub forma unui porumbel decât de Ioan, în timp ce glasul Tatălui e auzit de toţi. Prezenţa Fecioarei Maria în însăşi momentul Învierii e cuvenită şi ea, dar evangheliştii n-au povestit-o pentru a nu lipsi de forţă mărturia Bisericii, prin aceea că ar proveni de la însăşi Mama Celui Înviat (la sfârşitul § 92). Mai încolo, Ioan pleacă în misiune cu Fecioara pentru ca aceasta să nu fie inferioară Apostolilor (nu este explicit la început dacă spre Efes), apoi Fecioara revine la Ierusalim pentru a rămâne superioară Apostolilor şi punctul de referinţă al acestora la un prim apostolat al lor (§ 98). De asemenea, în § 118 se cuvenea ca Toma să fie Apostolul absent în momentul îngropării Fecioarei, pentru că el fusese absent şi la prima reuniune şi arătare a lui Iisus în foişorul cel de sus.

În ce priveşte exegeza textuală, §§ 41 şi 56 atestă efortul autorului de a explica procedeele compoziţiei unui evanghelist sau a altuia spre a pune în acord relatările lor. Dacă e adevărat că, aşa cum fac mulţi dintre autorii creştini vechi, el îl confundă pe Irod cel Mare cu Irod Arhelau, nedistingând ca personaj diferit decât pe Irod Antipa, cu toate acestea autorul se referă la un pasaj din Iosif Flaviu pentru a sprijini ideea unei concordanţe între cele două relatări cu grija manifestă

de a atinge coerenţa istorică în spatele semnificaţiei teologice. Tot aşa, deopotrivă, pentru a şti care anume femei au rămas lângă Cruce, autorul suprimă contradicţiile între diverşii evanghelişti măsurând distanţa şi momentele la care acestea s-au putut apropia şi cine anume s-a apropiat şi cine a rămas deoparte (§§ 92 şi 91).

Cum se vede, nimic nu interzice considerarea cu bunăvoinţă a atribuirii formal înscrise în fruntea *Vieţii Fecioarei.*"[6]

În studiul consacrat surselor *Vieţii Fecioarei* atribuite Sfântului Maxim, editorul belgian relevă unele aspecte şi detalii singulare întâlnite numai în această *Viaţă*, ca, de exemplu: vocea dumnezeiască auzită de Sfânta Fecioară la vârsta de doisprezece ani în Sfânta Sfintelor şi care îi spune: „Din tine se va naşte Fiul Meu!", anticipând astfel vestea cea bună adusă de înger la Buna-vestire (aceeaşi secvenţă voce dumnezeiască-veste îngerească apare şi în relatarea Adormirii); mirii din Cana Galileii renunţă în urma minunii săvârşite de Iisus la căsătoria lor pentru a deveni unul ucenic al lui Hristos, celălalt ucenic al Mariei; insistenţa pe originea şi destinul casei lui Ioan din Sion; faptul că Zevedei din Galileea ar fi fost extrem de bogat, numai dintr-o parte a bunurilor sale cumpărându-se casa lui Ioan din Sion ce avea să devină prima Biserică; detaliul potrivit căruia Maria Magdalena ar fi suferit martirul la Roma; precum şi menţionarea, relativ rară în celelalte „vieţi" şi omilii mariologice, a vârstei Fecioarei în momentul Adormirii ei: optzeci de ani (§ 102).

Paragrafele 126–127 arată limpede că *Viaţa* a fost concepută şi redactată în vederea praznicului Adormirii Maicii Domnului. Data acestui praznic şi detaliile privitoare la celebrarea sa, precum şi la venerarea relicvelor mariale ale veşmântului, respectiv, brâului Maicii Domnului au cunoscut în

[6] JEAN-MICHEL VAN ESBROECK, *op. cit.*, p. IX–XII.

istorie o fluctuaţie în care se oglindesc fidel tensiunile dintre comunităţile nechalcedoniană şi chalcedoniană de la mijlocul secolului V. Iniţial, cultul acestor relicve şi al Adormirii Maicii Domnului legat de Gheţimani se pare că s-a aflat în mâinile antichalcedonienilor. În centrul celebrărilor se afla o coborâre în procesiune simbolică de la Sion până la Gheţimani. O replică a acestei procesiuni a fost introdusă la Constantinopol de episcopul Timotei I (511–518) în plin triumf antichalcedonian în capitala bizantină pe vremea împăratului Anastasie, sub forma procesiunii de la Biserica Fecioarei din Vlaherne, unde se afla veşmântul Maicii Domnului, până la Biserica Fecioarei din Chalkoprateia, unde se afla brâul Maicii Domnului. În epoca următoare lui Iustinian are loc recuperarea bisericii şi praznicului Adormirii de către partida chalcedonienilor. Punctul culminant al acestui proces se înregistrează sub împăratul Mauriciu care în anul 590–591 a zidit o nouă biserică în Gheţimani schimbând ceremonialul şi mutând serbarea Adormirii Maicii Domnului de pe 18 ianuarie (da ă la care este prăznuită până astăzi în Biserica coptă) pe 15 august, ziua consacrării noii biserici chalcedoniene în Gheţimani, dată la care este celebrată şi astăzi. Ulterior, în Constantinopol, relicva din Chalkoprateia şi-a pierdut importanţa, fiind adusă la Vlaherne unde cele două veşminte au fost reunite pentru tot restul perioadei bizantine.

Datarea versiunii greceşti pierdute a *Vieţii* georgiene a *Fecioarei* atribuite Sfântului Maxim e întreprinsă de editorul belgian studiind influenţa acestei vieţi asupra a trei compoziţii mariologice bizantine ulterioare: *Viaţa Fecioarei* scrisă de Ioan Geometrul în jurul anul 980 (*BHG* 1102g–1143c), *Viaţa Fecioarei* scrisă de Simeon Metafrast tot în secolul X (*BHG* 1047) şi, respectiv, cuvântarea marianică a sincelului Teodor (*BHG* 1058). Aceasta din urmă se încheie printr-un panegiric în care se exaltă rolul Fecioarei Maria în victoria militară a bizantinilor asupra unor asediatori (referire clară la asediul Constantinopolului din anii 619 sau 626). Întrucât în cuvântarea sincelului Teodor se găsesc textual pasaje întregi din *Viaţa*

atribuită Sfântului Maxim, iar, pe de altă parte, în *Viața* atribuită Sfântului Maxim nu se găsește nici cel mai mic ecou cu privire la rolul protector militar al Fecioarei în apărarea Constantinopolului, Jean-Michel van Esbroeck conchide că, „fără a pretinde că Eftimie Ivireanul a reprodus în traducerea sa georgiană sută la sută originalul grecesc, există multe șanse ca această viață să reprezinte destul de exact o operă de tinerețe a lui Maxim"[7]. Cu alte cuvinte, editorul belgian modifică sugestia cu privire la datarea și motivația *Vieții Fecioarei* atribuite Sfântului Maxim de savantul gruzin Kekelidze. Plecând de la § 31 al *Vieții* grecești a Sfântului Maxim (*PG* 90, 168D), unde în urma procesului său din august-septembrie 656 de la Byzia, Sfântul Maxim e adus la Salembria și e prezentat soldaților de acuzatori ca blasfemiator al Născătoarei-de-Dumnezeu[8], savantul georgian a sugerat că *Viața Fecioarei* ar

[7] *Ibid.* p. XXXIII.

[8] *Disputatio Byziae* § 31, *PG* 90, 168CD [trad. rom. Ioan I. Ică jr.: „Actele procesului și martiriului Sfântului Maxim Mărturisitorul și al ucenicilor lui", *Revista teologică* 77 (1995), nr. 2, p. 50]: „Și luându-l, numitul consul Theodosios l-a predat soldaților și l-au dus până la Salembria. Acolo a rămas două zile până ce unul din soldați a plecat în tabără și a spus întregii trupe: «Monahul care blasfemiază Născătoarea-de-Dumnezeu a venit aici», ca să instige armata împotriva avvei Maxim ca unul ce ar blasfemia pe Născătoarea-de-Dumnezeu. Și după două zile întorcându-se soldatul, l-au luat în tabără și, străpuns de durere pentru Dumnezeu, generalul, sau mai exact locțiitorul generalului, a trimis la el pe șefii regimentelor, preoți și diaconi și evlavioșii de gardă la stindarde. Văzându-i venind, avva Maxim s-a sculat și a făcut metanie. Aceștia i-au răspuns la salut și s-au așezat poruncindu-i și lui să șadă. Și un bătrân foarte cinstit i-a spus cu mult respect: «Părinte, pentru că unii dintre noi s-au scandalizat de sfinția ta cum că nu numești Născătoare-de-Dumnezeu pe Doamna noastră, pe Preasfânta pururea Fecioară, te jur în numele sfintei și celei de-o-ființă și de viață-făcătoarei Treimi să ne spui adevărul și să depărtezi sminteala de la inimile noastre, ca să nu ne vătămăm pe noi înșine, scan-

fi putut fi scrisă de Maxim ca răspuns direct la acuzația de dispreț față de Fecioara Maria formulată împotriva Mărturisitorului de anchetatorii imperiali în scop de discreditare a acestuia. În aceste condiții, *Viața Fecioarei Maria* ar urma să fie datată în ultimii ani de viață ai Sfântului Maxim Mărturisitorul, constituind astfel ultima sa operă. Faptul în sine este dificil de acceptat, date fiind condițiile dure de detenție la care a fost supus Sfântul Maxim în ultimii săi ani de viață, care au precedat martiriul și exilul său ultim (662). De aceea, este mult mai probabil ca *Viața Fecioarei Maria*, în cazul în care i se acceptă paternitatea maximiană, să fie datată în jurul anilor 614–619, caz în care ea ar constitui cea mai timpurie operă a Sfântului Maxim. Așa cum ne arată *Viața siriacă* descoperită și publicată în 1973 de profesorul Sebastian Brock[9], Sfântul Maxim era de origine palestiniană. El și-a început viața monahală într-una din lavrele palestiniene, ajungând la Constantinopol în anul 614, în urma invadării devastatoare a Palestinei din acel an de către persani. Pentru o vreme (înainte de a se refugia în Africa în urma asediului avaro-persan al Capitalei din 626, respins de bizantini printr-o intervenție miraculoasă a Fecioarei comemorată liturgic prin generalizarea în cult de către patriarhul Serghios a faimosului *Imn acatist*

dalizându-ne pe nedrept». Și punând metanie, avva Maxim s-a sculat și întinzându-și mâinile spre cer a zis cu lacrimi: «Cel ce nu spune că Doamna noastră, preasfântă, preacurată și cinstită de toată firea îngerească, nu a fost cu adevărat și Maică naturală a lui Dumnezeu Cel ce a făcut cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt în ele, să fie anatema și katathema de la Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, Treime cea de-o-ființă și adorată, de la corul Puterilor cerești, al Apostolilor și Proorocilor și de la nesfârșitul popor al Mucenicilor, și de la tot duhul cel săvârșit întru dreptate, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin». Și plângând s-au rugat pentru el zicând: «Dumnezeu să-ți dea putere, Părinte, și să te învrednicească să săvârșești drumul acesta fără poticneală»".

[9] *Analecta Bolandiana* 91 (1973), p. 299–316 [tr. rom. Ioan I. Ică jr., *Revista teologică* 76 (1993), nr. 1), p. 105–118].

compus anterior, probabil de Roman Melodul[10]), încă tânărul monah palestinian Maxim s-a stabilit la mănăstirea Fecioarei din Chrysopolis (cum arată *Viața* grecească, § 5). Aici a putut scrie probabil originalul grecesc pierdut al *Vieții Fecioarei* pe care versiunea georgiană care a ajuns până la noi îl atribuie „fericitului părintelui nostru Maxim filozoful și mărturisitorul"[11].

diac. Ioan I. Icã jr.

[10] *Cf.* studiul fundamental (pe urmele investigațiilor anterioare ale lui N. H. BAYNES, cu bibliografia chestiunii) al lui AVERIL CAMERON, „The Theotokos in Sixth-Century Constantinople: A City finds its Symbol", *Journal of Theological Studies* 29 (1978), p. 79–108.

[11] Pentru dezvoltările atât anterioare, cât și ulterioare (mai ales în omiliile Sfinților Andrei Criteanul, Gherman al Constantinopolului și Ioan Damaschin, toți † cca 740) ale evlaviei și dogmei mariologice în epica patristică, cititorul interesat are la dispoziție cursul de mariologie al pr. prof. IOAN G. COMAN (ed. de mitropolit Nicolae Corneanu) în: *„Și Cuvântul trup S-a făcut". Hristologie și mariologie patristică*, Ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1993, p. 307–426.

Cuprins

Viața Maicii Domnului (Sfântul Maxim Mărturisitorul).. 5
Prolog 5
Copilăria 7
Buna-vestire 19
Nașterea 30
Aducerea la Templu a Pruncului Iisus 44
Botezul și arătarea lui Iisus 61
Patima 70
Învierea 88
Adormirea 98
Epilog 117
Note 129

Stihirile Sfântului Maxim 137

O biografie doxologică a Fecioarei Maria în opera Sfântului Maxim Mărturisitorul? (diac. Ioan I. Icã jr.) ... 143